ROST

cultural, politic, religios

Horia Bernea
sau arta întru Hristos

Biserica Ortodoxă Română şi Noua Europă
de Marcel Răduț Selişte

Pe marginea unei blasfemii: „Evangheliştii“
de Răzvan Codrescu

Între epigonismul mizeriei şi originalitatea sfinţeniei
de Mircea Platon

Patriarhat românesc
de Corina Bistriceanu

an IV ● nr. 35 ● ianuarie 2006 ● 3 lei (30.000 ROL) www.romfest.org

Coperta I: Horia Bernea

sumar

numărul 35 • ianuarie 2006

EDITORIAL
O criză aparentă
de Claudiu Târziu.....3

MARTORI AI VEACULUI
Fapte, vorbe, gînduri.....4

REPERE
Profil Horia Bernea
de Răzvan Codrescu.....9

Muzeul Ţăranului Român după Horia Bernea
de Costion Nicolescu.....11

Note despre arta lui Horia Bernea
de Ion Grigorescu.....15

Avantaje spirituale ale unui artist din Est
de Horia Bernea.....17

Ingenuitatea esenţială
de Teodor Baconsky.....19

POLITICA, LA DESCUSUT
Din dosarele maghiarizării românilor din Covasna şi Harghita (II)
de Dan Tanasă.....22

Un an pe puntea de la Cotroceni
de Viorel Patrichi.....24

SOCIETATE
Greva dascălilor a trecut, motivele ei rămân
de Daniel Mazilu.....29

CEALALTĂ ROMÂNIE
Un episod din lupta lui Voronin contra românilor
de Andrei Vartic.....31

SUB LUPĂ
Biserica Ortodoxă Română şi Noua Europă
de Marcel Răduţ Seliştе.....32

ÎN DEZBATERE
Pe marginea unei blasfemii
de Răzvan Codrescu.....40

Ortodoxie şi putere politică în UE
de Pr. Arhim. Iuvenalie Ionaşcu.....43

ALTER EGO
Patriarhat românesc
de Corina Bistriceanu.....47

HISTORIA
Securitatea şi terorismul (inter)naţional (4)
de Mircea Stănescu.....50

DECANTĂRI
Akademos.-ul naeionescian
de Constantin Mihai.....56

O carte despre jertfa militarilor români
de Dan Tanasă.....58

O altfel de cunoaştere a lui Eminescu
de Cristina Furnică.....59

DE ŢINUT MINTE
Între epigonismul mizeriei şi originalitatea sfinţeniei
de Mircea Platon.....60

ROST
cultural, politic, religios

Fondată 2002

Revistă naţională editată de Asociaţia ROMFEST XXI

DIRECTOR
Claudiu TÂRZIU
tel.: 0740.103.621
rost@romfest.org

REDACŢIA
Mihail ALBIŞTEANU
Richard CONSTANTINESCU
George ENACHE
Cristi PANTELIMON
Mircea PLATON

COLABORATORI PERMANENŢI
Antonio ARONEASA
Corina BISTRICEANU
Pr. Gheorghe CALCIU
Răzvan CODRESCU
Pr. Radu ILAŞ
Arhim. Iuvenalie IONAŞCU
Constantin MIHAI
Viorel PATRICHI
Adrian Nicolae PETCU
Marcel RĂDUŢ SELIŞTE
Mircea STĂNESCU
Constantin N. STRĂCHINARU
Nicolae STROESCU-STÎNIŞOARĂ

COORDONATOR DISTRIBUŢIE
Nicu BUTNARU
tel.: 0723.504.807
nicubutnaru@romfest.org

DTP
Omni Press & Design
omnipress@rdslink.ro

EDIŢIE INTERNET
Dragoş DORAN

CORESPONDENŢĂ
CP 27, OP 23 – Bucureşti

DIFUZARE
Hiparion Distribution SA
Rodipet SA

ABONAMENTE
La redacţie sau prin Rodipet SA
(nr. catalog 4843-VI)

ISSN
1583-6312

www.romfest.org/rost

Reproducerea unor articole apărute în revista ROST este permisă numai cu acordul scris al redacţiei. ROST este difuzată în ţară şi în comunităţile româneşti din Europa, SUA şi Canada.

O criză aparentă

Spectacolul-maraton Zece pentru România*, de la Realitatea TV, redeschide discuția despre „criza de modele". Credem că zisa criză este inventată. Adevărul este că românii au avut, au şi vor mai avea personalități exemplare.*[1] *Numai bunăvoința de a le observa le lipseşte deseori. De aparenta criză a modelelor sîntem vinovați cu toții. Unii pentru că nu recunosc personalitățile-reper: nici printre vii, nici printre cei adormiți întru Domnul. Alții pentru că nu le calcă pe urme fără ezitare. Modelele însele au partea lor de responsabilitate, căci prea uşor cedează uneori în fața tupeului de mahala şi a vulgarității agresive.*

Claudiu Târziu

Din rațiuni de marketing, realizatorii de la Realitatea TV au preferat să-i numească pe primii clasați în top drept *cei mai buni*. În mod evident, cîştigătorii scoşi din pălărie, chipurile pe baza unui mega-sondaj de opinie, sînt abia *cei mai mediatizați*. Nici măcar nu ştim dacă sînt şi *cei mai populari*, în sensul de iubiți.

În treacăt fie spus, a pretinde că un Cozmin Guşă este cel mai bun tînăr politician ni se pare o dovadă de cinism de care nu considerăm că este capabil poporul român. Mai degrabă îi bănuim pe români de umor, pentru că l-au declarat pe Traian Băsescu, un gafeur prin excelență, drept cel mai bun politician român. Apropo, pînă să plece de la Cotroceni, Ion Iliescu era văzut de majoritatea românilor, dar şi de prea mulți „analişti", drept cel mai mare maestru al politicii dîmbovițene.

Nici la capitolul jurnalişti şi analişti politici nu ne-am pricopsit cu vreun clasament întemeiat pe valoare. La ambele categorii a ieşit învingător Cristian Tudor Popescu, sclipitor mînuitor al verbului, dar iacobin în esență, privat deci de echilibru şi de luciditate – obligatorii în meseria de jurnalist.

Aşadar avem toate motivele să credem că gigantica „cercetare sociologică" clamată de Realitatea TV (susține că a avut 17 milioane de respondenți!) a fost numai un cîrlig pentru captarea audienței. Nu o radiografie a societății româneşti menită să evidențieze valorile, aşa cum, poate, ne-am fi aşteptat. Altminteri, chestionarul ar fi fost conceput pe măsura ambiției de a propune zece profesionişti de vîrf în chip de salvatori ai neamului. De pildă, era suficientă o singură categorie pentru politicieni (în loc de trei) şi puteau absenta acelea dedicate interpreților vocali şi fotbaliştilor. Era, însă, obligatoriu să se facă un top al scriitorilor – care au mişcat mase în istorie.

Totuşi, demersul televiziunii se încadrează perfect în logica socială de la noi. Ce n-au reuşit să distrugă 45 de ani de comunism, au surpat 15 ani de „democrație originală". Scara de valori este construită astfel încît adevăratele modele sînt sortite marginalității. Dacă înregistrăm şi excepții de la claustrarea celor care aparțin elitei reale, trebuie că e fisurat sistemul. Mai avem deci o speranță. Cei conştienți de binefăcătoarea prezență a modelelor în *agora*, s-ar putea coaliza în jurul acestor personalități într-un efort de ruinare a sistemului ticăloşit şi de reclădire a unuia sănătos. Astfel, din prim-planul vieții publice, s-ar întoarce în negura de unde au apărut toate numele bîlbîite de manelişti, de samsari de fotbalişti, de gardieni ideologici etc., lăsînd locul celor care îl binemerită. Cînd Andrei Pleşu ar fi preferat lui Nicolae Guță, iar Părintele Gheorghe Calciu ar fi mai cunoscut decît creştinul Gigi Becali, am putea nădăjdui la normalitate şi în politică.

PS: Îi îndemnăm, cu toată dragostea, pe cititorii noştri să parcurgă Apelul *redacției de pe coperta 3 şi să-i dea curs. Ne aşteptăm ca, în acțiunea de sprijinire a uneia dintre puținele publicații care şi-au propus să ajute la renaşterea morală şi spirituală a românilor, preoții care ne citesc să dea tonul.*

[1] Revista ROST le-a dedicat deja numere speciale unora dintre acestea: Petre Țuțea, N. Steinhardt, Eliade, Blaga, Eminescu, Nicolae Paulescu, Sandu Tudor, Valeriu Gafencu, Părintele Stăniloae, Vasile Băncilă, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, Radu Gyr, Vintilă Horia, Ştefan cel Mare, Ernest Bernea, Noica, Pr. Arsenie Boca, Pr. Galeriu, Vasile Lovinescu, Goga, Pr. Voicescu, Iorga, Pr. Arsenie Papacioc, Pr. Zosim Oancea, Vasile Voiculescu, Pr. Brânzaş, Aron Cotruş, Pr. Iustin Pârvu, Paul Goma şi Horia Bernea.

Fapte, vorbe, gînduri

Evocare Petre Țuțea

Gruparea revistei ROST şi Biblioteca Metropolitană – Filiala „Ioan Slavici“ din Bucureşti au organizat la 12 decembrie evocarea lui Petre Țuțea, la 14 ani de la trecerea acestuia la cele veşnice. Manifestarea se înscrie în programul „Restituirea patrimoniului cultural“. Invitați special au fost Varujan Vosganian – scriitor, senator liberal şi membru al Grupării ROST – şi Marian Munteanu – fost lider al manifestației anticomuniste din Piața Universității, actualmente lector universitar. Varujan Vosganian a vorbit despre viziunea economică a lui Petre Țuțea, subliniind că aceasta îmbină armonios tradiția şi modernitatea. În analiza asupra gîndirii economice a lui Țuțea, Vosganian a plecat de la puținele pagini scrise pe această temă de cel despre care se spunea că este un Socrate român, pagini dintr-un neterminat tratat de economie politică. Senatorul liberal a apreciat că viziunea economică a lui Țuțea este tipică Dreptei, combinînd elemente liberale, creştin-democrate şi conservatoare. Marian Munteanu a rememorat prima sa întîlnire cu Petre Țuțea, ca şi unele dintre episoadele savuroase trăite împreună cu acesta. El a afirmat că Petre Țuțea a depus la cabinetul lui Ceauşescu, în anii ’70, un program radical de reformă economică pentru România. „Nu a primit nici un răspuns, dar ar fi interesant de recuperat acest document, pentru a extrage de acolo ideile economice ale lui Țuțea. Vă dați seama care a fost reacția conducerii comuniste, căci, după cum mi-a povestit, Țuțea a propus soluții de neacceptat pentru regim“, a spus Munteanu. Profesorul a încheiat afirmînd că Petre Țuțea este un model, care face parte dintr-o galerie de modele româneşti, insuficient cunoscute sau ignorate azi. „Este falsă ideea că trăim o criză de modele. Modele au fost, sînt şi vor fi. Numai că instituțiile chemate să le descopere şi să le promoveze sînt îndeobşte preocupate să propună false modele“, a punctat Marian Munteanu. În finalul întrunirii, Claudiu Târziu, directorul revistei ROST, a prezentat numărul pe decembrie al publicației şi reperele programului acesteia. Revista ROST îi mulțumeşte în chip deosebit d-nei Lelia Rădulescu, director al Bibliotecii „Ioan Slavici“ pentru organizarea evenimentului.

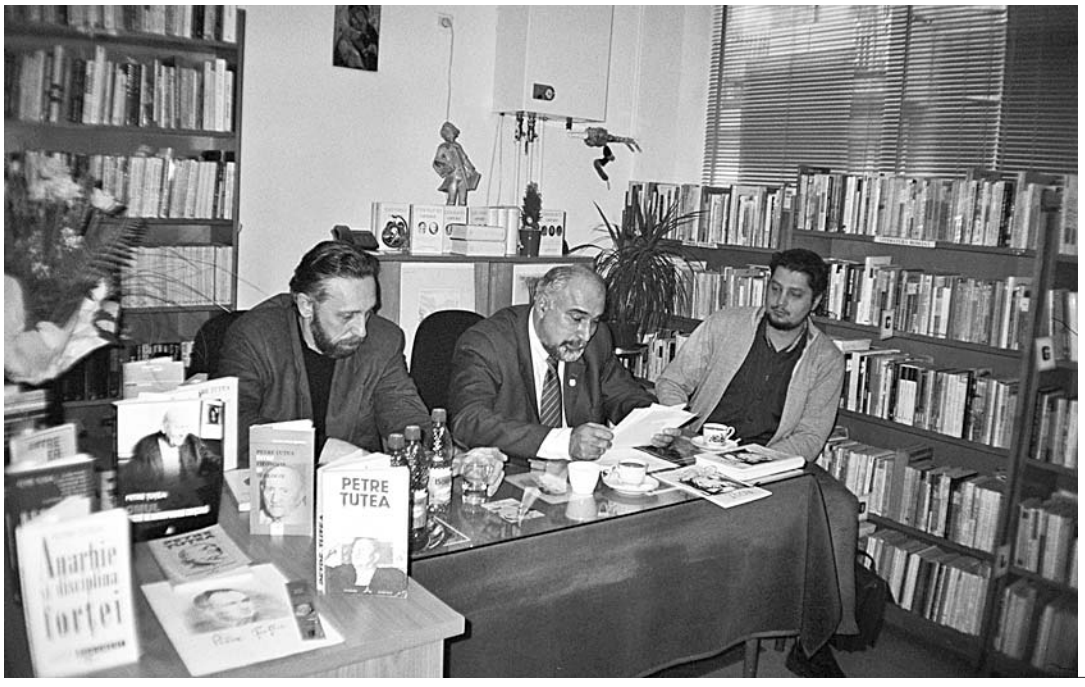

Mor rudele bogate ale aleșilor noștri

Nu demult deputatul independet Nati Meir anunța că a moștenit o avere fabuloasă, de peste două miliarde de dolari, de la un unchi bogat din America, dar, la o verificare jurnalistică, au şi apărut semne de întrebare cu privire la presupusa moștenire. Autoritățile susțin că investighează cazul, ca să vadă dacă nu e vorba de spălare de bani. Ei bine, între timp, şi Adrian Năstase, preşedintele Camerei Deputaților, a declarat că a primit o moştenire de un milion de euro de la o mătuşă bogată a nevestei sale. Mătuşa, Tamara Cernoşov (97 ani), era o pensionară (cu un venit de patru milioane de lei pe lună) care locuia cu chirie într-o garsonieră din Bucureşti. Nimeni nu ştia cît este de bogată mătuşa pînă nu a spus Năstase. Ciudat, pensionara nonagenară avea peste 600.000 de euro, un teren de 250.000 de euro în Capitală, bijuterii, tablouri şi trei apartamente. Mai mult, ea făcea afaceri imobiliare! Povestea lui Năstase este trasă de păr. Dar se bizuie şi Năstase pe incompetența funcționarilor publici, ori pe corupția lor pentru a ieşi basma curată. Ar fi timpul ca tandemul Tăriceanu-Băsescu să demonstreze că lupta anticorupție nu-i doar un slogan bun de agitat în campanie electorală.

Pușcărie pentru negarea crimelor comunismului

Parlamentul ceh a hotărît recent modificarea codului penal astfel încît negarea crimelor comuniste vor fi pedepsite cu trei ani de închisoare. Ca de obicei, cehii, eleganți şi fermi, ne-o iau înainte. Revoluția lor anticomunistă a fost săvîrşită mai repede şi fără vărsare de sînge. Deconspirarea poliției lor politice s-a făcut deja. Aderarea la UE au tratat-o de pe poziții bipede. Nu fac concesii nejustificate minorităților. Ar trebui să fim mai atenți la cehi. Şi la polonezi, care se comportă la fel de demn şi de firesc.

Extremiștii maghiari bat cîmpii

Unii dintre maghiarii de la noi plesnesc de obrăznicie amestecată cu antiromânism. Preşedintele Consiliului Național Secuiesc, Csapo Jozsef, i-a cerut preşedintelui României Traian Băsescu să accepte negocieri pentru reînființarea prin lege a Ținutului Secuiesc, ca euroregiune autonomă administrativ-teritorială. Csapo pretinde că situația „regiunii istorice ținutul Secuiesc“ ar fi similară cu aceea a Kosovo. Cu prea multă diplomație, Băsescu l-a trimis pe Csapo să mai citească legea fundamentală a țării noastre şi, eventual, să viziteze Kosovo, pentru a se lămuri că nici Constituția românească şi nici situația din teren nu permit secesiunea în România.

Protest contra cedării moștenirii Gojdu

Societatea civilă românească din județele Covasna şi Harghita solicită Guvernului României să respecte testamentul lui Emanuil Gojdu, care a lăsat moştenire averea sa tinerilor ortodocşi români. Forumul civic al românilor din județele Covasna şi Harghita, care reuneşte 12 organizații neguvernamentale, şi-au exprimat, printr-un comunicat de presă, „dezacordul față de modul în care Guvernul României a gestionat problema moştenirii Fundației Gojdu“. Membrii forumului consideră că aceasta a fost „făcută cadou“ statului maghiar şi cer reanalizarea hotărîrii adoptate împreună cu Guvernul maghiar în spiritul testamentului lăsat de Emanuil Gojdu. Fostul avocat şi om politic român Emanuil Gojdu (1802-1870) a decis, printr-un testament redactat în 1869, ca averea sa să fie folosită pentru acordarea de burse de studii tinerilor români care țin de „legea răsăriteană ortodoxă“,

deci să revină comunității românești din Ungaria și Transilvania, și să fie administrată de o fundație formată din reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal și Ungaria. Fundația a funcționat în perioada 1870-1952, acordînd peste 5.600 de burse unor elevi și studenți români, și a gestionat un complex imobiliar situat în centrul Budapestei, compus din opt clădiri cu cîte patru etaje fiecare. După instaurarea regimului comunist în cele două state, Ungaria a naționalizat bunurile fundației. Moștenirea Fundației „Gojdu" este estimată la peste un miliard de dolari. În ciuda protestelor venite și din partea altor organizații și publicații românești, onor Guvernul tace mîlc și face joc de glezne.

România, preferată în locul Israelului

România este o țară teribil de importantă, parte viguroasă a frontului contra Răului, tărîm al tuturor posibilităților, aliată credincioasă a SUA. Avem cea mai solidă dovadă că așa stau lucrurile. Ambasador al SUA la București a fost instalat unul dintre cei mai importanți sponsori și amici ai președintelui american: Nicholas Taubman (75 ani). Taubman provine dintr-o familie evreiască foarte bogată din statul Virginia – familie emigrată în SUA din Austro-Ungaria –, el însuși fiind un om de afaceri de succes. Despre Taubman se spune că este unul dintre puținii oameni care își permit să-l sune pe Bush acasă oricînd. În 1997, pe cînd SUA era guvernată de democrați, Taubman a încercat, fără succes, să devină ambasador în Israel, țară unde soția lui, Jenny, și-a satisfăcut stagiul militar. Acum, cînd îi putea cere prietenului său Bush să-l trimită oriunde ar fi dorit, a ales România.

Conduși de securiști

N-am scăpat de securiști – ne anunță fostul securist-șef Mihai Pacepa. El susține, ca și noi, că structurile statului sînt în continuare infestate de aceste dăunătoare ale societății: foștii nomenclaturiști PCR și foștii securiști. Problema ar putea fi rezolvată, măcar în ultimul ceas, printr-o lege a lustrației (nu obosim să spunem asta) că printr-o bună funcționare a CNSAS și a nou-creatului Institut pentru Investigarea Crimelor Comunismului (IICC). Din păcate, pînă acum CNSAS a fost permanent boicotat de SRI, cu complicitatea Parlamentului, și de unii dintre oamenii din interior, în frunte cu vestitul Gh. Onișoru, președinte al instituției. Dacă și IICC se va dovedi la fel de neputincios... Și de ce n-ar fi, avînd în vedere că este în subordinea guvernului? Revenind la CNSAS, mai mulți parlamentari PD și PNL s-au declarat nemulțumiți de activitatea acestuia și au depus proiecte de lege pentru modificarea legii de funcționare a sa. Vom vedea cîtă voință politică și cît teatru este în această afacere imediat ce va trebui votată o nouă conducere a CNSAS. Dacă Onișoru rămîne pe poziție, e vorba de cacealma.

Le stă Biserica în gît

Un grup de cumetre isterice, pe post de societate civilă, se războiesc prin presă cu toate valorile noastre sănătoase și cu bunul-simț. Mereu aceleași voci, dindărătul unor denumiri ce se vor respectabile, agită steagul

„democrației“, al „drepturilor omului“ şi al lui „politicii corecte“ pe teme care țin de sufletul, de firea românului şi mai ales de viitorul lui. Deunăzi le-a căşunat pe proiectul de lege al cultelor. Homosexualii de la Accept, la braț (ce jenant!) cu o asociație a greco-catolicilor şi împreună cu alte ligi, uniuni şi comiții, au protestat împotriva „caracterului discriminatoriu“ al proiectului legislative. Cumetrele se tem, nevoie mare, să nu care cumva ca Biserica Ortodoxă, națională, să fie favorizată, iar legea laică să fie eludată. Evident, critica este făcută de pe poziții atee, autorii ei închipuindu-şi că-I fac o favoare lui Dumnezeu tolerîndu-I prezența în viața publică (chiar dacă între nişte limite). Unul dintre spectacolele cele mai urîte este cel făcut de ignorantul care se crede atoateştiutor, ca şi acela al intolerantului care se pretinde tolerant. Să vedem dacă ai noştri guvernanți se vor lăsa impresionați.

Miniştri UDMR transformă Bucureştiul în Budapesta

Ministerul Comunicației şi Tehnologiei Informației este condus, după algoritm, de un membru al UDMR. Omul crede, probabil, că, dacă e la putere, se află în Ungaria. Prin urmare, uneori emite documente oficiale cu antet în limba maghiară. Dacă s-ar întîmpla asta în altă țară, ministrul cu pricina şi-ar risca măcar funcția. La noi, nu se întîmplă nici măcar să i se ceară explicații.
O interpelare adresată de un parlamentar premierului Tăriceanu a rămas pînă azi fără răspuns.

Apel la neuitare

Paul Goma şi Dan Culcer fac un apel la toți cei care dețin fotografii, cărți poştale, timbre, afişe, coperți de cărți sau pagini de revistă şi de ziar din perioada interbelică sau din cea comunistă să le fotocopieze sau să le scaneze şi să le trimită la Paris. Ele vor fi dovezile fotografice ale vieții românilor de dinainte de al doilea război mondial şi ale „cruzimii cu care s-au străduit comuniştii să ne facă fericiți prin alungări de la vetrele noastre, prin arestări, deportări, înfometări, torturi, moarte“.
Toate imaginile vor fi colectate, sistematizate şi reproduse, pe hîrtie şi pe internet spre a reconstitui memoria despre calvarul românilor din Răsăritul țării: basarabeni, bucovineni, herțeni, transnistrieni – deportați în Siberia, refugiați în restul României, dar hăituiți în vederea „repatrierii în URSS“, deportați în Bărăgan – din 1914 pînă azi. Este necesar ca imaginile să fie însoțite de cîte o notă explicativă, separată, în care să fie indicate: data, locul, împrejurarea în care a fost făcută fotografia, numele celui/celor din imagine, numele deținătorului (să se precizeze dacă acesta doreşte sau nu să i se comunice numele la reproducere). Rugăm să nu se facă „semne“ pe hîrtie („x“-uri, cifre); pentru recunoaşterea personajelor să se explice în notă –- de pildă: „al doilea din stânga este... cutare“, „primul din rîndul al doilea este...“.
Totodată este necesar ca deținătorul fotografiei să autorizeze, în scris, reproducerea ei/lor în revista electronică Asymetria (http://www.asymetria.org), al cărui editor este ziaristul Dan Culcer. Prin orice mijloc vor fi trimise imaginile, adresa expeditorului să fie clară, completă, pentru a i se putea confirma primirea lor şi mulțumi. Imaginile vor fi trimise (pe orice suport, de hîrtie sau electromagnetic) la adresa postală: Dan Culcer, 16 Résidence Nouveaux Horizons 78990 ELANCOURT, FRANCE. Tel. 33 (0)1 30431677.
Adrese electronice:
danculcer@numericable.fr,
dculcer@asymetria.org,
dan.culcer@gmail.com.

O carte despre axa Chişinău – București – Bruxelles

La sediul Institutului pentru Dezvoltare şi Inițiative Sociale (IDIS) din Chişinău a fost lansat recent volumul *Moldova Ante Portas* de Dan Dungaciu. Pe urmele romanilor disperați în fața năvălirii lui Hanibal, analiştii occidentali vor fi exlamat şi ei „Moldova ante portas!“, în 2004, cînd au realizat ca înaintarea frontierei europene spre Răsărit aduce mai aproape şi spațiile pe care politicienii UE le „uitaseră“.
Unul dintre ele era R. Moldova, cu tot cu „Transnistria“. Cartea lui Dan Dungaciu (conferențiar la Universitatea Bucureşti şi cercetător la Institutul de Ştiințe Politice şi Relații Internaționale al Academiei Române), apărută la editura Tritonic, s-a născut din această

provocare. Autorul a selectat şi prezentat patru dosare problemă: dosarul integrării euro-atlantice, dosarul identitar, dosarul Mitropoliei Basarabiei şi dosarul transnistrean. Cartea este o radiografie a situației Republicii Moldova în contextual extinderii UE şi al integrării României în Uniune, analizând şi relațiile dintre cele două state româneşti.

Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului

La sfîrşitul acestei luni va începe să funcționeze nou-înființatul Institut pentru Investigarea Crimelor Comunismului din România, aflat în subordinea prim-ministrului. Instituția a fost fondată prin hotărîre de guvern, nu prin lege, pentru a se evita mutilarea actului de organizare şi funcționare. Din păcate, acest fapt îl face mai vulnerabil pe viitor, cînd tot prin hotărîre de guvern va putea fi dizolvat. IICCR va acționa pe o perioadă de şase ani – cu posibilitatea de prelungire – şi va fi condus de un Consiliu format din 11 personalități ale societății civile, printre care, probabil, Ticu Dumitrescu şi Doina Cornea. IICCR va avea şi o conducere executivă, alcătuită din trei oameni, şeful fiind cel mai probabil istoricul – „vînător de securişti" Marius Oprea. IICCR va analiza regimul comunist şi sistemul de putere din acea perioadă din punct de vedere instituțional, va prezenta activiştii de partid, ofițerii şi magistrații care lucrau în cadrul aparatului de represiune şi va identifica abuzurile şi crimele săvîrşite, ordonate sau inspirate de către aceştia. Institutul poate sesiza organele de cercetare penală şi instanțele judecătoreşti. Noua structură va realiza un sistem clasificat al tipurilor de crime, abuzuri şi încălcări ale drepturilor omului pe întreaga perioadă a regimului comunist şi va stabili responsabilitățile decizionale şi de execuție. Concomitent, Institutul va identifica acele legi, decrete, hotărîri ale Consiliului de Miniştri, decizii ministeriale, regulamente interne şi alte prevederi – secrete sau publice –, care au permis organizarea şi funcționarea aparatului represiv. Rezultatele investigațiilor vor fi publicate atît trimestrial, cît şi într-un raport final anual. Există, evident, riscul ca IICCR să se împotmolească la fel ca şi CNSAS în interese politice, şantajuri şi boicoturi interne. Vom şti mai bine la ce să ne aşteptăm după ce vom afla cine sînt cei numiți (de către premier) în Consiliul de conducere.
Interesant este că acest Institut apare după intensificarea eforturilor Asociației Romfest XXI şi ale revistei ROST de a crea un Memorial al Suferinței Româneşti – din care urma să facă parte şi un Institut pentru Cercetarea Terorii Comuniste – în parteneriat public-privat.
Şi mai interesant, inițiativa premierului Tăriceanu vine parcă în replică la rezerva preşedintelui Băsescu, făcută publică, de a condamna crimele comunismului şi de a prezenta scuze, în numele statului, românilor pentru suferințele îndurate.

Ortodocşii ruşi nu acceptă compromisuri

Patriarhia Moscovei a suspendat relațiile cu Biserica Evanghelică-Luterană a Suediei, act motivat de opiniile diferite ale celor două Biserici asupra problemei homosexualității. În cadrul unei şedințe care a avut loc în a doua jumătate a lui decembrie, la Moscova, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe a Rusiei a declarat: „Am primit cu mare dezamăgire şi tristețe ştirile conform cărora Biserica Luterană a Suediei nu numai că nu se opune aşa-ziselor căsătorii homosexuale, dar chiar a decis să elaboreze o ceremonie religioasă specială". Membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse au afirmat cu tărie faptul că decizia Bisericii Suedeze contravine preceptelor biblice despre familie şi căsătorie şi, de asemenea, că „mărturiile Sfintei Scripturi nu lasă loc pentru alte interpretări decît că homosexualitatea este un păcat".
Mai multă fermitate pe această linie nu ne-ar strica nici nouă, Bisericii Ortodoxe Române.

Cinci ani de cînd a plecat la cele veşnice

Profil Horia Bernea

Răzvan Codrescu

Pictorul Horia Bernea (fiul cunoscutului sociolog şi etnolog Ernest Bernea: 1905-1990 – căruia anul trecut i-a fost dedicat nr. 18 al revistei ROST) s-a născut la Bucureşti, în 1938, de Ziua Crucii (14 septembrie). Crucea i-a conformat spiritul şi arta, iar maestrul Sorin Dumitrescu avea dreptate să scrie în necrologul apărut la 9 decembrie 2000 în pagina creştină a cotidianului *Ziua*: „Fundaţia Anastasia resimte săvîrşirea din viaţă a lui Horia Bernea ca pe o decapitare în parte a culturii spirituale româneşti: breslei pictorilor i s-a retezat prora, iar intelectualităţii credincioase – purtătorul de cuvînt".

Între 1957 şi 1959 Horia Bernea a urmat Facultatea de Matematică şi Fizică a Universităţii Bucureşti, între 1959 şi 1962 – Şcoala Tehnică de Arhitectură şi Institutul Pedagogic (secţia Desen). A debutat public în 1965, în Cenaclul Tineretului al Uniunii Artiştilor Plastici.

A fost de timpuriu membru al grupului de la Poiana Mărului şi a lucrat în taberele de creaţie de la Văratec şi Tescani, apoi la Paris şi în sudul Franţei, iar mai recent la Roma, unde a realizat, în intervalul 1998-1999, împreună cu teologul, antropologul şi diplomatul Teodor Baconsky (pe atunci ambasador al României pe lîngă Sf. Scaun, iar actualmente secretar de Stat în Ministerul de Externe), o amplă mărturie ilustrată despre „Roma bizantină": *Roma caput mundi. Un ghid subiectiv al Cetăţii Eterne (sprijinit pe dialoguri, note, fotografii, acuarele şi desene)* – adevărată „nouă punere în scenă" a miracolului roman, prin cuminecarea culturală a două sensibilităţi răsăritene *deschise*, în care pîinea şi vinul romanităţii, dogorite de duhul tradiţiei bizantine, se transsubstanţiază în carnea şi sîngele Europei Eterne. Albumul a apărut la Editura Humanitas puţin după moartea sa, căpătînd – în ce-l priveşte pe marele artist – semnificaţia unui adevărat *testament spiritual*.

În anii '80 a devenit membru al grupului „Prolog" (alături de alţi mari plasticieni cu sensibilitate religioasă, printre care Paul Gherasim, Horia Paştina, Mihai Sîrbulescu, Constantin Flondor etc.). Între 1967 şi 1998 a avut numeroase expoziţii personale sau de grup la Bucureşti, Cluj, Paris, Glasgow, Liverpool, Budapesta, Roma. A primit Premiul pentru Pictură al U.A.P. (1970), Premiul „Stahly" la Bienala Tineretului de la Paris (1971), Premiul „Ion Andreescu" al Academiei Române (1978), Marele Premiu al U.A.P. (1983) şi alte distincţii.

În 1997, Muzeul Naţional de Artă al României – Departamentul de Artă Contemporană a editat un splendid album *Horia Bernea*, din care este reprodus aici şi textul său „Avantajele spirituale ale unui

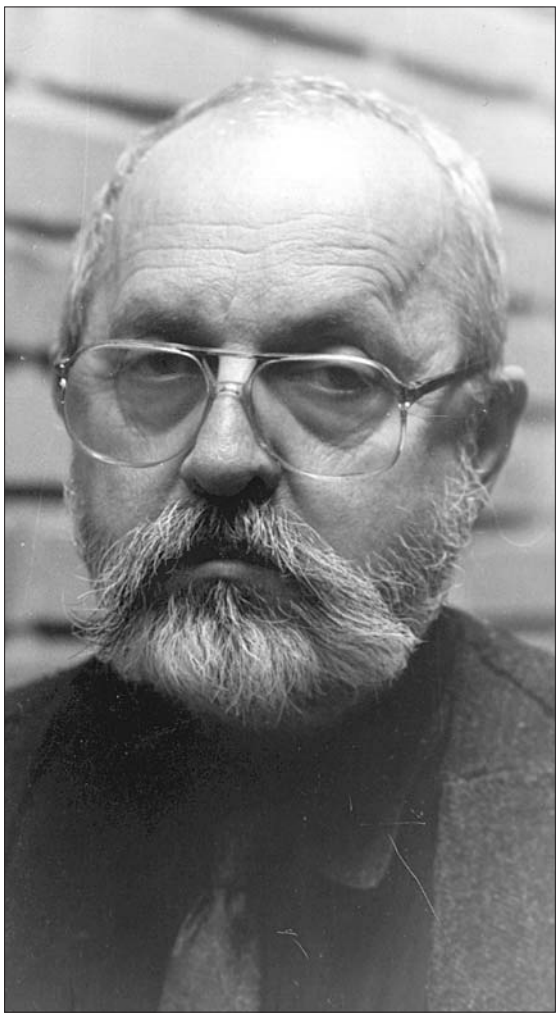

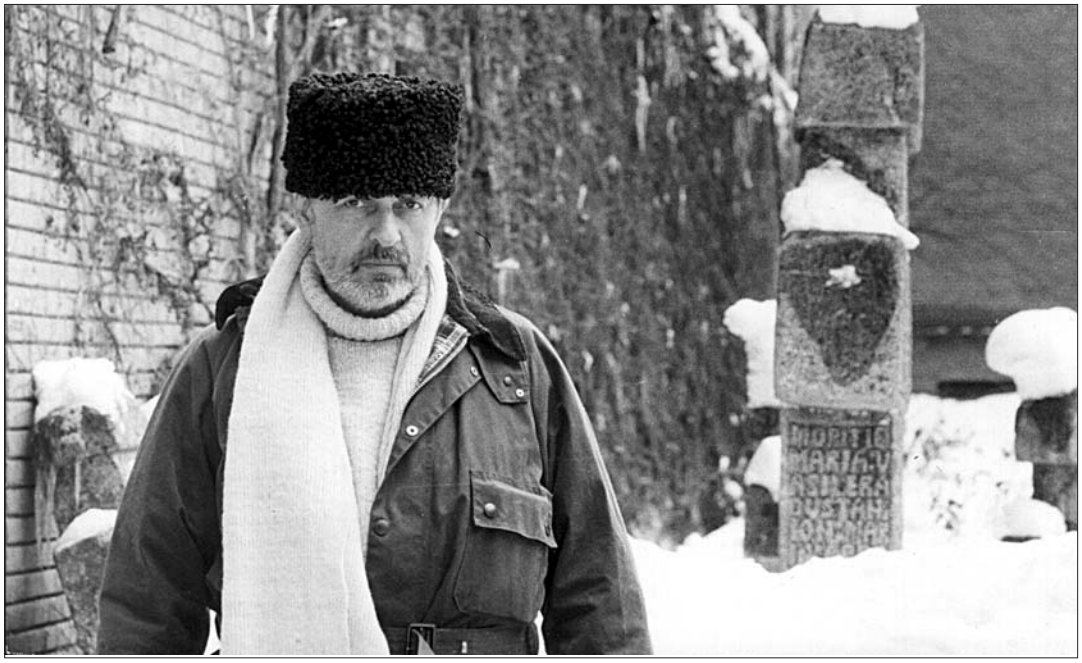

artist din Est“ (preluat comemorativ, în 2000 şi 2001, şi de alte publicaţii: *Ziua, Renaşterea, Puncte cardinale* etc.), cu această sublimă şi definitorie profesiune de credinţă: *„Există un pericol în care sîntem sincroni cu Occidentul: pierderea identităţii, uitarea rădăcinilor noastre profunde... În faţa unei lumi ameninţate de descompunere, forţate să renege reperele fundamentale ale existenţei sale, artistul, omul de cultură în genere, trebuie să participe la sensul sacrificiului ce a mîntuit lumea. El trebuie «să salveze»“*.

O mare împlinire a activităţii sale de maturitate este Muzeul Ţăranului Român, unde în 1990 Andrei Pleşu (pe atunci ministru al Culturii) a avut inspiraţia să-l numească director general (în urma plecării sale, interimatul a fost nefericit încredinţat istoricului Dinu C. Giurescu, debarcat de curând, la intervenţia tardivă a Ministerului Culturii, după cîţiva ani de obtuză nevrednicie). Şi-a format acolo o echipă admirabilă (regretata Irina Nicolau, Costion Nicolescu, Marius Caraman etc.), cu care a ctitorit cel mai important aşezămînt de cultură tradiţională din România, organizat după toate exigenţele muzeisticii contemporane, dar şi cu un plus de har inimitabil, pe care nimeni şi nimic nu-l va putea probabil substitui.

În 1994, lui Horia Bernea i s-a decernat, de către Fundaţia Culturală Română, Premiul pentru contribuţia adusă la recuperarea tradiţiilor spirituale ale civilizaţiei ţărăneşti, la care se adaugă Marele Premiu „George Apostu“. În fine, în 1996 muzeul bucureştean a fost răsplătit cu înalta distincţie *„European Museum of the Year“*. Rămîne de sperat că noua conducere a M.Ţ.R. va avea priceperea, vrednicia şi sprijinul oficial cu care să ducă mai departe linia trasată de Horia Bernea şi bine însuşită de colaboratorii săi apropiaţi.

Horia Bernea s-a săvîrşit din viaţă la Paris, în seara zilei de 4 decembrie 2000, după ce suferise o dificilă intervenţie chirurgicală pe cord deschis (ani de zile amînată, cu o sumbră presimţire). A fost adus în ţară şi înmormîntat la Biserica Mavrogheni, chiar în coasta Muzeului Ţăranului Român, pe 9 decembrie. La prohodire, înconjurînd-o cu toată dragostea creştinească pe nemîngîiata sa văduvă, distinsa doamnă Margareta Bernea, au participat numeroşi ierarhi ai B.O.R., în frunte cu Părintele Patriarh Teoctist şi cu Arhiepiscopul Bartolomeu Valeriu Anania (care a ţinut atunci o memorabilă cuvîntare). Plecarea lui Horia Bernea a adunat la un loc mai toată elita autentică a României (teologi, artişti, cărturari, jurnalişti iluştri, oameni politici de dreapta etc.), care, din păcate, nu se mai suprapune decît în mică măsură cu VIP-urile zilei, iar printre purtătorii sicriului s-au aflat un Andrei Pleşu şi un Horia-Roman Patapievici.

Gruparea revistei îi închină cu veneraţie numărul de faţă marelui artist şi ctitor cultural, rugîndu-se ca pilda lui să lucreze mai departe în prea lesne uitătoarea noastră lume românească. Oameni ca Horia Bernea, cu cît mai de neînlocuit sînt, cu atît s-ar cădea să fie mai de neuitat.

Muzeul Țăranului Român după Horia Bernea

Costion Nicolescu

I. La sfîrşitul lui decembrie 1989 regimul comunist avea să cadă, nu fără grele sacrificii umane, cear fi putut fi în cea mai mare parte evitate. „Evenimentele“ l-au prins pe Horia Bernea pe un aeroport parizian, pe picior de întoarcere în țară.

În 5 februarie 1990, noul guvern va decreta reînființarea vechiului Muzeu de Artă Populară (practic desființat în anul 1977 prin unirea sa cu Muzeul Satului), în sediul său originar, uzurpat din 1953 de muzee ale partidului comunist purtînd diferite denumiri. Cîțiva intelectuali inspirați (în principal Dan Hăulică şi Andrei Pleşu) au avut curajul să numească în fruntea acestui muzeu (etnografic!) un pictor, este drept unul dintre cei mai importanți ai veacului pe care tocmai l-am încheiat.

În prealabil Horia Bernea fusese consultat asupra denumirii muzeului, iar el s-a oprit în chip inspirat asupra celei de *Muzeu al Țăranului Român*, chiar dacă ea apărea cam rugoasă la un prim contact sonor şi putea să deranjeze pe cei care vedeau în „român“ o conotație naționalistă exclusivistă (ceea ce, după cum avea să se vadă, nu era în nici un fel în gîndul lui Horia Bernea). Dar denumirea aceasta arăta clar că accentul de abordare muzeală urma să fie apăsat *antropologic*, pus prioritar pe *omul în sine*, nu pe procedurile sale, chiar dacă, normal, acestea urmau să constituie vocabulele limbajului muzeografic.

Horia Bernea spunea că îşi trăise ultimii zece ani înainte de ’89 ca şi cum ar fi urmat să devină director şi creator al acestui muzeu, fără ca măcar să viseze că acest lucru se va petrece într-o bună zi. Lecturile sale, preocupările sale principale se orientaseră toate în această direcție, bineînțeles în paralel cu meseria sa de bază, aceea de pictor.

Horia Bernea întrunea cîteva calități care au făcut posibil ca muzeul să devină ceea ce a devenit: o instituție de cultură de nivel european, în care tradiția este respectată şi slujită, dar în chip modern, creator-continuator, la adumbrirea unei dumnezeieşti inspirații. Era, în primul rînd, *un om al Bisericii*, un om *în Biserică*, trăitor şi mărturisitor deopotrivă. Apoi mai era şi un mare pictor, vizionar om al vizualului. În plus, era şi o personalitate marcantă a societății civile. Şi încă: Horia Bernea rămînea un om al echilibrului, chiar şi atunci cînd o realitate sau alta îl obligau să se exprime radical.

Nu fără importanță a fost probabil şi faptul că, atunci cînd a purces la construcția muzeului, simțea o anumită datorie de împlinit față de tatăl său, Ernest Bernea. Acesta îi înlesnise prime şi solide contacte cu satul românesc prin copilăria petrecută la Poiana Mărului, sat în care eminentul sociolog se retrăsese cu gîndul să

scape de prigoana comunistă. Pe parcursul întregii vieți, Horia Bernea avea să adîncească temeinic aceste prime cunoştinţe fie prin numeroasele sale călătorii, fie pe cale livrescă. Avea un geniu al descoperirii pe orice traseu pe care-l făcea. Simțea cînd trebuie să părăsească drumul mare şi să scoată la iveală alcătuiri măiestre sau chiar geniale, genuine, pe lîngă care cei mai mulți treceau nepăsători. Mii de diapozitive revelatoare stau mărturie în acest sens.

II. O dată numit în fruntea muzeului, Horia Bernea a purces la alcătuirea unei echipe capabile să-l secondeze, iar apoi la curățirea şi exorcizarea clădirii şi a instituției de toate reziduurile infestante ale defunctului muzeu al partidului. Lucrare deloc uşoară. După o serie de expoziții temporare, menite să marcheze existența instituției şi să antreneze colectivul abia format, în primăvara lui 1993, de Paşti, muzeul a fost deschis cu o primă parte a expunerii permanente, pusă sub semnul generos al *Crucii*. A urmat deschiderea sălilor cu icoane în 1994, iar în 1996 inaugurarea etajului, sub titlul semnificativ *Triumf*. A fost cu adevărat un triumf, încununat în acelaşi an cu trofeul de Muzeu European al Anului (*European Museum Year's Award – EMYA*), primit de directorul său general, la Barcelona, din mîna reginei Fabiola a Belgiei.

Muzeul s-a dezvoltat în condiții materiale precare, desigur nu mai precare decît condițiile întregii culturi şi, în fond, ale întregii țări. Din sărăcie s-a întrupat Muzeul Țăranului Român. Aşa cum s-a întrupat, în mare măsură, şi arta țărănească.

Cu toate acestea, în anii de după deschidere, colecțiile muzeului au continuat să se îmbogățească prin achiziționarea a noi piese valoroase sau prin obținerea de donații. Între acestea, tot la inițiativa lui Horia Bernea, şi 6 biserici de lemn, dintre care 2 au fost aduse la Bucureşti (cea din Mintia, expusă în interior, în chip de moaşte, şi cea din Bejani, în curtea muzeului – ambele din județul Hunedoara), iar alte 4 sînt păstrate şi îngrijite *in situ* (la Lunca Moților – jud. Hunedoara; la Groşii Noi, Julița şi Troaş – jud. Arad).

Retrospectiv, după 15 ani, se poate afirma că Muzeul Țăranului Român reprezintă una dintre cele mai importante reuşite culturale postdecembriste.

III. Horia Bernea a adus un suflu proaspăt în muzeografia contemporană prin faptul că a construit muzeul ca pe o pictură. Dar nu ca pe o pictură oarecare, ci, aşa cum a mărturisit-o în repetate rînduri, ca pe o *icoană* a Țăranului Român. Or, față de fotografie, sau chiar față de pictura cea mai bună, icoana presupune sfințenia celui reprezentat, precum şi un tip anume de abordare, canonică. În acelaşi timp, introducînd şi dînd viață conceptului de *muzeografie apofatică*, Horia Bernea a făcut saltul de la etnografia curentă la etnografia teologică. Făcînd o *muzeografie apofatică* este limpede că te referi, în ultimă instanță, la Dumnezeu. Muzeul zugrăvit de Horia Bernea avea să vorbească prin țăran despre Dumnezeu, despre dialogul şi conviețuirea acestuia cu El. Dar vorbeşte nu tezist, nu ideologic, ci decent, smerit, teologic. De abia în acest fel exprimîndu-se, etnografia a devenit poetică (*pîlpîitoare*, cum tot lui Horia Bernea îi plăcea să spună), capabilă să vorbească nu numai informațional şi sec, ci şi penetrant constructiv şi mîngîietor ființei lăuntrice despre ea însăşi, întru cunoaştere de sine. Poate nu sînt mulți cei ce conştientizează aceasta, în schimb sînt mulți cei ce o simt. Aflat o dată într-un depozit al muzeului, la vizionarea unor scoarțe pregătite pentru o expoziție la Roma, Horia Bernea a spus cu o notă de mare gravitate, într-o izbucnire aproape patetică: „Pentru astea simți că merită să trăieşti!" (se referea cu precădere la ceramică şi la țesături). Merită să trăieşti pentru că te afli într-o bună continuitate, pentru că zestrea este importantă, pentru că drumul a fost pornit cum se cade, pentru că ai ce duce mai departe, pentru că eşti cineva şi însemni ceva la scara veşniciei în măsura în care nu risipeşti condamnabil ceea ce s-a adunat şi s-a rodit de ai tăi cu multă jertfă.

IV. S-a spus despre muzeu că ar constitui în acest moment „o extensie a atelierului lui Horia Bernea" (Sorin Dumitrescu), ceea ce poate părea uşor exagerat, dacă nu înțelegem afirmația în substanța ei. Horia Bernea a lucrat în muzeu după felul în care lucra şi în atelier, cu aceeaşi implicare formală şi cu aceeaşi seriozitate metafizică. Dar mai degrabă muzeul s-a constituit într-o frumoasă şi benefică extensie decentă şi binefăcător pasabilă a Bisericii. Horia Bernea îl conducea (şi cuvîntul în cazul său are o acoperire totală, deoarece el chiar îl purta pe o direcție atent gîndită şi valabilă eshatologic) nu atît ca un manager (cumplit şi nesuferit cuvînt, un barbarism total!), ci prin maiestoasa sa personalitate, prin care reuşea să impună şi celor mai recalcitranți sau mai nesimțitori.

Horia Bernea a murit tînăr, extrem de tînăr, dacă ne gîndim nu atît la vîrsta sa, cît la proiectele pe care le avea în vedere şi la capacitatea sa de a le fi transformat în realitate peren viabilă. Cîteva săli

importante urmează să completeze în viitorul apropiat expunerea de bază a muzeului. Ele se construiseră pînă la un punct în el, mental; le-a vorbit cîtorva dintre cei care i-au stat în preajmă despre ele, atît cît se putea vorbi. Dar detaliile, acelea care dau genialitate oricărei creații, urmau să se precizeze la întoarcerea lui, şi anume de o manieră artistică, pe măsura întrupării proiectului, adică văzînd şi făcînd, punînd accentele şi tuşele la faţa locului, exact ca pe pînza unui tablou.

Plecînd la Dumnezeu, Horia Bernea a lăsat muzeului o dublă moştenire, deloc uşor de administrat: *cea materializată*, constînd în tot ceea ce el a produs în muzeu, nu numai cu gîndirea, dar atît de adesea chiar „cu mîna lui", şi *cea spirituală*, şi anume concepţia sa muzeografică, duhul raportării la ţăran privit în raportul lui existenţial cu Dumnezeu. Cea dintîi se cere păstrată cu sfinţenie, cea de-a doua se cere a nu fi trădată.

V. Ce va urma după Horia Bernea? Problema continuităţii (şi nu este acum vorba de funcţia administrativă, ci de continuitatea unui drum pe care s-a pornit) nu este deloc uşoară şi îngrijorează pe destui dintre cei ataşaţi muzeului. Prin Horia Bernea, acesta a depăşit situarea de instituţie obişnuită, oricît de onorabilă, devenind o instituţie cu un marcant caracter mistic. Asta pentru cei care, după cuvîntul Mîntuitorului (*Marcu* 8, 18), au *ochi să vadă şi urechi să audă* (căci muzeul acesta şi *cîntă* în *zugrăvirea* lui).

Plecarea lui Horia Bernea a luat prin surprindere, a prins nepregătiţi pe mai toţi cei care au o legătură cu muzeul, fie ea instituţională sau de suflet. O anumită derută este vizibilă şi de înţeles. Adevărul este că un al doilea Horia Bernea, un om care să întrunească cît de cît în el calităţile enumerate, nu se întrevede în preajma noastră. Şi nici nu trebuie căzut în capcana de a-l căuta. Exemple din orice domeniu arată că după o perioadă fastă e greu să continui cu una la fel. După domnia lui Ştefan cel Mare, e greu să afli un altul asemenea. Bine-i dacă dai şi peste un Petru Rareş... Ceea ce trebuie să prevaleze e *continuitatea de duh*, lucru deloc uşor, cerînd buna împărtăşire de la acelaşi Izvor.

Mai trebuie avut în vedere un lucru extrem de important: dacă problema succesiunii se pune în termeni de *putere* sau în termeni de *slujire*. În termeni de putere nici nu merită o prea lungă analiză, deoarece nu poate reprezenta decît o cale înfundată în suficienţa unui personaj sau a altuia. În termeni de slujire, se pune problema: cui se cere slujit şi în ce fel? Răspunsul corect ar fi acela că trebuie slujit lui Dumnezeu, prin ţăranul român. Se poate şi altfel? Desigur. Dar atunci muzeul va fi doar unul ca toate celelalte, un muzeu bun sau foarte bun, dar unul obişnuit. Pînă la urmă nu o grădină a Învierii, ci un cimitir septic şi, eventual, agreabil.

VI. Căci patru sînt etajele la care trebuie considerat Muzeul.

Primul, cel central şi superior, cel dintîi şi cel de pe urmă, este Ţăranul Român, aşa cum am spus, în dialogul şi convieţuirea lui cu Dumnezeu. Fără Ţăran Muzeul nu ar fi posibil.

Al doilea ar fi acela al celor care vorbesc despre ţăran, al muzeografilor şi cercetătorilor care interpretează ceea ce el a produs, care pun în simeză sau

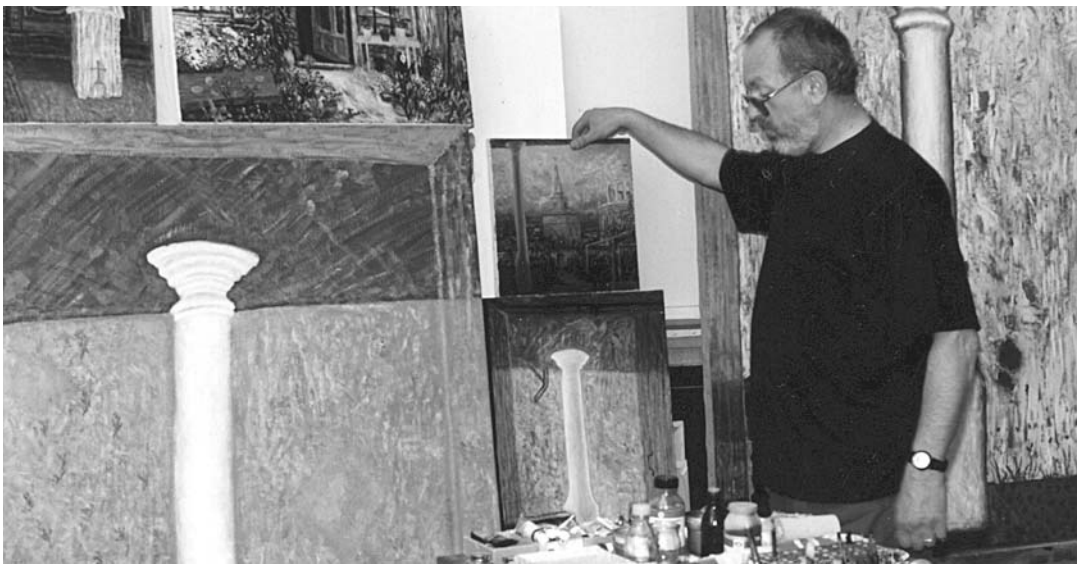

în pagină discursul despre el. Cei de pe acest palier ar trebui să slujească iubitor şi smerit celui care le este rădăcină şi motivaţie.

Al treilea este cel al instituţiei ca instituţie, în care toate organismele componente trebuie să funcţioneze corect şi convingător, de la paznici şi pompieri pînă la directori şi şefi de secţie.

Al patrulea este cel al vizitatorilor, pe treapta cea mai de sus *iubitori* ai Muzeului şi ai subiectului său. Ei trebuie priviţi ca fiind, de la un punct încolo, co-autori.

O tendinţă nefericită ar fi aceea de a centra totul în jurul interpreţilor, astfel că în loc ca ei să slujească Ţăranului şi culturii sale, să nu găsească în el decît un pretext de a-şi experimenta imaginaţia şi orgoliul nativ. O alta ar putea fi aceea de a considera Muzeul numai ca pe o sumă de obiecte patrimoniale fără viaţă, corect gestionate, înşirate ordonat, dar cu lăsarea într-un plan îndepărtat a coordonatelor spirituale structurante.

Dintre toate cele patru elemente ale acestei funcţii cu patru variabile, cel mai uşor de continuat este cel instituţional, de altfel foarte necesar unei bune funcţionări (cu ordinea şi disciplina aferentă, cu hîrtiile şi arhivele ei). Dar esenţial, la nivelul spiritului, este cel dintîi. Fără o ataşare reală la Ţăran şi la cultura sa, fără o îmbinare fericită între profesionalism şi iubire, interpretarea specialiştilor va rătăci calea, se va bloca la porţi, rece, seacă, uneori „interesantă“, dar fără putere de penetrare la sensurile ultime.

VII. Parafrazîndu-l pe evanghelistul Matei (7, 21), se poate spune că nu tot cel ce va zice „Bernea, Bernea“ va fi îndrituit să se considere urmaş şi continuator al lui în construirea pe mai departe a muzeului, ci acela care va face pe mai departe voia lui, care va fi în acelaşi duh cu el. Din păcate nu se poate spune că Horia Bernea a lăsat ucenici în sensul deplin al cuvîntului. Sînt oameni care au înţeles mai mult sau mai puţin din ceea ce a făcut şi din ceea ce a vrut să spună, sînt alţii care eventual intuiesc, şi sînt destui care cred că au înţeles, dar de fapt nu au înţeles mare lucru sau au înţeles greşit. În plus, nu toţi cei care înţeleg au şi darul de a face.

Să fim optimişti sau pesimişti în legătură cu viitorul muzeului? Răspunsul depinde mult de înălţimea la care punem ştacheta. Dacă o punem la înălţimea la care a aşezat-o Horia Bernea, ne îndoim să o putem trece în viitorul apropiat sau mediu. Dacă o coborîm înţelept, fără compromisuri majore, putem fi încrezători, deoarece muzeul are resurse umane pentru a se păstra la un nivel foarte bun. Totul este ca aceste resurse să se valorifice într-un făgaş spiritual corect, păstrînd orientarea dată de ctitorul său contemporan. Cu alte cuvinte: tradiţia muzeului este corectă şi ocrotitoare, formată întru adevăr, partitura este excelentă şi trebuie respectată, orchestra este bună şi dispune de cîţiva şefi de partidă remarcabili; rămîne numai ca dirijorul să găsească măsura justă pentru a întrupa aceste virtualităţi.

Nădejdea noastră constă în faptul că ceea ce e cu neputinţă oamenilor e cu putinţă la Dumnezeu (cf. *Matei* 19, 26). Providenţa veghează şi lucrează. Rămîne ca şi noi să ne dovedim vrednici de a conlucra cu ea.

Muzeul Ţăranului Român depăşeşte o cauză locală. El se referă la moştenirea noastră cea mai de preţ, cea capabilă să ne legitimeze valabil între alte neamuri, arătînd că am avut răspunsuri personale majore la marile întrebări existenţiale. El trebuie să rămînă o oglindă duhovnicească a identităţii noastre de neam călătorind creştineşte nădăjduitor spre braţele părinteşti.

Note despre arta lui Horia Bernea

La câțiva ani de la trecrea lui Horia Bernea la cele veşnice, ne mângâiem cu faptul că măcar avem mărturiile sale înregistrate, lucrările lui bine păstrate şi care stau mărturie privind felul în care a gândit şi a creat.

Ion Grigorescu[1]

Când îi reîntâlnesc picturile, le găsesc pline de sens, exploatabile mai departe. Nu ca în tristul epigonism din pictură, la care a asistat şi nici nu ştim ce reacție o fi avut. Absența lui este atât de evidentă. Spre exemplu, citind o carte nouă despre icoană, am simțit imediat că din ea lipseşte aportul lui Horia la înțelegerea artei ortodoxe, problema materialității. Când m-a întrebat cineva despre tradiție, am căutat întâi la Horia ce a spus – recuperarea, regăsirea începuturilor, avangarda, cei care încep. Pentru că despre el s-a scris, deşi nu cât ar fi meritat, dar în stilul obişnuit, plicticos al celor care se pun pe sine în valoare. Am văzut micimea oamenilor rămaşi după el, incapacitatea lor de a mai pregăti expoziții Bernea la nivelul celor date de el (1997, 1994, 1995), deriva treptată a muzeului, ca a unui automobil lăsat fără şofer, mergând până se împotmoleşte.

***

Pentru facerea unei icoane a Duminicii Rusaliilor, dintr-o serie în spiritul secolului XIX, cu scena plasată într-un spațiu mai realist, un spațiu românesc, cu arhitectură de lemn, cu naivitățile acelora care s-au încercat câte puțin şi în genul laic, am desenat şi două coloane, acea combinație nehotărâtă între lemn şi var, care se întâlneşte la mânăstirile din județul Neamț şi pe care le-a reprezentat Horia Bernea. Coloană de acest tip există şi la biserica Sf. Ecaterina, la intrare, şi e tot aşa, o ezitare a clasicismului, la fel cum combinația de materiale e prezentă la unii designeri în primii ani după 1990 (spre exemplu, Walter Pichler, în Austria). O sesizase şi Cristian Paraschiv în anii '80, îmbinând pe pânză asfalt şi pământ, răşini artificiale, desigur după ce văzuse la Bernea ce făcea cu amestecul de vopsele tradiționale cu cele noi artificiale şi de verniuri clasice cu cele noi, cu înlocuitori.

***

Atmosfera de secol XIX a apărut pentru public în expozițiile lui Horia Bernea din 1994, de la Catacomba şi de la Teatrul Național. Erau oraşe, străzi cu case, cu o dominantă fumurie, ieşind din acest amestec de lemnărie aparentă, poate chiar chirpici, cu zidărie văruită. Artistul care era şi îndrăgostit de tehnica aceasta – nuiele, pământ, var (cu adaos liant de paie şi balegă) şi cu care Horia Bernea era vecin la atelierele din strada Pangratti – fusese Ilie Pavel, care făcea altfel şi propriile lucrări (obiecte, instalații). Au expus împreună la Edimburgh. Am văzut mai dinainte, la el, un fel de eseuri de manieră secolul XIX, la o „turlă", peste care imita valurile unei pânze prinse în două cuie, lustruit şi lins, fără relief, ca un tablou vechi. Poate era anunțul temei Prapor; anunța şi plăcerea din ultimii ani pentru *trompe l'oeil* în pictura romană. Scrie pe un desen *Primul „Vechi peisaj românesc" Spațiu monastic... grădini şi ziduri – 29 .I.93* –, dar nu e un peisaj de iarnă. Cadrajul are ceva de fotografie de epocă; m-am gândit la fotografiile din Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, chiar unele interioare de biserică parcă le-am mai văzut, unele candelabre, iconostase... Fotografiile vechi, în alb şi negru, sugerează culoarea. Starea aceasta de absență şi de prezență e specifică şi ruinelor. Am simțit-o în pădure, mergând spre Sihăstria (Neamț, 1976). Mi-am notat-o, scriind în acelaşi an despre Ilie Pavel. E ceva similar rugăciunii, e o bucurie, o împlinire, o reumplere a unui loc gol, părăsit, dar pregătit pentru revenire.

Culoarea pământie, noroasă, contrastează cu peisajele similare, nici ele prea colorate, ale lui Grigorescu, numai că acesta nu selectează, din ce se vede, vechiul, ca Bernea. Lumina, care îl interesează, apare chiar ca un element de modernitate, de atitudine modernă față de un peisaj cu o margine de sat.

***

Ce sunt crucile astea? Uneori ca nişte bife, cruci întinse ordonat, pe suprafețe, ca pentru a le aduce în plan, pentru a face să dispară iluzia spațiului. Răspunsul lui (1974): *când nu te doare, pentru că nu tatăl tău a murit.* Deci e un cimitir? Sau e starea în care se transmite tradiția? *„O lume în care erai obişnuit să ți se încredințeze valori esențiale de la predecesorii tăi şi să le transmiți la rândul tău, asta era le-*

[1] pictor

gea" (Martor 4 /1999, p. 32 şi urm.). Numai că mediul acesta, pictura pe pânză, sau desenul în creion, nu are tradiţie la ţară. Semnele acestea răspândite nu-şi fac efectul, rămân obscure, îndoielnice.

***

„Se poate să nu cunoşti de la început matricea care îţi guvernează destinul, dar, în clipa când o afli, trebuie să i te încredinţezi cu bună ştiinţă". După drumul liniar, ascendent, parcurs ca elev şi student, perfecţionându-şi desenul după natură, apare o cotitură prin 1965, lucrările le-am văzut în 1969 la Ateneu (şi vor reveni în expoziţia din 1997 sub numele „Concentrări"), dispare spaţiul clasic, perspectival. Pare să fie un act de voinţă, de *„efort",. „Lucrul meu îmi pune probleme din ce în ce mai grele"*, (scrisoare către familie de prin 1963) şi rămâne singur să-şi înţeleagă picturile.

***

„Totul să fie firesc!" acest slogan din 1963 se realizează abia în 1972, la expoziţia Deal, după care Horia Bernea ne dă o serie de „icoane": curţi interioare, părul, hrana. În contemporanii lui influenţa acestor teme este comparabilă cu canonul icoanei, cu iconografia. Şi reluările, variantele, (nu schiţe, toate pline de materie) erau o noutate, au fost absorbite cu nesaţ. Deşi aceste metode erau mai degrabă dezgropate, nu recupera oare icoana după icoană? Ceva asemănător s-a întâmplat şi după expoziţia Ţuculescu – un val de epigoni, întins pe mulţi ani. Ce înseamnă „firesc" aici? Doar când am cunoscut desenele din tinereţe (expoziţia din 2003 de la galeria Sabina şi Jean Negulescu) şi le-am putut compara cu picturile cu nud, am înţeles o altă cotitură, care ducea oarecum înapoi, nu spre desenul perfect, rapid şi cu raccourci-uri, ci la desenul mai naiv, frontal, lent şi cu corecturi, al corpului omenesc. „Firesc" poate că nu e siguranţa, ştiinţa, virtuozitatea, ci „să faci ca la început". Desenul acesta, care poate şi deforma realitatea, este din ce în ce mai prezent în ultimii ani, când imaginea pare să asculte de schemele unor covoare sau a unor pavimente. Reapare direcţia spre plan, spre elementarul formal. Totuşi, din 1972, a învins şi firescul cu sensul imaginii de înţeles pentru lume, care pur şi simplu s-a exprimat în aviditatea cumpărătorilor, chiar a hoţilor, în dorinţa de a avea ceva de la el. Poate şi epigonismul porneşte din dorinţa de a se împărtăşi din arta cuiva, din personalitatea sau din obiectele cuiva, chiar false, cópii.

***

Artiştii l-au apreciat, l-au ales preşedinte al Uniunii Artiştilor, angajaţii Muzeului (cel nou al) Ţăranului s-au entuziasmat de ce vor avea de făcut, interesul general pentru arta ţărănească a crescut, deşi existau alte muzee la Sibiu, la Slobozia, la Cluj şi al Satului la Bucureşti. Şi după Ţuculescu a reînviat, cred spontan, acest interes sub forma citatelor folclorice. Din amintirile celor care au făcut expoziţia Ţuculescu din 1965 a rămas încercarea de a alătura covoare ţărăneşti cu pânzele pictorului – dar arta „cultă" nu rezistă. Se spune că nici coloanele lui Brâncuşi nu ar rezista lângă cele ale satului. Poate e şi o problemă de monumentalitate, de suprafaţă, dar, de fapt, e problema „firescului": obiectele ţăranului au un rost uşor de înţeles, cele ale artistului sunt „nebunii", la ce folosesc? – te întrebi când stau alături cu cele fireşti. Pictura pe pânză e un obiect nefiresc şi gloria lui se face ascunzând şasiul, cuiele, pânza şi promovându-l printr-o ramă. Iar perioada de maximum comercial a acestei tehnici este cea a portretului şi a peisajului, a picturii după natură. Care este doar o iluzie, o asemănare, o justificare nefirească a nefirescului. Bernea a promovat pictura în natură, i-a îndemnat şi pe alţii să meargă *en plein air*. Poate unii n-o să înţeleagă decât atât din ce a făcut el, dar „problemele grele" pe care şi le punea, cred că au culminat cu tema „Prapor" (expoziţia din 1985). Făcuse la începutul anilor '70 un steag, o pânză liberă să se mişte, ţinută doar de bare puse în cruce. În 1985, „Prapor" era o pânză obişnuită, întinsă pe şasiu, uneori expusă ca un romb, cum nu stau praporii, şi erau de fapt „Cruci". Se vedeau uneori, mărite, ţesături împăturite pe forma crucii, uneori păreau ţesuturi, care se acopereau, sau se desfăceau, după o tăietură în cruce. Toată lumea s-a bucurat – se ridicase crucea, care fusese trântită în demolările de atunci. Cine ştie cum trecuse prin cenzură! Dar era atât de evidentă, nu mai era o ipoteză, o „şopârlă".

***

Majoritatea oamenilor au un început de mai mică sau mai mare colecţie de artă populară, obiecte rămase din familie, sau cumpărate, pe care le folosesc sau nu. Le acordă consideraţie mai mult sau mai puţin, ştiu mai mult sau mai puţin cât sunt de impregnate de alte culturi, cât de vechi sau cât de noi sunt. *„E o zonă vulnerabilă, pentru că renunţă fără regret la lucruri, care în ochii noştri sunt vitale".* Dacă acest sâmbure (tradiţia) devine vital, pierderea lui devine o rană (vulnera). Aceste sentimente (fireşti) i-au legat pe cei adunaţi în jurul lui Bernea, la Poiana Mărului, la vernisaje, la galeria Catacomba, la muzeu, la atelier.

Avantaje spirituale ale unui artist din Est

Horia Bernea*

De mai mult de 40 de ani, arta românească urmează un drum aparent straniu, în efortul ei de a rezista şi a supraviețui. Voi încerca să fixez cîteva repere, cîteva momente esențiale ale acestei perioade. (Exclud din analiza mea extrem de sumară perioada artei „realist-socialiste", încercînd să iau în considerare doar acea parte a artiştilor ce au conservat curățenia gestului de „a face artă", gratuitatea şi profunzimea actului lor. Trebuie să adaug că pentru a face aceste observații şi a le putea verifica a trebuit să ai şansa de a realiza mai multe bilanțuri Est-Vest, posibilitatea unei cunoaşteri integratoare.)

În primul rînd, avem modesta "renaştere" din anii 1965-1970, cînd România reuşea să reapară în lume, încercînd să reducă un decalaj ce se datora unei izolări aproape totale, să sincronizeze din nou ritmul său la mişcarea novatoare de prin alte părți ale lumii. Deschiderea permisă de putere a fost scurtă, imediat urmată de un soi de regrupare, de retragere din partea artiştilor, care, cu toate că era forțată, nu a fost mai puțin fecundă, pentru că ea antrena o reevaluare a surselor proprii, îmbogățită de contactul rapid, dar real şi angajat, cu experimentul şi avangarda. În acel moment, consecințele sufocării staliniste erau deja puțin şterse. O vindecare profundă şi eficace s-a produs în anii '60, în cadrul operei a numeroşi artişti, tineri şi mai în vîrstă, atît de solidă încît valurile de „revoluții culturale" ce s-au abătut după 1971 asupra României nu au mai putut reuşi nici să distrugă, nici să compromită adevăratul sens al actului artistic. Influența şi agresivitatea acestei „revoluții continue" l-au plasat pe artist într-o situație-limită ce l-a obligat, pentru a se salva, la o verticalitate, la o selecție a valorilor şi la o netă detaşare în fața ridicolului, în fața unei arte în permanentă sărăcire, epurare şi vidare de sens. Agresiunea ideologică a declanşat o nevoie urgentă de regăsire a ființei tale profunde, de căutare, cu maximă seriozitate, a unui teren solid, unde să-ți plasezi eforturile, inaccesibil vicisitudinilor politicii şi opresiunii. Acest efort i-a condus pe unii dintre noi spre marea tradiție, spre căutarea constantelor fundamentale ale spiritului uman, singurele ce puteau oferi rațiuni valabile şi curajul necesar pentru a-ți continua lucrul. Privați de mijloace materiale, am fost „obligați" să ne mulțumim cu cele spirituale, uneori fără nici un merit din partea noastră. A rezultat o exigentă selecție a caracterelor; au rezistat doar cei ce erau în stare să ducă mai departe lupta: o luptă în care satisfacțiile erau absente, unde eroismul nu era deloc evident şi unde învingătorul oprimant părea cunoscut pentru eternitate. Tactica acestei lupte cerea echilibru şi măsură în acțiunile cele mai îndrăznețe, strategia sa – recuperarea valorilor inalterabile – o continuă repunere în discuție, o reconsideratre (conştientă sau nu) a ideii de curaj, o forță şi o atitudine morală de un caracter aparte. Supraviețuind doar prin tensiunea acestui angajament, arta ultimilor 20 de ani a cîştigat în toate realizările sale majore un „clasicism", o ordine şi un aplomb guvernate de o severă măsură interioară. Intens mobilizați pentru rezistență, noi descoperim într-o manieră paradoxală că adevărata forță şi adevărata noutate rezidă în normalitate, în respirația naturală, în organicitatea lucrurilor care ne înconjoară; că în fața caracterului abstract al

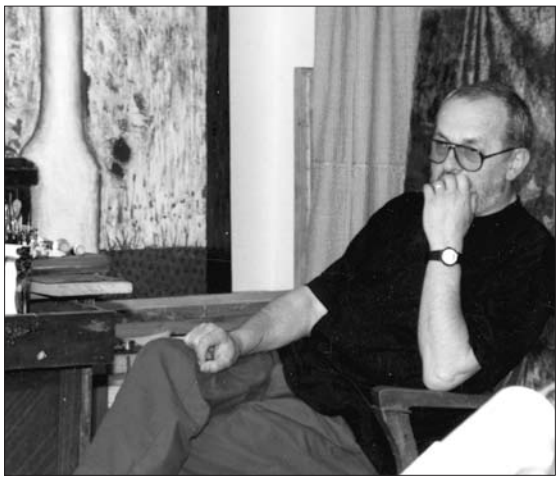

* Septembrie 1990

unei puteri politice, ce vrea să guverneze fluxul vieții adevărate prin scheme ideologice, cel mai bun răspuns poate fi formulat fixîndu-se atenția pe ordinea misterioasă – şi prin asta inalterabilă – a lumii, vitalizate prin spirit. Natura lasă să transpară că lucrurile au o cauză finală, că ceva este în dosul tuturor formelor trecătoare.

Noi am devenit astfel "imuni la revoluție", nu insensibili la avangardă; o imunitate care constituie probabil cea mai interesantă experiență spirituală pe care o putem oferi celorlalți. Această imunitate se revelează (culmea!) ca o veritabilă atitudine de „avangardă", dată fiind starea lumii în acest moment: pentru că această imunitate se opune devastării sistemelor de valori – consecință inerentă, obligatorie, a oricăror revoluții, marcînd o întoarcere decisă către reperele spirituale, către sacralitatea ce susține lumea (în cazul României, cele două aripi cu care se poate „zbura" în ortodoxie, Sfînta Revelație din Biblie şi Sfînta Tradiție a Bisericii). Obligați să asistăm neputincioşi la devastarea morală şi fizică din jur, „avangarda" în sensul ei „tradițional" a trebuit să-şi schimbe direcția, metodele şi scopul. Într-un context agresiv, unde se încearcă cu ură şi metodă desfigurarea noastră, rațiunea de a exista a artei rămîne aceea de a ne ajuta să supraviețuim spiritual, de a viza dincolo de ea, pentru a ne ajuta să credem în cele ce nu se văd... O avangardă *à rebours*... Într-o lume de nebuni şi ticăloşiți, cel mai curajos şi nonconformist gest este de a te păstra „om normal".

Există, în orice caz, un pericol în care sîntem sincroni cu Occidentul: pierderea identității, uitarea rădăcinilor noastre profunde. Acest proces este mai lent în Vest, dar atacurile sînt mai insidioase; acest pericol amenință lumea noastră în totalitate, într-un mod brutal şi definitiv. Avem, poate, din nou, un avantaj, pentru că, în fața unei urgențe atît de net afirmate, fiecare artist trebuie să răspundă într-o manieră tranşantă, chiar dacă diferit; vreau să spun, fiecare artist trebuie să răspundă în fața unei instanțe superioare în vîrtejul dezumanizant şi arbitrar al istoriei. Fiecare artist trebuie să ia vocația sa ca pe un dar de la Dumnezeu, adică în chip de „povară" şi obligație de a o fructifica. Un astfel de artist are misiunea unui gardian, conservator al unui tezaur spiritual, sursă de identitate pentru el şi ceilalți. El trebuie în acelaşi timp să păstreze şi să comunice (mărturisească). El trebuie să-i ajute şi să-i incite pe ceilalți să comunice cu propriile lor rădăcini – un rol care este esențialmente legat, pentru noi, de tradiția ortodoxă. Acceptatea acestei misiuni, angajarea ființei sale profunde în acest scop, dă artistului adevărata sa investitură; în fața unei lumi amenințate de descompunere, forțate să renege reperele fundamentale ale existenței sale, artistul trebuie să participe la sensul sacrificiului ce a mîntuit lumea, el trebuie "să salveze".

Acestea sînt cîteva puncte de vedere ale unui om ce vrea să trăiască arta direct, ceea ce implică un efort neîntrerupt de înțelegere a exigențelor acestei activități. Accentele, chiar atmosfera generală a textului, pot în consecință să fie profund subiective. Au totuşi un grad de generalitate mare pentru toți cei pentru care supraviețuirea, din punct de vedere spiritual, este o problemă capitală.

Ingenuitatea esențială*

Chemarea la Domnul a celor iubiți ne amintește de propria moarte şi ne provoacă irepresibila dorință de a-l evoca pe cel plecat: e ca şi cum povestirea ar garanta, printre amintiri, făgăduința unei revederi. Iată de ce – încă şocat de brusca şi ireparabila absență a lui Horia Bernea – simt totuşi nevoia de a scrie despre el, aşa cum l-am cunoscut. Nu pot fi distant şi apodictic întrucît îmi este imposibil să obiectivez imaginea unui om aflat, pînă de curînd, la zenitul tumultuos al unei existențe palpabile. Să mi se ierte, aşadar, dispoziția confesivă şi însoțitorul său patetism.

Teodor Baconsky

L-am cunoscut la granița dintre 1989 şi 1990, în episodica durată a *Grupului de reflecție pentru înnoirea Bisericii*. Membrii acelui nucleu reformator au rămas – dacă mai trăiesc – legați reciproc. Printre ei se numărau Părintele Stăniloae (care a aderat, fără să participe la reuniuni), pe atunci arhimandriții Bartolomeu Anania şi Daniel Ciobotea, Pr. Constantin Galeriu, Pr. Justin Marchiş, Sorin Dumitrescu şi alți cîțiva. Cu fiecare am păstrat o relație afectuoasă, adecvat deferentă sau ludic polemică, după cum o cereau împrejurările sau firea împricinaților. Dar cu Horia Bernea s-a întîmplat altceva. S-a țesut între noi o adevărată iubire frațernă. Deşi era cu un sfert de secol mai în vîrstă, deşi era cunoscut şi suprasolicitat social, el a găsit resurse pentru a-şi deschide inima şi pentru a cultiva o comuniune treptat ridicată la rangul unei entuziaste rudenii duhovniceşti. L-am tutuit abia după opt ani de amiciție intensă, pentru că relația noastră presupunea o asimetrie părintească, o supunere ceremonială din partea mea şi o autoritate binevoitoare din partea lui. Aşa a şi rămas, pînă la sfîrşit.

După destrămarea *Grupului*, mi-am văzut de drum cu acel frenetic egoism specific tinerilor absorbiți de propria construcție. Poate că, dacă ar fi fost după mine – jumătate reținut, jumătate indolent – relația cu Horia Bernea s-ar fi limitat la acea primă experiență „colectivă". Din fericire, generozitatea lui a împins lucrurile pe o altă cale: m-a căutat, mi-a dat semne că îl interesează evoluția mea şi că vrea să ne cunoaştem cu adevărat. Aşa se face că neam revăzut mereu, în felurite locuri, pentru că – oricît ar fi fost de tracasat – Horia Bernea îşi făcea mereu timp. Pe cînd mă aflam la Paris, îmi scria epistole decorate cu vignete, zorindu-mă să-mi închei studiile şi să mă întorc în țară, „unde este nevoie de mine". După ce am revenit, îl căutam la Muzeul Țăranului Român, acasă la Otopeni sau la atelierul din strada Pangratti, unde petreceam ore negreşit privilegiate. Mă poftea pe un scaun cam delabrat, pregătea o cafea în ibric sau o ulcică de palincă, în funcție de anotimp. Şi vorbeam, adesea, în timp ce el continua să picteze cu încordarea gravă sau cu veselia infantilă între care, psihic, oscila. Ne interesau actualitatea politică – pe care prietenul meu o măsura din unghi mai ales moral – dar şi viața culturală, starea Bisericii, situația României. Horia Bernea avea o structură de conservator: critic, sceptic față de noutatea introdusă de dragul noutății, preocupat de tema autenticității şi a rădăcinilor... Era – dacă ar fi să-l definesc din unghiul opus - un modern care pătimeşte excesele modernității. Cîteodată, aşeza penelul şi insera în micul lui aparat Sony un compact disc, exaltînd raritatea înregistrării, virtuozitatea unui pasaj, cromatismul bombastic al cutărei improvizații. Ştia că îmi place şi mie jazzul. Însă el se pricepea cu adevărat, pe cînd eu eram doar un diletant puțin snob. Jazzul era, în gîndul său, „singurul dar spiritual pe care americanii l-au făcut europenilor". Percepea în această muzică un soi de avangardă a tradiției. Şi o asculta empatic, atent la ritmul liturgic pe care ştia să-l

* Text apărut în volumul *Puterea schismei. Un portret al creştinismului european* (Ed. Anastasia, Bucureşti, 2001) şi reluat aici cu acordul autorului.

localizeze la fel de bine în John Coltrane sau în Thelonius Monk.

De-a lungul feluritelor noastre întruniri, mi-am dat seama că Horia Bernea este un om de o remarcabilă – aş spune radicală – inteligenţă. În genere, intelectualii se mişcă printre vorbitori abili şi se comportă ca nişte specialişti ai verbului dichisit. Horia Bernea nu era un adept – şi cu atît mai puţin un campion – al artificiului retoric sau al rostirii spumoase. Discursul său mărturisea o timiditate care explodează în creaţie. Prefera să se exprime ca pictor. Dar avea idei cu carul. Idei paradoxale, idei profunde, ţîşnite din credinţa lui şi din pasiunea lui pentru văz. Cobora, mental, din acea grecitate obsedată de vizualizarea frumosului inteligibil, fără a fi fost, însă, un platonician. Se simţea la el o grijă aristocratică pentru dicţiunea cuviincioasă şi o spontană oroare de vulgaritate: nu l-am auzit niciodată înjurînd, iar dacă o maximă iritare îl ispitea într-acolo, îşi înghiţea cuvintele şi roşea copios. După o cît de obişnuită conversaţie, la gura sobei, iarna, sau cu batista umezită pe frunte, sub canicolă, te alegeai cu sentimentul că Dumnezeu se ascunde în toate, ca o şaradă pe care copiii Săi sînt chemaţi să o dezlege, cu îngăduită jubilaţie. Pe măsură ce se definea, Horia Bernea le dădea celor din jur impresia că era „ortodox“ din naştere, aşa cum respira. Cu toate acestea, se ştie că el nu a descoperit dreapta credinţă dintr-o dată, sau printr-un influx pedagogic fără alternativă. A rătăcit printre experimente, revolte, sfidări şi înfrîngeri. Însă pînă la urmă a găsit un ton de un negrăit firesc, refugiindu-se în intimitatea lui Hristos ca într-o pată de lumină.

Horia Bernea deţinea puterea de a-şi stiliza – iradiant – habitatul. El nu locuia undeva, ci transforma orice loc într-o extensie coerentă a propriei fiinţe. Aşa îmi explic senzaţia de forţă pe care o transmitea oricăruia dintre interlocutorii săi. În vreme ce omul „normal“ apare ca o piesă subalternă într-un ansamblu preconceput sau impersonal, Horia Bernea funcţiona ca epicentru al unui univers obiectual organizat după chipul şi asemănarea sa. Fără să ţi se spună, ştiai cumva că fiecare lucru – ca şi sintaxa întregului – se sprijină pe riguroasa lui opţiune. Spaţiul domesticit de Horia Bernea transmitea întotdeauna *un mesaj omogen*. În atelier sau în biroul său directorial răsăreau, printre ulcele şi scoarţe, instabile teancuri de cărţi religioase. Se vedea că, pentru el, acolo se află tîlcul oricărei vieţi trăite cinstit, sub semnul ignoranţei pe care recunoaşterea o preface în iluminare. Căuta scrierile ascetice şi mistice. Cerceta *Filocalia*, pentru a deprinde „sfintele nevoinţe ale desăvîrşirii“. Cumpăra orice text patristic. Sigur că nu avea timp de studiu şi era complet lipsit de pedanteria citatului demonstrativ. Însă avea chef să stea *laolaltă* cu acei autori de demult, aşa cum zăbovea la taifas cu bătrînii monahi de la chinoviile moldovene, pe care îi preţuia deasupra oricărei glorii lumeşti. Era convins că de la ei are ce învăţa şi ştia că merită să înveţi mereu ceva folositor mîntuirii. Un anume aforism neptic – meditaţie asupra zădărniciei – îl punea pe gînduri ca pe un copil încercat de alintul mirării. Şi devenea exemplu zidito: „ia fii atent ce zice sfîntul Pahomie“ – îmi spunea, deschizînd volumul la un semn strecurat între pagini. Deşi îi citise pe cei mai mari, nu era numaidecît un familiar al sofisticaţilor teologi din epoca noastră şi nici nu avea răgazul de a se adînci în cine ştie ce savanterii dogmatice. Mergea direct la izvoare, unde se răcorea ca un trecător insolat. Din această îmbăiere a rezultat o impecabilă desfăşurare misionară. Grafica paleocreştină a copertelor de carte, rezonanţa euharistică a ciclului *Hrană*, calota eclezială a *Dealului*, emblematica imperială a *Praporilor*, somptuozitatea minerală a *Iconostasurilor*, axialitatea *Coloanelor* şi suculenţa mînăstirească a *Grădinilor* realizate de Horia Bernea conotează rigoarea unui demers apologetic voluntar şi eficient. Socotesc că logica acestei constelaţii imagistice mărturiseşte *preoţia universală* spre care Apostolul Petru ne îmbie, de două milenii, pe toţi. Şi mi se pare că ortodoxia lui Horia Bernea era la rîndul ei universală tocmai pentru că se sprijinea pe un românism spiritual, scutit de orice balast etnocentric.

Noi, ceilalţi, frecventăm o biserică sau alta şi declarăm că aparţinem unei tradiţii. Horia Bernea era unul dintre puţinii laici superiori care *trăiesc în Biserică şi iubesc Biserica*. Era convins de faptul că

Biserica *este* a lui Hristos şi că – oricîţi păcătoşi ar găzdui – „porţile iadului nu o vor birui“. Pentru mine, el încarna două modele pe care istoria noastră recentă le-a mutilat nemilos: tipul românului de dinainte de comunism şi tipul creştinului moderat, neînchistat în certitudini agresive sau în manii predicatoriale. Pe de o parte, moştenea valorile lui Ernest Bernea – un naţionalist cît se poate de european – de la care deprinsese, iubindu-l, imperativul unui patriotism discret şi tenace. Pe de altă parte, vieţuia în Legea lui Hristos cu o ingenuitate esenţială, potenţată de umanitatea lui vibrantă şi de auto-ironia unui veritabil înţelept. Nu l-am văzut niciodată supărat sau bucuros la gîndul că un alt om este *mai puţin creştin* decît el. Nu făcea astfel de discriminări fariseice pentru că ştia cît este de firesc – şi în acelaşi timp de greu – să te menţii în duhul exigent al dumnezeiescului Învăţător. Îi repugna falsitatea oricărui tribunal moral şi avea puterea de a lucra evanghelic, în răspăr cu vehemenţa acuzatoare a vînătorilor de păcate. Ştia că roadele fiecăruia sînt şi argumentele fiecăruia la Judecata lui Dumnezeu. Aşa că *încerca* să fie şi – tocmai de aceea – *reuşea* să fie creştin. Mi s-a părut întotdeauna că Horia Bernea se jeneză să-şi critice semenii şi le rezervă, totodată, un soi de tandreţe ultimă: cînd se enerva – şi o făcea adesea, într-o manieră de acum inconfundabilă – părea mai degrabă înciudat de ceea ce pierdem cu toţii atunci cînd ne desfigurăm vocaţia. Nu se lăsa înfuriat de greşelile particulare ale cuiva, ci de ratarea unei întîlniri, de risipirea unei bucurii simple sau de amînarea unei concilieri dezirabile. Avea mereu la îndemînă un fel de ecumenism al imperfecţiunii. Pentru el, vecinătatea cotidiană a limitei se prefăcea în binecuvîntare.

Marele secret al lui Horia Bernea stătea, cred, în sorbirea nesăţioasă a vieţii ca dar dumnezeiesc. Practica un hedonism doxologic, un soi de imn către generozitatea gratuită a fiinţării. Singurul lui răsfăţ – într-o existenţă altminteri austeră, mereu ocupată de creaţie – era deopotrivă profesional şi gastronomic. Îi plăceau oamenii buni, instrumentele de calitate şi hrana ca sărbătoare. Îşi cumpăra optime pensule şi tuburi de culoare, alerga după pînza cea mai rezistentă, aprecia hîrtia nobil filigranată. Cu o egală fascinaţie alegea – în ţară sau în preferata lui străinătate meridională – brînzeturile fine, vinurile *grand cru*, licorile eterice, păstrate în flacoane admirabile. Alerga mereu, năbădăios ca un adolescent febril, după imagini expresive, pe care le stoca în uluitor de precisa lui memorie vizuală sau în labirintica lui colecţie de diapozitive. Gusta de toate, stăpînind misterioasa gramatică a realităţii fără să uite că ansamblul cosmic – încifrat în simboluri şi transfigurat în arte – reprezintă cortul divinităţii, spaţiul epifaniei, centrul geometric al Revelaţiei. Între această jovială competenţă a degustării şi religiozitatea lui se stabilea un comerţ subtil, vădit de altfel în opera pe care ne-a lăsat-o. Un fel de broderie bogată, făcută din semne fragile. O abundenţă friabilă, materializată arheologic şi privită ca un şantier infinit. O sobrietate directă, trăită cu pudoarea adevăratului fast interior.

Se poate presupune (sau cel puţin spera) că nu va fi uitat de numeroşii săi admiratori şi că influenţa lui va spori, fertilizînd un proiect care – fie în pictură, fie în cîmpul etnologiei – merită din plin o posteritate activă. Vreun critic de artă dintre cei vrednici va întocmi pesemne o exegeză completă a universului de forme pe care Horia Bernea l-a suscitat. Se va vorbi despre Muzeul Ţăranului Român ca despre o proiecţie a personalităţii sale şi se va saluta în această întreprindere cel mai substanţial demers de terapie recuperatorie, după ciuma bolşevică. Se va constitui desigur o sală Bernea în Muzeul Naţional de Artă. Vor apărea, mai devreme sau mai tîrziu, felurite publicaţii menite să-i celebreze cum se cuvine clasa umană, ţinuta civică şi uriaşul talent. Consider totodată că o Fundaţie Horia Bernea – de recunoscută utilitate publică – ar putea înmănunchia esenţialul iniţiativelor menite să-i gestioneze memoria. În ce mă priveşte, am dureroasa mulţumire de a fi contribuit, într-o carte comună, la cea mai coerentă expunere la care se va fi pretat vreodată. Este vorba despre albumul *ROMA CAPUT MUNDI. Un ghid subiectiv al Cetăţii eterne* (Ed. Humanitas, Bucureşti, 2000). În această carte se află, aş spune, integrala „poeticii“ lui Horia Bernea. E ca un breviar – în text şi imagini – a ceea ce el a crezut despre meşteşugul picturii, despre lumea mediteraneană, despre educaţia sa estetică şi despre destinul istoric al unei Europe creştine din care România nu putea lipsi. E o carte în care bunul meu prieten se livrează destins, încîntat, sincer pînă la capăt. Şi pe care a ilustrat-o cu fotografii şi lucrări făcute chiar la Roma, de-a lungul lunilor cînd mi-a prilejuit fericirea de a-i fi gazdă.

Fi-va acesta, oarecum, testamentul unui mare artist pentru odihna căruia ne vom ruga necontenit, pînă la dorita întîlnire de apoi.

Din dosarele maghiarizării românilor din Covasna și Harghita (II)

Maghiarizarea românilor din Covasna şi Harghita nu este un proces care se desfăşoară în spatele uşilor închise, de care nimeni nu ştie nimic şi care surprinde. Acest proces îi surprinde doar pe ignoranţi şi pe politicienii care află din presă sau din reacţiile societăţii civile din zonă despre nedreptăţile la care sunt supuşi românii în această parte de ţară.

Dan Tanasă*

În inima României, în zona denumită impropriu cea a ținutului secuiesc, reprezentanții UDMR-ului duc un adevărat război imagologic la nivelul spațiului public, încercându-se, prin orice mijloace, eliminarea prezenței oricăror simboluri românești din zonă.

Astfel, în urma alegerilor din noiembrie 2004 şi a întăririi poziției UDMR-ului pe scena politică, una din primele hotărâri ale prefectului UDMR de Covasna a fost modificarea, pe criterii etnice, a comisiei județene pentru analizarea proiectelor de stemă. S-au creat astfel condițiile necesare aprobării unor proiecte de stemă ale unor localități din județ, steme care nu au în componența lor nici un însemn heraldic care să ateste prezența comunităților românești în acele localități. Acesta a fost şi motivul pentru care, vechea comisie, din care făceau parte şi români, a respins până acum aceste proiecte de stemă.

În cazul stemei județului Covasna, stemă care se află în acest moment pe fațada Consiliului Județean Covasna în ilegalitate, UDMR a încercat de mai mult timp aprobarea uneia din care să lipsească orice însemn heraldic românesc. În proiectul de stemă brațul cu spada, conform notei de fundamentare la proiectul H.G. „indică vitejia secuilor în apărarea granițelor, elemente heraldice prezente pe sigiliile familiilor de grăniceri secui". Bineînțeles că granița pe care au apărat-o aceste familii de grăniceri secui este cea dintre regatul României şi cea a Imperiului Austro-Ungar. Se încearcă astfel reînvierea granițelor, pentru început la nivel simbolic, pentru a induce în conştiința locuitorilor zonei, precum şi a celor care vor vizita aceste meleaguri, că aici se termină România şi începe o altă țară, aşa zisul Ținut Secuiesc, care nu mai are nimic românesc în el şi ca atare nu mai aparține României.

Din păcate, pentru că nu au reuşit nimic pe cale legală, au încercat eludarea procesului normal de aprobare a unei steme. Astfel, Consiliul Județean Covasna aprobă, în anul 2000, stema județului Co-

* secretar executiv al Forumului Civic al Românilor din Covasna şi Harghita

Foto: Bogdan Onofrei

vasna din care lipseşte orice însemn heraldic românesc. Prin certificatul de înregistrare nr. 42441, Consiliul Județean înregistrează stema la Oficiul de Stat pentru Invenții şi Mărci (OSIM), iar în baza acestui certificat se începe folosirea acestei steme pe toate însemnele oficiale ale Consiliului Județean. Argumentul invocat este acela că nu se utilizează o stemă ci o marcă a autorității înregistrată perfect legal. Ilegalitatea utilizării unei astfel de mărci pe fațada şi în actele oficiale ale Consiliului Județean a fost dovedită în instanță, mărturie stînd mai multe sentințe ale Tribunalului Covasna, printre care şi acea cu nr. 1055 din 9 septembrie 2003. Deşi ne aflăm în fața autorității de lucru judecat, justiția română pronunțându-se deja asupra ilegalității prezenței acestei steme pe fațada Consiliului Județean, actualul prefect UDMR refuză aplicarea legii, devenind complice.

Tot în răstimpul scurs de la instalarea noului prefect, în persoana unui reprezentant UDMR, majoritatea primăriilor din județ au reînceput demersurile pentru aprobarea unor steme ale localităților, steme din care să lipsească orice elemente care să ateste prezența românilor în zonă, şi acum dar şi în trecut. Astfel, avem de-a face cu trei categorii de steme:

– localități ale căror proiecte de steme au în componența lor simbolul Tatra, Matra şi Fatra (cele trei coline) simbolul Ungariei Mari: Arcuş, Bodoc, Cernat, Lemnia, Moacşa, Sânzieni, Sfântu Gheorghe, Turia, Vârghiş. Aceste trei coline reprezintă munții susținători ai Ungariei Mari şi se regăsesc atât în stema veche a Ungariei cât şi în stema actuala a acestei țări;

– o altă categorie este dată de localitățile ale căror proiecte de stemă au în componența lor culorile naționale ale Ungariei: aproape toate localitățile de mai sus plus localitățile Ghelința şi Zăbala;

– localități care au proiecte de stemă caracterizate de lipsa unor însemne heraldice româneşti negându-se existența în trecut şi în prezent a românilor, a tradiției şi istoriei acestora precum şi dreptul la existență a acestora în viitor pe aceste meleaguri. Această situație este întâlnită în toate localitățile, dar chiar şi acolo unde sunt comunități mixte: stema județului Covasna, Sfântu Gheorghe, Zăbala, Brețcu etc. În cazul localității Brețcu proiectul de stemă este chiar unul dintre cele mai intolerante şi revizioniste, nefiind inclus ca simbolistică castrul roman din zona localității, castrul Angvstia. Apare însă reprezentat, în partea centrală a stemei, tunul lui Gabor Aron. Ne întrebăm oare în cine a tras Gabor Aron cu tunul de merită o aşa cinste?

Războiul dus de reprezentanții UDMR pentru maghiarizarea zonei este unul foarte eficient care are ca unic scop alungarea elementului românesc din zonă. Bătălia stemelor neagă nu numai trecutul comunităților în zona județului Covasna, ci şi viitorul paşnic al acestora pe aceste meleaguri în care au învățat să plângă şi să se bucure alături de comunitatea maghiară. Aceste proiecte de steme sunt în totalitate revizioniste şi sugerează apartenența acestor localități la statul maghiar şi nu la statul Român. Ca simpli cetățeni ai României, nu ne rămâne decât să ne întrebăm dacă va aproba Comisia Națională de Heraldică a României astfel de steme. Va iniția ministrul Vasile Blaga proiecte de HG care să promoveze astfel de steme? Va aproba Guvernul României (stat național, unitar şi indivizibil) astfel de steme?

Până acum au fost aprobate prin hotărîre de guvern stemele comunelor Arcuş, Zăbala şi Chichiş.

Vedere de pe Centura Politicii

Un an pe puntea de la Cotroceni

Viorel Patrichi

A trecut un an de când Traian Băsescu stă de veghe pe puntea de la Cotroceni, atent la toți și la toate blondele norvegiene, care trec pe sub poarta palatului.

Cum a reușit să ne farmece? A promis că va lupta contra „sistemului ticăloșit", tutelat de Ion Iliescu și de Adrian Năastase; îi va trage în țeapă pe marii corupți; a promis pensii și salarii mai mari; cotă unică de impozitare de 16%; a promis că va fi un președinte-jucător; a promis alegeri anticipate; a promis că Adrian Năstase și Nicolae Văcăroiu nu vor mai fi în „capu' trebii"; a promis că ne bagă în Marea Neagră; că dă Axa Washington-Londra-Topraisar la tot cartieru'; că ne bagă în Uniunea Europeană.

Ce ținte a ciuruit cârmaciul patriei?

– Nu a reușit să străpungă „sistemul ticăloșit", tutelat de Ion Iliescu și de Adrian Năstase. Văzând că nu-i poate urni pe oamenii Împăratului-de-Mătase, am impresia că nu a câștigat alegerile. O impresie falsă, fireşte, ar spune Cireşica. Toată artileria lui Nelson s-a împotmolit în mlaștinile din Partidul lui Mucles.

– Producția de țepe s-a gripat din lipsă de lemne, fiindcă noi ne-am obișnuit să exportăm bușteni. Dacă ar fi avut lemne de esență tare, Marinelu l-ar fi cocoțat pe Împăratul-de-Mătase în cea mai lungă și mai noduroasă țeapă, pentru că nu este bucurie mai mare decât să vezi potopul rămas în urmă. A trecut un an și nici un escroc de talie mare nu a fost priponit. Traian Băsescu a urcat pe punte sub stindardul luptei cu „sistemul ticăloșit", care a coborât până acolo încât a furat până și opțiunile românilor: voturile. Ni se fură salariile, pensiile, portofelele, apartamentele, locurile de veci. Dar când se fură chiar și voturile, înseamnă că ne aflăm în stadiul cel mai grav al bolii. Rămânem fără ultima speranță: dreptul de a alege liber. Este un delict care vizează siguranța națională. Românii au așteptat să-i vadă la pușcărie pe cei care au votat de mai multe ori pentru Partidul lui Mucles. A trecut un an și nu am văzut măcar un dosar finalizat de instanțele noastre pentru hoții de la urne. Care să fie motivul că Alianța D.A. nu mai scoate un murmur măcar despre hoții de la urne? Putem presupune orice.

Uneori, am impresia că noul ministru al Justiției a fost propulsat acolo direct din societatea civilă pentru a crea emoții și false așteptări.

– Cota unică de impozitare de 16% este o realitate care l-a speriat până și pe Silvio Berlusconi. „Mi-aș dori și eu așa ceva în Italia, dar nu se poate, nu-mi dau voie sindicatele", i-a spus Berlusconi lui Călin Filă-dă-Poveste. La noi s-a putut pentru că alegătorii chiar au crezut că veniturile lor vor crește. În realitate, salariații nu au primit nimic, dar au câștigat tot rechinii, iar economia de grotă tot nu a ieșit la lumină.

– Marinelu chiar este un președinte-jucător, cum a promis. Dacă liderul regional Emil Constantinescu a căzut în fund (oribil mai sună acest cuvânt nenatural) când a tras în minge, Traian Băsescu reușește să se dribleze singur. În afară de podul de la Mărăcineni, pe cont propriu nu i-a iești nimic timp de un an.

– Nu a reușit să-și convingă partenerii să facă alegeri anticipate pentru ca guvernarea să scape de soluțiile imorale: Partidul Conservator, UDMR, Adrian Năstase și Nicolae Văcăroiu din fruntea Parlamentului. Repet și cu acest prilej: Traian Băsescu avea dreptate. Erau necesare alegeri anticipate nu doar pentru alianța portocalie, ci și pentru a scăpa de compromisurile grave, unele cu efecte iremediabile în timp, pe care Executivul lui Tăriceanu le-a fă-

cut şi le va face. Alianţa ar fi ieşit mai fortificată după un nou scrutin, lucru pe care Călin Filă-dă-Poveste l-a înţeles perfect iniţial. Totuşi, ulterior, nu a mai vrut alegeri anticipate, punându-l pe preşedinte într-o situaţie jenantă. Surse ce vor să rămână discrete ne-au asigurat că Tăriceanu şi Năstase au făcut jocuri de gleznă. Cei doi purtători de şorţuri s-au înţeles în fapt de seară cum să-l dea la-ntors pe cel moldovean că-i mai arţăgos. Să nu am eu gura aurită, dar cred că liberalii vor plânge în pumni ca ţărăniştii peste trei ani.

– Cred că Traian Băsescu nu a greşit atunci când a anunţat că va promova interesele americane şi britanice în bazinul Mării Negre şi, mai departe, spre Asia Centrală. Evident că, pentru România, opţiunea europeană ar fi unica şi cea mai naturală, însă gânditorii de la Bruxelles nu au încă o politică externă unitară. Ei au vrut să construiască o structură de apărare europeană şi s-au speriat când Washingtonul le-a arătat mascota NATO. Într-o zonă încă incertă, unde Rusia practică şantajul economic fără menajamente, iar Ucraina se arataă a fi cel mai periculos vecin pentru noi, dar şi pentru ruşi, este nevoie de un sprijin politico-militar important. Războiul economic este abia la început. Dacă Polonia este un cal troian al americanilor în Europa, România tinde să imite un joc periculos pentru ea.

– Marinelu se poate mândri cu două tratate semnate în 2005: Tratatul de aderare la Uniunea Europeană şi Tratatul privind înfiinţarea bazelor militare americane în ţara noastră. Dacă primul este vital pentru dezvoltarea economiei româneşti, al doilea ne poate pune în stare de beligeranţă cu orice stat din regiune.

România nu mai poate fi oprită

Lucrătorii români sunt tot mai apreciaţi în ţările occidentale. Apariţia Directivei Bolkenstein, referitoare la circulaţia serviciilor şi forţei de muncă pe continent, a provocat însă multe zvonuri şi reacţii în România, mai ales printre cei care visează să lucreze pentru o leafă normală. Mulţi români au crezut că, dacă vor munci în Germania sau în Italia, vor primi salariul minim din România. Sindicatele au organizat proteste faţă de Directiva Bolkenstein, dar probabil că liderii lor nu au citit documentul. În realitate, prin Directiva Bolkenstein se limitează fenomenul de „dumping social“, se reduce birocraţia.

Jonathan Scheele, şeful Delegaţiei Comisiei Europene de la Bucureşti, a precizat că Directiva Bolkenstein nu-i defavorizează nici pe angajaţi, nici pe angajatori. El a subliniat că salariul minim, timpul de lucru, standardele de igienă şi siguranţă nu se supun principiului ţării de origine. „Pentru mine este destul de surprinzător că sindicatele protestează fiindcă membrii lor ar avea posibilitatea unor condiţii de muncă mai bune, inclusiv salarii mai mari“, s-a mirat Jonathan Scheele. O cincime din forţa de muncă de la noi lucrează deja în Uniunea Europeană.

Un studiu austriac arată că România va avea nevoie de 33 de ani după aderare pentru a ajunge la doar 75% din venitul mediu al ţărilor membre ale UE. Aflat la Viena, la Conferinţa Forum Invest, Erhard Busek, coordonatorul special al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Est, i-a sfătuit pe oamenii de afaceri că este mai bine să investească acum în România. Ţara noastră a devenit foarte atractivă pentru delocalizarea activităţilor pentru diverse companii. Un fel de nou paradis pentru alţii.

Voronin a tremurat pe scările lui Putin

Speriat că nu mai are gaz pentru popor, Vladimir Voronin s-a dus incognito la Moscova şi a încercat să intre în audienţă la Vladimir Putin. Ţarul Vova nu l-a primit. Atunci, Voronin a încercat să intre la premierul Mihail Fradkov. Nici acolo nu a fost primit. Nici un ministru măcar nu şi-a făcut timp să-l vadă pe Voronin.

El a motivat că s-a dus la Moscova pentru a vizita un prieten care-şi sărbătorea ziua de naştere.

În acest timp, scârbiţi de politicianismul conducătorilor lor, românii din Chişinău au refuzat pentru a treia oară să iasă la vot pentru alegerea primarului. Este o lecţie la care Voronin şi ceilalţi ar trebui să se gândească mai mult decât la Putin sau la Smirnov. La întoarcerea de la Moscova, Voronin l-a felicitat pe Traian Băsescu de ziua naţională, exprimându-şi „speranţa în dezvoltarea relaţiilor moldo-române“, o asociere de cuvinte demnă de epoca sovietică.

Jonathan Scheele s-a supărat pe „Micul Paris“

Supărat că Primăria Capitalei nu şi-a trimis reprezentanţi să discute despre planificarea urbanistică, Jonathan Scheele a declarat că „Micul Paris“ are o circulaţie haotică, improprie pentru o metro-

polă a Uniunii Europene. De doi ani, Bucureştiul a primit un credit de 9 milioane 500 de mii de euro pentru restaurarea Centrului istoric, dar a cheltuit numai 450.000 de euro pentru un studiu de consultanță. Şeful Delegației Comisiei Europene apreciază că un asemenea oraş murdar, prost gestionat, fără viziune edilitară nu este demn pentru intrarea în Uniune. Primarul Adriean Videanu a apreciat că „a fost o declarație la nervi".

Ambasadorul Uniunii nu pare să-şi piardă cumpătul uşor, iar remarcile lui se bazează pe o realitate tristă.

Mai văd şi alții că avem probleme, nu numai Jonathan Scheele.

Olli Rehn, comisarul pentru extindere, a avertizat din nou că „România nu are timp de pierdut" în lupta contra corupților.

Raportul elaborat de Pierre Moscovici a fost dezbătut de Parlamentul European. Primul reproş - nivelul prea ridicat al corupției. Trebuie să trecem dincolo de angajamente şi declarații politice. Partenerii noştri vor să se rezolve dosarele marilor rechini. La o întâlnire cu magistrații, înainte să plece la Bruxelles, Traian Băsescu avertizase că nu vor mai veni bani de la Uniunea Europeană la Consiliul Superior al Magistraturii dacă dosarele trenează la fel de mult ca pe timpul „sistemului ticăloşit".

Baronesa Emma Nicholson ne-a criticat că nu deschidem dosarele pentru adopția copiilor de către străini, deşi tot ea ne critica altădată exact din aceleaşi motive. România este criticată şi pentru că a acceptat organisme agricole modificate genetic.

Condoleezza Rice, fratele nostru de arme

Condoleeza Rice, şefa diplomației americane, a efectuat o vizită cu multe semnificații în patru țări europene: Germania, România, Ucraina şi sediul Uniunii Europene de la Bruxelles. Călătoria înaltului demnitar s-a produs după ce scandalul închisorilor secrete ale serviciilor secrete americane de pe continentul european a dat în clocot.

La Bucureşti, Condoleezza Rice şi Mihai Răzvan Ungureanu au semnat Acordul privind amplasarea bazelor militare americane la Mihail Kogălniceanu, la Babadag, Cincu şi Smârdan. Vor fi baze flexibile, cu un efectiv de maxim 4.000 de puşcaşi marini, cu toate categoriile de armament. Baza de la Kogălniceanu va deveni comandament regional al Pentagonului. Acolo, statul român nu-şi poate exercita suveranitatea, conform Acordului SOFA, semnat la 30 octombrie 2001. Pentru a se fortifica frăția de arme, de care vorbea Condoleezza Rice, în Legea 260 din 29 aprilie 2002, care ratifică Acordul amintit, se spune: „Pentru îndeplinirea angajamentului de apărare colectivă, România îşi exercită voința suverană de a renunța la dreptul prioritar de exercitare a jurisdicției sale penale, în conformitatea cu paragraful 3c al articolului VII din Acordul SOFA".

România îşi exercită voința suverană de a-i considera pe americani un fel de „terminatori", care se situează deasupra oricărei legi naționale! Reamintim că Prostănacu a semnat un acord cu americanii, prin care România nu mai accepta Curtea Penală Internațională de la Haga. Mai precis, forul european nu mai poate

urmări nici un american pe teritorioul național, indiferent ce delict ar săvârşi.

România a cooperat cu multe firme americane de armamanet pentru construirea Centrului Operațional de Suveranitate Aeriană, a importat avioane de transport C-130, radare tridimensionale FPS-117, radare tridimensionale digitale Gap Filler, avioane fără pilot, simulatoare, stații radio.

NATO cere plecarea Rusiei de pe Nistru

La recenta reuniune de la Bruxelles, țările membre NATO au adoptat un document prin care solicită Rusiei să-şi retragă trupele şi armamentul din Transnsitria. Serghei Ivanov, ministru rus al Apărării, declarase că Moscova îşi va reconsidera politica militară din Transnistria după ce vor fi instalate baze americane în România.

Regimul terorist, condus de Igor Smirnov şi susținut de Vladimir Putin, a organizat alegeri generale pentru „sovietul suprem" de la Tiraspol. Au participat observatori din Osetia, Abhazia şi deputați de la Moscova. Alegerile nu au fost recunoscute de nimeni.

Pentru a patra oară, alegătorii din Chişinău au fost chemați la urne pentru a desemna un nou primar. Absenteismul foarte ridicat a făcut ca şi acest scrutin să fie anulat.

Traian Băsescu l-a primit la Cotroceni pe omologul Vladimir Voronin. El a promis că România va sprijini Basarabia pentru a scăpa de şantajul Rusiei, „oricât de mari ar fi problemele cu care se va confrunta".

„Moldovenii nu sunt români"

Chiar dacă autoritățile de la Bucureşti nu s-au arătat niciodată receptive pentru unificarea Basarabiei cu România – un eveniment altfel natural pentru orice om rațional –, Vladimir Voronin l-a atacat pe prietenul Traian Băsescu tocmai pe această temă. Liderul de la Cotroceni afirmase recent foarte apăsat, în maniera sa inconfundabilă, că în cele două state există o singură națiune – națiunea română. În replică, fostul general de miliție a repetat teza bolşevică, preluată de la Stalin: moldovenii nu sunt români. „Recensământul populației, efectuat anul trecut în Republica Moldova, a arătat că 94% din populația băştinaşă se consideră moldoveni, nu români", a subliniat Vladimir Voronin. Prin astfel de declarații, el riscă să provoace din nou înrăutățirea raporturilor dintre români. În plus, preşedintele comuniştilor de la Chişinău a cerut României să semneze un tratat politic cu Republica Moldova, eroare pe care nici un politician de la Bucureşti nu ar putea s-o mai repete.

Evident, Bucureştiul a trecut peste vechile hachițe ale preşedintelui Vladimir Voronin şi a tratat incidentul cu detaşare. Românii de dincolo de Prut se confruntă şi aşa cu mari dificultăți care ar putea spori şi pentru că Basarabia a fost izolată de țara mamă şi, implicit, de Uniunea Europeană, printr-o politică aberantă.

Agenda aderării și accidentele de parcurs

Un nou raport de monitorizare, referitor la România, elaborat de Pierre Moscovici, a trecut cu brio prin Comitetul de Afaceri Externe al Parlamentului European. Prezent la Bruxelles, ministrul Mihai Răzvan Ungureanu a declarat că domeniile de atenție maximă pentru actuala conducere de la Bucureşti ar fi independența totală a Justiției, toleranța zero față de corupție, inclusiv cea la nivel înalt, şi consolidarea capacității administrative. În replică, raportul lui Pierre Moscovici arată că dosarele marilor corupți au tot fost mutate dintr-un sertar în altul, pe la diferite paliere ale Justiției. Olli Rehn, comisarul pentru extindere, s-a referit şi el din nou la corupția endemică din România.

Pe drumul spre UE, am mai bifat o acțiune: am constituit Departamentul Anti-fraudă, altceva decât Departamentul Național Anticorupție. OLAF a avertizat că există politicieni români care şi-au însuşit fonduri europene, dar anchetele bat pasul pe loc fiindcă nu exista un nou departament.

Dârele lui Milică

În timp ce Traian Băsescu inaugura un nou centru pentru arhivele bătrânei Securități, Emil Constantinescu umbla cu bățul printre uluci: venise cu un dosar cu care încerca să demosntreze că matrozul a fost purtător de secure pe timpul Mult Iubitului. Adică, pe când se afla pe la Anvers, ar fi dat cu subsemnatul pe la Tudor Prostelnicu. Era secretul lui Polichinelle, însă ce nu pricepe fostul secretar cu propaganda de la Universitatea din Bucureşti este că pe români nu-i mai interesează asemenea lucruri. Cârmaciul-scorpion a trecut la contraatac:

„Emil Constantinescu nu a lăsat nici o dâră ca preşedinte“.

Falş! Falş! Falş!

Dacă trecem peste sugestia că preşedinţii României ar fi nişte gasteropozi băloşi, Emil Constantinescu a lăsat o dâră vizibilă din cosmos pentru istoria românilor. O dâră puturoasă, care angajează destinul unei întregi naţiuni:

– a aprobat şi a susţinut bombardarea Belgradului, un precedent grav pentru poziţia României în sud-estul Europei;

– a semnat cel mai inept tratat politic cu Ucraina, chiar dacă ţara noastră nu era ameninţată de nimeni şi chiar dacă nu avea trupe de ocupaţie în teritoriu.

Şi pentru a se vedea că omul nu se dezminte, în ziua de 1 Decembrie 2005, la o emisiune realizată de Marian Oprea, Emil Constantinescu afirma deschis: „Austria are mai multe drepturi istorice asupra Bucovinei, decât România“. „Ştefane, Măria Ta,/ Tu la Putna nu mai sta“... că vine Austria cu Milică, liderul regional. Nu trebuie să-l condamnăm prea aspru, fiindcă mai avem mulţi ca el. Traian Băsescu era în aceeaşi coaliţie cu Milică şi nu am auzit să se fi opus tratatului cu Ucraina.

Prostie cu ştaif academic

Iar când prostiile coboară direct de la Academia Română, ce să mai facă bieţii politicieni?

În 2005, Academia Română a tutelat noul Dicţionar ortografic şi ortoepic al limbii române. Această lucrare pretinde care ar fi formele de exprimare corecte. Dicţionarul ne învaţă că exprimarea „Eu am mâncat cireşi“ este corectă. Aşteptăm cu interes să mâncăm pruni, perji, meri, peri... Mai mult, nici un şi nici o se scriu, după acest Dicţionar (pe care ne permitem sa-l ignorăm), „niciun“ şi „nicio“. Din păcate, unele publicaţii au şi adoptat formele recomandate de Dicţionar.

Încă un exemplu prin care pretinşi intelectuali cultivă cunoştinţe sănătoase printre tinerii noştri aşa de derutaţi. Tot cu bani de la buget. Anca şi Sergiu Şerban au tipărit un manual de Limbă şi Literatură Română pentru clasa a VII-a pe anul 2005. Acolo, găsim balada „Paşa Hassan“ a lui George Coşbuc. Citez o strofă pentru introducerea în problemă: „Hassan, de mirare, e negru pământ;/ Nu ştie de-i vis ori aieve-i./ El vede cum zboară flăcăii Sucevei./ El vede Ghiaurul că-i suflet de vânt/ Şi-n faţă-i puterile turcilor sînt/ Tăriile plevei“.

Să vedem ce explicaţie oferă Anca şi Sergiu Şerban pentru copiii noştri. „Hassan era comandant turc al oştirii moldoveneşti, care a luptat la Călugăreni împotriva lui Mihai Viteazul“. Sfinte Sisoe!

O asemenea inepţie are avizul gânditorilor de la Ministerul Educaţiei Naţionale! Fraţilor, puneţi mâna pe carte, înainte să scrieţi manuale cu care să prostiţi generaţii la rând.

Nu întâmplător am oferit acest exemplu revoltător. Elitiştii de la Ministerul Culturii ne coc ceva şi mai şi. Ei i-au propus Cârmaciului o nouă Cântare Europeană: „2006 – Anul lui Traian“. Este adevărat, în anul 106, Traian a reuşit să distrugă una din cele mai fabuloase civilizaţii europene. Este cea mai mare tragedie din istoria naţiunii noastre, comparabilă, poate, doar cu invazia sovietică şi cu comunizarea. Pentru noi, această tragedie trebuie comemorată, iar nu aniversată. Columna, care prezintă genocidul provocat de armata romană, este cea mai bună dovadă.

În timp ce preşedintele României vizita America, doctorul Napoleon Săvescu de la New York i-a sugerat lui Traian Băsescu să nu accepte circul Ministerului Culturii. „Eu nu sunt istoric, dar din câte am învăţat la şcoală, noi vorbim româneşte datorită romanilor“. Doctorul Săvescu a încercat să-l convingă pe Patriarhul Teoctist că Traian este cel mai sinistru anticrist din istorie. Atunci a fost ucis şi Sfântul Ignatie, pe care românii îl sărbătoresc în ziua de Ignat, la solstiţiu, prin tăierea porcilor, ca sacrificii pentru Soarele neînvins.

Greva dascălilor a trecut, motivele ei rămân

Analiza recentei greve din învățământ riscă să se înece în flecăreală, în sofisme şi în calomnii, când, de fapt, ar trebui să devină obiectul unei profunde meditații în România.

Daniel Mazilu*

Ar trebui ca această analiză să pornească de la răspunsul dat la o întrebare simplă: greva este motivată serios? Profunzimea unei greve nu e dată, cred, de durata ei, ci de natura problemelor care au generat-o ori, dacă vreți, de durata necesară rezolvării acestora. Pentru a fi rezolvate, problemele trebuie să nu fie false probleme, să fie corect puse, să fie corect înțelese, să aibă soluții posibile şi concrete. Greava din învățământ a fost rezultatul unei împletiri de nemulțumiri rostite şi nerostite. Cele rostite au fost fie rău expuse (reprezentanții greviştilor au folosit, din câte cunosc, sofisme, forțați şi de impasul în care au ajuns, şi uneori şi calomnii), fie corect expuse, dar neînțelese, fie au fost înțelese, dar au fost considerate exagerări, hiperbolizări ori aberații economice (cărora li s-a răspuns, în grabă, prin arătarea „catastrofei" numită inflație). Însă, profunzimea acestei greve, cea mai gravă din ultimii 15 ani, se regăseşte prea puțin în mesajul nemulțumirilor făcute publice. Explozia socială se datorează nemulțumirilor nerostite. S-a umplut paharul. Să vedem, cumva, de ce şi cu ce.

Afirm mai întâi că această grevă a avut cele mai tari premise pentru a fi ceea ce a fost. Pe de o parte, creşterea gradului de sărăcie în țară şi, pe de altă parte, apropierea integrării în U.E. cu toate consecințele ei pentru M.E.C. şi angajații săi. Alături de aceste cauze „obiective", să reținem şi cele două supoziții întâlnite în gândirea profesorilor. Prin natura muncii lor, profesorii au despre ei opinia că reprezintă o „categorie socială" mai bine informată cu privire la mersul lucrurilor, deci şi cu privire la efectele integrării, decât alte „categorii"; de aici tulburarea colectivă şi spaima că vor deveni sigur codaşii sociali cu „salariile de mizerie" pe care le au unii. Apoi, considerându-se intelectuali, au părerea că sunt batjocoriți în aceste vremuri ale şmecherilor şi/ sau politicienilor.

Cauzele revoltei

Revenind la cauzele grevei, consider că nemulțumirile din învățământul preuniversitar sunt mai multe şi mai ample decât cele din cel universitar. Iată-le, prima dată, succint, pe cele ale universitarilor şi studenților: prin trecerea la noul sistem de studii de trei ani, profesorii au pierdut ore, deci bani; decalajul dintre salariile profesorilor şi cele ale începătorilor (preparatori, asistenți) este, cred, de 6-7 ori, generând nemulțumiri; aşa-zişii „dinozaurii" ai sistemului ocupă posturile tinerilor şi „sărăcesc" bugetul instituțiilor; lipsesc fondurile pentru cercetare şi deplasare (granturi etc.); taxele de şcolarizare pentru studenți cresc anual, iar bursele de studiu şi cele sociale, nu; condițiile din biblioteci, laboratoare şi săli de curs rămân constant proaste în ciuda taxelor mărite; plățile pentru chirii cresc vertiginos în vreme ce condițiile din majoritatea căminelor amintesc de închisorile din evul mediu.

Să vedem acum ce se întâmplă în învățământul preuniversitar.

Banii sunt puțini, în realitate şi în primă instanță, nu pentru cât de mult muncesc profesorii şi pentru cât de buni sunt ei, ci pentru a acoperi costurile zilnice din România. Problema valorii lor e alta şi cine o poate judeca? Mă întreb însă în ce fel s-ar îmbunătăți un profesor slab pregătit şi venit din nevoie în învățământ dacă i s-ar dubla salariul? Banii puțini sunt uneori şi rău distribuiți profesorilor prin falsificarea şi hiperbolizarea meritelor când se acordă vestitele salarii de merit şi celelalte „plocoane". Căci, trebuie să recunoaştem, unii primesc salarii de merit de la directori şi nu de la consiliul

* ex-profesor

profesoral, pentru diferitele „servicii extraşcolare“. Cererea de bani trebuie înțeleasă economic, prin împletirea dintre cheltuielile uzuale crescute, aflate în creştere, şi cele specifice majorității personalului din sistemul de învățământ. Or, aici, majoritare sunt femeile. Cineva spunea despre admirabilele femei că sunt nişte „trestii cheltuitoare“. Să fi avut dreptate?

Lipsa satisfacțiilor profesionale. Reforma învățământului a fost un fiasco. Probabil şi pentru că unii profesori înțeleg prin reformă schimbarea doar a *celorlalți*. În şcoala contemporană, cercurile metodologice au devenit adevărate „chermeze“, foarte costisitoare, de a căror organizare şcolile şi profesorii fug ca de gripa aviară. Olimpiadele nu au scăpat nici ele de micile aranjamente post-decembriste. Cursurile de formare continuă sunt receptate de profesori drept momente de plictiseală, masteratele au devenit motive pentru noi rate de plătit. Frauda şi corupția nu sunt străine de examenele de admitere. În fine, cheful elevilor de studiu a dispărut precum a dispărut subit lupul în Anglia. Orele, în multe situații, nu mai pot fi altceva decât obositoare monologuri pseudo-ştiințifice.

Autonomia şcolară. Şi reformele privind încadrarea profesorilor după 2007 au provocat un adevărat cataclism. Dispariția statutului de titular echivalează, pentru cei mai mulți dintre titulari, cu izgonirea din rai. Profesorii zic că vor fi „la mâna directorilor“. Servilismul va atinge, probabil, cote incredibile. Cei deja supuşi îşi freacă mâinile de bucurie şi-i mulțumesc Uniunii Europene pentru un aşa noroc. *Statutul personalului didactic* nu face nici cât o ceapă degerată în ochii guvernanților (dar nici a unor profesori). Inspectorii şi directorii de şcoli sunt schimbați sau menținuți nu datorită „calităților profesionale, manageriale şi morale“ [vezi Statutul, cap. II, art. 21(1)], ci datorită abilităților de mergători pe sârma politică, de traseişti, de sponsori în campanii etc. Cu această presiune politică pe cap, prea puțini directori mai rămân şi *oameni*. Cine poate şti în România numărul profesorilor umiliți, maltratați, şantajați, în fel şi chip, de către directorii lor? *Bugetarii sunt un fel de supuşi* ai guvernului. Relația dintre acesta şi M.E.C. este, auzim în aceste zile, una de neîncredere după ce, în esență, este una de supunere. „Stâpânul“ îşi suspectează supuşii de cârcoteli şi nesinceritate, iar „supuşii“ îşi acuză „stăpânul“ de „adulter financiar“, în condițiile în care, – „supuşii“ ar trebui să o ştie – , „stăpânul“ nu are o singură „soție bugetară“ de întreținut, ci un întreg harem. *Învățământul – „prioritate secundară“.* Trădat şi părăsit, „învățământul românesc“ se plânge că nu (mai) este o prioritate națională. Dar vai! Nu a fost niciodată aşa ceva, pentru simplul motiv că, la noi, guvernele, fără excepție, nu au avut priorități, ci urgențe, presiuni interne (mineriade) ori externe (integrări, acorduri financiare etc.).

Orice grevă e limitată, iar profesorii ştiu asta privind în portofel. Cine nu ştie, de la Marx cetire, că guvernul – el spunea „capitalistul“ – poate trăi mai mult timp fără profesori decât pot trăi profesorii fără guvern? De aici faptul că aspectul grevei a devenit unul al unei lupte „care pe care“.

Reforma radicală nu mai poate fi amânată. Probabil în cei mai mulți dintre profesori există nevoia unei schimbări profunde, a unei îmbunătățiri. Răbdarea le-a ajuns la sfârşit. Această uriaşă sarcină a schimbării (etern-promisă) stă dincolo de orice grevă, de orice mărire a salariilor. Fericiți cei care o resimt în modul cel mai acut! Rămâne să judecați şi dvs, dacă mai e cazul să ne grăbim cu aprecierile, etichetările şi concluziile când ne referim la acest fenomen social recent. Consider, în final, că greva are clar aspectul unui mesaj ultim: Aşa nu se mai poate!

Un episod din lupta lui Voronin contra românilor

Preşedintele comunist al Republicii Moldova a mai făcut un gest neobrăzat la adresa poporului român. Chiar în ajunul sărbătoririi zilei naţionale a României, el a convocat o şedinţă cu factori de decizie din Parlament şi Guvern în problema implementării cursului de istorie integrată în învăţământul preuniversitar.

Andrei Vartic

Ce înseamnă această implimentare pentru care s-au şi tipărit manualele? Înseamnă înlocuirea manualului de istorie a românilor cu o istorie a nimănui. Înseamnă distrugerea conştiinţei istorice a tinerii generaţii. Înseamnă crearea unor oameni debusolaţi, fără nici o legătură cu ţara unde s-au născut, fără nici o încredere în uriaşul potenţial patriotic al acestei ţări. Înseamnă, în fond, o palmă dată spaţiului multicultural european, fiindcă în acest spaţiu nimeni nu poate fi prezent dacă nu are faţa sa etnică şi culturală.

A fi rus înseamnă să vorbeşti ruseşte, să cânţi ruseşte, să te mândreşti cu Ceaicovski sau Ana Ahmatova. A fi neamţ ce înseamnă? Să vorbeşti germana, să te mândreşti cu Bach şi Hegel, să cânţi nemţeşte, să te mândreşti cu berea nemţească... A fi român înseamnă să vorbeşti româneşte, să cânţi Doina, să joci hora strămoşească, să te mândreşti cu Eminescu şi Enescu... Noi, aici în Basarabia tocmai asta suntem. Majoritatea covârşitoare, 80 de procente, o majoritate impunătoare pentru oricare stat european, vorbim româneşte, cântăm Doina, jucăm hora strămoşească, ne mândrim cu Eminescu şi Enescu. Cum e posibil să fim alţii decât poporul român? Aşa cum vrea cu disperare Vladimir Voronin. Nu e posibil. Nu este nici o delimitare în plan geografic, etnografic, istoric, cultural, lingvistic de poporul român trăiitor în hotarele actuale ale României. De ce, atunci, tocmai în preajma zilei naţionale a României, preşedintele R. Moldova insultă poporul român din Basarabia scoţându-i istoria din şcoli? Răspunsul este simplu. Fiindcă urăşte poporul român, urăşte continuitatea noastră istorică, unitatea noastră culturală, profunzimea noastră lingvistică, bunătatea noastră proverbială şi, mai ales, aşezarea noastră în contextul european. Mai putem presupune că gestul actual al preşedintelui moldovean este o încercare disperată de a arăta Moscovei că este antiromân convins, pentru a cumpăra gaze la preţul actual. Sau că e, pur şi simplu, un gest urât contra României. Că actul lui este un fel de mulţumire voroniniană pentru energia electrică pe care statul român ne-o furnizează pe degeaba. Că acţiunea lui neobrăzată face parte din acelaşi plan de distrugere a identităţii noastre culturale şi naţionale, plan prin care s-a realizat şi dicţionarul moldoromân, şi hăituirea României prin organizaţiile internaţionale, şi uzurparea conştiinţei naţionale româneşti prin diavolească ideologie comunistă. Faptul că această şedinţă deplorabilă, care urmărea scoaterea manualului de istorie a românilor din programul şcolar, a fost convocată de Voronin imediat după vizita sa la Moscova, chiar în preajma Zilei naţionale a României şi a unei noi întâlniri cu preşedintele României spune totul despre aşa-zisele relaţii prieteneşti dintre Vladimir Voronin şi Traian Băsescu. Logica elementară europeană ne spune să nu ne lăsăm provocaţi de urâciunea lui şi să nu uităm că 1 decembrie este Ziua Naţională a tututror românilor. Şi ce putem dori noi, basarabenii, ţării noastre sfinte, dulcii Românii? La trecutu-i mare, mare viitor. Conştientizarea locului pe care poporul român îl are, de la Bunul Dumnezeu, în rânduiala lumii... Cu ce ne deosebim, noi, românii, de nemţi? Sau de francezi? Cât de tare ne-ar universaliza globalizarea, noi putem face faţă provocărilor lumii în care trăim doar cu bunurile noastre culturale şi cu limba noastră românească. Aceasta este regula de fiinţare a omului. Fie el rus, neamţ, evreu sau francez. Ce mai putem dori noi sfintei Românii? Mai multă compasiune pentru Basarabia. Pentru partea de ţară în care poporul român s-a născut exact atunci când el a apărut în istorie şi pe valea Mureşului, şi pe a Argeşului, şi pe cea a Siretului. Pentru partea de fiinţă care a suferit atâta ca întregul popor român să-şi merite istoria sa.

Biserica Ortodoxă Română şi Noua Europă

Integrarea României în supra-statul Uniunea Europeană va influența major toate domeniile vieții şi activității poporului nostru. Evident că şi viața religioasă din România va fi supusă diferitelor influențe şi presiuni venite din spațiul european. În context, avem nevoie de o înnoire în BOR, în sensul întoarcerii la Tradiție, la Scrierile Sfinților Părinți, la canoanele Sinoadelor Ecumenice, într-un cuvînt la adevărul evanghelic. Pe de altă parte, trebuie să cunoaştem bine lumea în care intrăm, pentru ca Biserica Ortodoxă Română să identifice cel mai potrivit discurs şi cel mai eficient mod de manifestare, aşa încît să rămînă pe o poziție de influență atît în statul român cît şi în supra-statul UE.

Marcel Răduț Seliște

Anul 2005 a fost anul unor evenimente importante pentru Biserica Ortodoxă Română: a fost relansată dezbaterea proiectului legii cultelor, inițiativa construirii Catedralei Mântuirii Neamului şi-a dobândit dimensiuni mai aproape de firesc în urma confruntărilor cu factorul politic ori cu aripa umanistă şi non-creştină a societății civile, cazul Tanacu a dezvăluit serioase probleme de structură şi atitudine la nivelul administrației bisericeşti, iar alegerile pentru Scaunul de Mitropolit al Ardealului au demonstrat că în Sfântul Sinod al Bisericii există două mari curente de opinie şi de interese, relativ opuse, pro-ecumenismul şi pro-tradiționalismul şi care susțin la viitoarea candidatură pentru funcția de Patriarh două personalități cu potențial diferit, simboluri ale unor modele de viitor pentru Biserica noastră.

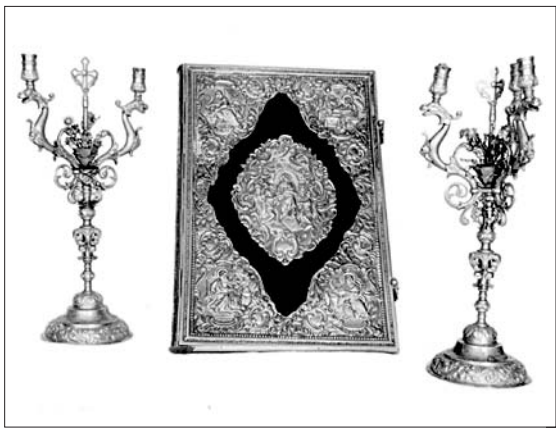

În 2006, Biserica este chemată să rezolve probleme complexe şi dureroase, probleme pe care situațiile sus-amintite le-au prefigurat. O reformă în sensul creştin-ortodox al cuvântului este absolut necesară în Biserica noastră. Întoarcerea la bunamăsură a canoanelor Sinoadelor Ecumenice, relansarea catehizării poporului al cărui suflet este afectat de superstiții ori de o falsă şi politeistă înțelegere a creştinismului în dauna trăirii profunde a dogmelor Bisericii, rescrierea strategiei misionare a Bisericii pornind de la evidența faptului că societatea românească este o societate de tip urban şi nu de tip rural, realitate care solicită din partea preoților metode de misiune total diferite decât cele arhaice – tributare unei viziuni romantice şi false despre aşazisul sat românesc tradițional –, renunțarea la mentalitatea bizantino-fanariotă care macină moralitatea ierarhiei noastre preoțeşti, clarificarea relațiilor financiare cu Statul şi disciplinarea administrării propriilor resurse financiare de la nivelul parohiilor, trecerea de la asistența socială realizată prin proiecte naționale ori regionale faraonice la filantropia, iubirea de om practicată simplu, dar eficient în parohie, dezvoltarea unui corp specializat de manageri care să administreze corespunzător şi să înmulțească averea Bisericii, în condițiile economiei de piață, crearea unei structuri mass-media naționale deținută de Biserică şi definirea clară a reperelor teologice şi ştiințifice ale activității comunității oamenilor de ştiință creştini, comunitate încă firavă şi lipsită, cu notabile excepții, de continuitate în cercetare şi de curajul afirmării tezelor ştiințifice

creştine, precum creaţionismul, în faţa ştiinţei atee, acestea şi multe altele sunt problemele ce ar fi necesar să se regăsească pe agenda de lucru a Sinodului Bisericii noastre pentru 2006.

Alternativa la o astfel de reformă nu poate fi decât împietrirea Bisericii într-o frumoasă, dar lipsită de viaţă ipostază de monument închinat unui trecut glorios şi asumarea unei ineficienţe falimentare în administraţia bisericească şi mai ales în activitatea misionară şi filantropică la care suntem chemaţi de Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Contextul religios în diferite state europene

Reforma creştin-ortodoxă, care reprezintă, de fapt, reîntoarecerea la originile sănătoase ale creştinismului este doar una din încercările ce stau în faţa fiecăruia dintre noi, cei care suntem membri ai Bisericii Ortodoxe Române. Presiunile unei posibile crizei interne vor fi amplificate de presiunile venite din exterior din partea contextului religios existent în general în Europa şi în special în statele Uniunii Europene. Cunoaşterea şi înţelegerea acestui context ne vor ajuta să negociem mai eficient cu reprezentanţii Statului şi să poziţionăm corespunzător mesajul şi activitatea generală a Bisericii noastre pe tabla de şah a intereselor politice, economice şi religioase din Europa.

În paginile următoare am încercat să descriem situaţia relaţiilor dintre organismele bisericeşti şi religioase, pe de o parte, şi administraţia din diferite state ale Europei, pe de altă parte, în baza interpretării informaţiilor cuprinse în Raportul Internaţional privind Libertatea Religioasă pentru anul 2005 (International Religious Freedom Report 2005 abreviat în continuare IRFR 2005) realizat de Biroul pentru Democraţie, Drepturile Omului şi Muncă din cadrul Departamentului de Stat al SUA. Subliniem faptul că acest raport, deşi documentat conform standardelor unei cercetări ştiinţifice, rămâne totuşi un instrument prin care SUA îşi promovează interesele şi propria viziune asupra libertăţii religioase şi demnităţii fiinţei umane, viziune discutabilă din perspectiva ortodoxiei. Din acest motiv am căutat să utilizez doar informaţiile oferite, informaţii care au ca surse rapoarte naţionale ale unor instituţii din ţările în discuţie, evitând inserarea comentariilor pe care autorii le fac pe marginea libertăţii religioase. Informaţiile cuprinse în IRFR 2005 le-am completat cu date din diferite alte surse, cum ar fi Constituţiile statelor respective[1].

Biserici de Stat

În cadrul dezbaterilor de la noi din ţară cu privire la dobândirea/redobândirea de către Biserica Ortodoxă Română a statutului de Biserică naţională ori de biserică de stat au fost aduse numeroase argumente pro şi contra, iar în multe situaţii s-a făcut referire la contextul european care ar favoriza unul sau altul dintre cele două puncte de vedere. În Europa întâlnim state în a căror legislaţie, în mod explicit, se proclamă o entitate bisericească drept biserică de stat ori biserică principală susţinută în mod direct şi exclusiv de către stat.

Situaţia din aceste state, conform datelor IRFR 2005, se prezintă astfel:

Danemarca

Constituţia Statului Danemarca[2], adoptată la 5 iunie 1953, stabileşte prin articolul 4 că Biserica Evanghelică Lutherană este biserică de stat şi este susţinută de către stat. La 1 ianuarie 2005, 83,2% din populaţie aparţinea cel puţin declarativ de Biserica Evanghelică Lutherană, însă doar aproximativ 3% dintre credincioşii danezi participă regulat la serviciile religioase săptămânale, majoritatea credincioşilor fiind prezenţi în biserică doar la ocazii precum căsătoria, botezul, înmormântarea ori la marile sărbători de peste an.

A doua comunitate religioasă ca mărime din Danemarca este Comunitatea Musulmană, cu un procent de 3,5% din populaţie, urmată de alte comunităţi precum Catolicii (35.000 de credincioşi), Martorii lui Iehova (15.000 de membri), Comunitatea Iudaică (7.000 de membri), Baptişti (5.500 de membri).

Biserica Evanghelică Lutherană este singura organizaţie religioasă din Danemarca cu drept de a obţine fonduri direct de la sistemul de taxe al statului. Aproximativ 12% din fondurile acestei biserici reprezintă subvenţii directe primite de la stat, iar restul fondurilor provin din taxele plătite benevol de membri bisericii prin intermediul sistemului de taxe al statului.

[1] Recomand cititorilor noştri să viziteze situl Departamentului de Stat al SUA pentru a citi textul integral al raportului la adresa http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2005/

[2] Textul integral al constituţiei poate fi studiat la adresa http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/da00000_.html

Grecia

Constituția Greciei[3], adoptată la 11 iunie 1975, prevede la articolul 3, alineatul 1 că religia predominantă în Grecia este religia Bisericii Ortodoxe Răsăritene a lui Hristos. 97% dintre greci se declară creştini ortodocşi, iar alături de aceştia trăiesc în Grecia şi membri ai altor credințe precum Vechi-Calendariştii (aproximativ 800.000 de persoane), turci Musulmani (aproximativ 100.000 de persoane), Catolici (aproximativ 50.000 de credincioşi), Protestanți (aproximativ 30.000 de persoane) ori Martori ai lui Iehova (aproximativ 50.000 de persoane). În 2004, guvernul Greciei a adoptat o lege care prevede desființarea treptată până în 2007 a taxelor pe veniturile realizate de Biserica Ortodoxă Greacă. Conform IRFR 2005, liderii diferitelor culte eterodoxe din Grecia au protestat împotriva unei astfel de măsuri considerată discriminatorie şi în urma discuțiilor purtate cu guvernul s-a ajuns la concluzia că orice cult poate beneficia de prevederile acestei legi pe baza unei examinări juridice prealabile.

Norvegia

Constituția Norvegiei[4], adoptată la data de 17 mai 1814 şi completată cu amendamentele aduse până la 23 iulie 1995, stabileşte la art. 2, alin. 2 că religia Evanghelică Lutherană trebuie să rămână religia de stat a Norvegiei. Alineatul 2 cuprinde şi o prevedere interesantă care cu siguranță că în România ar stârni protestele vehemente ale celor ce s-au erijat în mari apărători ai Drepturilor Omului, anume obligația ca locuitorii Norvegiei practicanți ai religiei evanghelice lutherane să-şi educe copiii în aceeaşi religie. 83% dintre norvegieni sunt membri ai Bisericii Evanghelice Lutherane, restul populației practicând religii diferite precum unele forme ale Protestantismului, religia Musulmană, religia Catolică, Iudaism şi altele.

Biserica Evanghelică Lutherană este biserică de stat şi prin constituție Regele este obligatoriu membru al acestei biserici altături de cel puțin jumătate dintre membri guvernului.

Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord

În Marea Britanie există două biserici de stat: Biserica Angliei sau Biserica Anglicană şi Biserica Scoției sau Biserica Presbiteriană. Conform ultimului recensământ[5], realizat în 2001, compoziția religioasă a populației britanice este următoarea: 72% din locuitori se declară Creştini, 15,5% declară că nu au o religie anume, 2,7% se declară Musulmani, 7,3% nu au răspuns la întrebare, iar restul s-au declarat membri ai unor diferite religii (Iudaism, Hinduism etc.).

Deşi sunt declarate biserici de stat, Biserica Anglicană şi Biserica Presbiteriană nu sunt finanțate de stat, aflându-se în aceeaşi situație ca şi celelalte culte minoritare. Statul finanțează în mod special activitățile de conservare şi restaurare a bisericilor şi clădirilor de importanță culturală şi istorică aparținând cultelor şi contribuie cu fonduri la funcționarea şcolilor de credință înființate şi administrate de către culte.

Finlanda

Conform legii, în Finlanda există două biserici de stat, Biserica Evanghelică Lutherană şi Biserica Ortodoxă. Constituția țării[6], adoptată la 11 iunie 1999 şi intrată în vigoare la 1 martie 2000, stabileşte în capitolul 76 că prevederile legate de organizarea şi administrarea Bisericii Evangelice Lutherane sunt cele cuprinse în Actul Bisericii. În Finlanda primul Act al Bisericii, de fapt o lege prin care se reglementează relațiile dintre biserică şi stat, a fost adoptat în 1869. Începând cu 1993, conținutul acestei reglementări juridice a fost supus unor modificări importante. Astfel, dreptul de a propune, a dezbate şi a vota în Parlament proiecte de legi cu privire la relațiile statului cu Biserica Evanghelică Lutherană a fost extins de la parlamentarii membri ai Bisericii la toți membrii Parlamentului Finlandei, indiferent dacă sunt sau nu lutherani. Pe de altă parte, Biserica a dobândit dreptul de a dispune independent, la nivelul Sinodului, asupra normelor ce reglementează problemele interne de organizare şi administrare. La sfârşitul lui 2004, 83,6% dintre finlandezi se declarau membri ai Bisericii Evanghelice Lutherane, iar 1% au declarat că aparțin de Biserica Ortodoxă din Finlanda. Această Biserică are o situație aparte. După cel de-al doilea război mondial, Finlanda a fost obligată să cedeze Uniunii Sovietice regiunile Sortavala şi Ladoga Karelia, astfel că Biserica Ortodoxă a pierdut 90% din proprietățile sale şi aproximativ 70% dintre ortodocşii finlandezi au fost evacuați de autoritățile sovietice şi trimişi în exil.

[3] Textul integral al constituției poate fi studiat la adresa http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/gr00000_.html

[4] Textul integral al constituției poate fi studiat la adresa http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/no00000_.html

[5] Informații complete cu privire la acest recensământ se pot obține la adresa http://www.statistics.gov.uk/census/

[6] Textul integral al constituției poate fi studiat la adresa http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/fi00000_.html

Între anii 1950 – 1960, guvernul finlandez a alocat în temeiul Actului de Reconstrucție fonduri substanțiale pentru reconstrucția de biserici şi reorganizarea fostelor parohii ortodoxe pierdute ca urmare a cedărilor teritoriale. Cu toate acestea, în aceeaşi perioadă Biserica Ortodoxă a cunoscut o scădere severă a numărului de credincioşi, ca urmare a căsătoriilor mixte între ortodocşi şi lutherani.

Fondurile pentru funcționarea bisericilor şi cultelor din Finlanda se obțin prin colectarea de către acestea a unui procent cuprins între 1% şi 2% din venitul realizat de către credincioşi. Cetățenii finlandezi au dreptul de a renunța la această plată prin intermediul unei notificări oficiale depusă la organul fiscal, din acel moment considerându-se că persoana nu mai aparține oficial de biserica respectivă. În Finlanda se află în discuție o inițiativă legislativă conform căreia, din 2007, cultele ar urma să primească o subvenție de la stat în valoare de 5 euro pentru fiecare membru înscris oficial. Din 2003, datorită simplificării procedurilor de părăsire a Bisericii, un număr tot mai mare de finlandezi au renunțat la calitatea de membru al Bisericii Evanghelice Lutherane. În 2004, conform datelor IRFR 2005, aproximativ 27.000 de finlandezi au părăsit biserica pentru a nu mai fi obligați să plătească impozitul de membru.

Din această scurtă prezentare a situației bisericilor de stat europene reiese faptul că biserica de stat nu reprezintă pentru Europa nici o tradiție şi nici un model general. Chiar şi în cazul Greciei – exemplul cel mai uzitat de către adepții transformării Bisericii Ortodoxe Române în biserică de stat – există semnale evidente că privilegiile Bisericii Ortodoxe sunt tot mai grav puse în pericol atât de criza morală de la nivelul conducerii, a cărei existență a fost dovedită de scandalurile de corupție ori cu conotații sexuale de la începutul lui 2005, în care au fost implicați membri de marcă ai ierarhiei ortodoxe greceşti, cât şi prin presiunile de natură economică şi civică venite din partea supra-statului Uniunea Europeană.

Modelele de organizare a unei biserici de stat existente în Norvegia şi Danemarca sunt doar excepții, fără a avea trăsături care să le facă apte de multiplicare în Europa ori mai ales de adaptare în România. Principala cauză care face ca aceste modele să fie inaplicabile la noi în țară este aceea că cele două state sunt monarhii şi în ambele situații monarhul este garantul bisericii respective. Puternica întrepătrundere sădită în sufletele acestor popoare de-a lungul istoriei între credința în Dumnezeu şi loialitatea față de rege, faptul că regele este unsul lui Dumnezeu – sunt elemente care lipsesc spectrului politic şi religios din România. Ierarhia Bisericii noastre va înțelege abia după momentul 1 ianuarie 2007 că eşecul proclamării Regatului România şi neimplicarea în dezbaterile privind forma de organizare a statului, care au avut loc în primii ani de după decembrie 1989, au consecințe negative nu numai pentru ritmul de evoluție a poporului nostru spre clădirea unui stat european modern, ci mai ales pentru existența şi activitatea Bisericii în comunitate. Republica laică şi aproape atee care este România anului 2006 nu va permite existența unei biserici de stat şi poate nici măcar a unei biserici predominante. Situația din Finlanda poate fi un exemplu de model de reglementare a relației între stat şi o biserică de stat. Totuşi, rămânem la opinia că în România nu sunt semnale care să ne facă să sperăm că se va urma un astfel de model, aceasta şi numai dacă ne gândim la proiectul privind legea cultelor aflat în Parlament.

În măsura în care o reaşezare a relației Bisericii noastre cu statul ne va fi nefavorabilă, credem că nu este lipsit de interes să aflăm care este situația unei biserici care de curând şi-a pierdut privilegiile în fața statului. Suedia cunoaşte un asemenea caz. Conform IRFR 2005, în 2000, Biserica Suediei, biserică ce aparține comunității europene lutherane, s-a separat de stat, pierzând titulatura de biserică de stat şi beneficiile aferente. Aproximativ 78,3% dintre suedezi sunt membri ai acestei biserici. Statul finanțează parțial toate cultele oficial recunoscute în Suedia fie prin alocare directă de fonduri, fie prin intermediul sistemului național de taxe. Un aspect interesant al evoluției acestei biserici care s-a separat de stat doar de câțiva ani este acela al părăsirii bisericii de către un număr tot mai mare de credincioşi datorită obligației de a plăti 1,19% din totalul veniturilor ca taxă în beneficiul bisericii, în temeiul calității de membru. Astfel, în 2004 aproximativ 79.000 de persoane au părăsit biserica din acest motiv, refuzând să mai achite taxa respectivă. În acelaşi an, criza Bisericii Suediei s-a accentuat prin faptul că au fost botezați doar 68,5% dintre copiii aparținând familiilor de credincioşi, iar dintre copiii ajunşi la vârsta confirmării au participat la această ceremonie doar 37,6%, față de un procent de 80% corespunzător lui 1970.

Dacă în situația unei țări precum Suedia, cunoscută pentru nivelul ridicat de trai şi pentru stan-

dardele înalte de viaţă economică, socială şi culturală, s-a manifestat o reacţie de renunţare la apartenenţa formală la biserică datorită cuantumului taxei datorate, cred că este uşor să ne închipuim care va fi reacţia populaţiei româneşti supusă severităţii unui sistem absurd de taxe şi impozite în cazul în care Biserica sau statul vor iniţia şi aplica un sistem de impozitare în beneficiul cultelor, aceasta şi pe fondul părerii cvasi-generale că membrii clerului sunt deosebit de bogaţi în raportul cu masa credincioşilor. Cred că semi-eşecul colectării în folosul Bisericii noastre a procentului de 1% din impozitul pe venit datorat de către cetăţeni statului, procent de care românii au avut posibilitatea să dispună şi să-l orienteze către organizaţii neguvernamentale, multe dintre acestea aparţinând explicit Bisericii, reprezintă un semnal de avertizare pe care trebuie să-l luăm în serios.

Biserici privilegiate în relaţia cu statul

În Europa există şi state care favorizează financiar funcţionarea anumitor culte; sunt state în care Biserica a avut un aport substanţial nu atât la viaţa spirituală a popoarelor respective, cât mai ales la succesul militar, politic şi economic al statului. Să observăm situaţia lor, aşa cum reiese aceasta din datele IRFR 2005:

Federaţia Rusă

Constituţia Federaţiei Ruse[7], adoptată la 12 decembrie 1993, proclamă în articolul 14, alin. 1 că Federaţia Rusă este un stat secular şi că nici o religie nu poate avea caracterul de religie de stat. În alineatul 2 al aceluiaşi articol se afirmă egalitatea în faţa legii a asociaţiilor religioase şi separaţia acestora faţă de stat. Mai mult de 50% din locuitorii Federaţiei Ruse se declară creştini-ortodocşi, 14% dintre locuitori sunt musulmani, iar protestanţii constituie cea de a treia mare grupare religioasă din rândul populaţiei. În mai 2004, existau următoarele asociaţii religioase înregistrate la Ministerul Justiţiei din Federaţia Rusă: 11.525 de asociaţii aparţinând Bisericii Ortodoxe Ruse, 3.537 de asociaţii aparţinând Musulmanilor, 1.467 de asociaţii ale Cultului Penticostal, 979 de asociaţii ale Cultului Baptist, 646 de asociaţii ale Adventiştilor de Ziua a şaptea, 248 de asociaţii ale Bisericii Catolice şi 219 de asociaţii aparţinând Bisericii Lutherane. Deşi, prin legile statului, în Federaţia Rusă nu există o biserică de stat, în realitate Biserica Ortodoxă Rusă deţine privilegii substanţiale care o impun neoficial ca un fel de biserică de stat. Conform IRFR 2005, Biserica Ortodoxă Rusă a încheiat acorduri şi protocoale cu diferite ministere din cadrul Guvernului Federaţiei Ruse, cu Ministrul Educaţiei, Ministerul Apărării, Ministerul de Interne ori cu instituţii din subordinea guvernului, precum Serviciul Federal de Taxe şi Servicul Federal de Vamă obţinând numeroase beneficii fie financiare, fie de altă natură. Totuşi, în noiembrie 2004, preşedintele Putin a relansat dezbaterea în legătură cu reforma legislaţiei privind organizarea şi funcţionarea cultelor în Federaţia Rusă, aprobând un amendament la Codul Fiscal prin care terenurile aflate în posesia organizaţiilor religioase sunt scutite de impozit. Biserica Ortodoxă Rusă a contribuit în mare măsură la dezvoltarea şi transformarea în putere europeană a Imperiului ţarist şi mai apoi a Uniunii Sovietice. Tradiţia relaţiei reciproc avantajoase dintre Biserică şi Stat care există în Rusia de secole va fi încă multă vreme un argument puternic al ierarhiei ortodoxe ruse în faţa politicienilor. Nostalgia imperială a clasei politice ruse este în deplină armonie cu pretenţia ierarhilor Bisericii Ortodoxe Ruse că adevăratul creştinism ortodox se află la Moscova, în a Treia Romă.

Spania şi Portugalia

Constituţia Spaniei[8], adoptată la 29 decembrie 1978 şi completată prin amendamentul din 27 august 1992, prevede la articolul 16, alin. 3 că nici o religie nu poate avea caracter de religie de stat. Conform Centrului pentru Investigaţie Sociologică, citat în IRFR 2005, în februarie 2005, 79,3% dintre spanioli se consideră catolici, 11,7% se declară agnostici, 4,9% atei, iar 2% declară că practică alte religii decât cea catolică. Un fapt de reţinut este că 47,1% dintre spaniolii care se declară mambri ai Bisericii Catolice nu au participat vreodată la o messă.

Guvernul spaniol asigură în mod exclusiv diferite privilegii Bisericii Catolice în conformitate cu Acordul încheiat cu Vaticanul în 1979, privilegii de natură financiară, materială şi în domeniul educaţiei religioase în şcoli. Credincioşii catolici pot aloca Bisericii din impozitul pe venit datorat statului până la 0,5%, dar au şi posibilitatea de a oferi donaţii şi cotizaţii. Conform datelor IRFR 2005, 135 de milioane de euro au fost alocate Bisericii de către credincioşi prin procentul de 0,5% în 2003 şi în acelaşi

[7] Textul integral al constituţiei poate fi studiat la adresa http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/rs00000_.html

[8] Textul integral al constituţiei poate fi studiat la adresa http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/sp00000_.html

an statul spaniol a contribuit cu 28 milioane euro la funcționarea Bisericii Catolice din Spania. Nu în ultimul rând, menționăm faptul că în Spania, ca urmare a migrației economice, sunt în curs de dezvoltare câteva comunități românești creștin-ortodoxe.

În Portugalia situația este asemănătoare. Conform datelor IRFR 2005, aproximativ 80% dintre portughezi se declară catolici. Între statul portughez şi Vatican există un concordat semnat în 1940 care a fost renegociat în mai 2004. Noul Concordat cu Vaticanul a fost aprobat de Parlamentul Portugaliei în septembrie 2005 şi oferă Bisericii Catolice din Portugalia posibilitatea să colecteze un procent de 0,5% din impozitul pe venit datorat statului de către cetățean. Biserica Catolică din Portugalia beneficiază şi de scutiri de taxe, precum şi de posibilitatea de a avea preoți în instituțiile medicale ori de detenție ale statului.

Italia

Raportul Internațional privind Libertatea Religioasă pentru 2005, realizat de Biroul pentru Democrație, Drepturile Omului şi Muncă din cadrul Departamentului de Stat al SUA, prezintă Biserica Romano-Catolică din Italia ca fiind o biserică privilegiată în relațiile cu statul.

87% dintre italieni sunt catolici, însă, în ultimii ani, ca urmare a valului masiv de imigranți proveniți fie din fostele țări comuniste ale Europei de Răsărit, fie din țări ale Africii de Nord, în Italia îşi fac tot mai simțită prezența diferite alte religii. Aproximativ un milion de imigranți, legali sau ilegali, sunt Musulmani, iar la aceştia se adaugă Martorii lui Iehova cu aproximativ 231.000 de membri şi diverse secte precum Adunarea lui Dumnezeu, Mormonii, Metodiştii şi Waldesienii care numără aproximativ 140.000 de membri.

În oraşele Milano, Padova, Roma, Palermo, Torino există comunități formate din români care trăiesc şi muncesc legal sau ilegal în Italia. Comunitățile românești din Italia, spre deosebire de cele existente în Canada, SUA ori Australia, consideră bisericile ortodoxe pe care Patriarhia Română le patronează drept liant al vieții religioase, fapt care poate oferi numeroase avantaje Bisericii noastre în relația cu Biserica Romano-Catolică în măsura în care, pe de o parte, românii din Italia se vor integra şi vor deveni punte de legătură cu Italia catolică, iar pe de altă parte, BOR va dezvolta măsurile misionare şi diplomatice necesare. Revenind la situația Bisericii Romano-Catolice din Italia, menționăm că privilegiile acesteia sunt statutate prin Concordatul semnat în 1984 între statul Italian şi Vatican. Biserica Romano-Catolică deține şi alte numeroase pârghii de a influența viața social-politică şi economică a Italiei atât prin intermediul oamenilor politici şi de afaceri loiali Bisericii, cât şi prin utilizarea instituțiilor mass-media ori a societăților comerciale pe care le deține. Observăm că Biserica Catolică şi Biserica Ortodoxă Rusă au obținut un statut privilegiat din partea statului în condițiile în care aportul lor la dezvoltarea istorică a popoarelor respective este substanțial. Catolicismul a oferit popoarelor Italiei, Spaniei, Portugaliei resursele materiale, financiare şi mai ales umane necesare să susțină în Evul Mediu o politică expansionistă, de dominație militară, politică şi culturală în Europa şi în lume. O slujire identică a avut şi Biserica Ortodoxă Rusă în folosul poporului rus, cu singura diferență că această biserică, ce şi-a revenit spectaculos din drama comunismului, este ferită în prezent de presiunile exercitate asupra Bisericii Catolice de exigențele unei Uniuni Europene care dorește să funcționeze în temeiul unei Constituții necreştine, integratoare, sincretice şi chiar supra-religioase.

Aportul Bisericii Ortodoxe Române la supraviețuirea şi dezvoltarea poporului nostru este mai presus de orice contestare. Marea problemă a momentului este dacă administrația bisericească are capacitatea să valorifice eficient acest argument în viitoarele negocieri cu Statul român ori cu suprastatul Uniunea Europeană. Reamintim aici faptul că pe parcursul furtunoaselor dezbateri publice cu privire la Catedrala Mântuirii Neamului, nu am reuşit să facem dovada, într-un mod convingător, că am deține o astfel de capacitate.

Neutralitatea statului față de Biserică

În Europa există şi state care practică fie o neutralitate binevoitoare față de organizațiile religioase, fie o neutralitate absolută cu nuanțe de adversitate. În prima categorie se înscriu state precum *Austria* (74% Catolici, 4,7% Lutherani şi Presbiterieni, 4,2% Musulmani – conform IRFR 2005), *Belgia* (47% Catolici), *Germania* (din 82 de milioane de locuitori 26,5 milioane se declară Catolici şi 25,2 milioane se declară membri ai Bisericii Evanghelice – o confederație a Bisericilor Reformate). Aceste state au încercat să asigure un echilibru între susținerea financiară parțială oferită de stat pentru funcționarea cultelor şi dezvoltarea unei autonomii spo-

rite, pe fondul unor scutiri fiscale substanțiale, a activităților economice desfăşurate de culte pentru auto-susținere.

În categoria statelor care practică o neutralitate absolută față de organizațiile religioase se regăseşte, de fapt, un singur stat, anume Franța. Conform datelor IRFR 2005 care citează un sondaj efectuat în decembrie 2004, 64,3% dintre francezi se declară Catolici, 27% se consideră neafiliați religios, iar 8,7% declară că sunt membri ai altor religii (Musulmani, Evrei, Protestanți etc.). Legea franceză împarte organizațiile religioase în asociații de cult, care sunt scututite la plata diferitelor impozite, şi asociații religioase culturale, care nu beneficiază de scutiri fiscale. Statul nu acordă cultelor altfel de finanțări fie directe, fie indirecte, decât scutirea la plata impozitelor. Învățământul în Franța este absolut laic şi este cunoscut scandalul provocat de intrarea în vigoare, în septembrie 2004, a unei legi care interzice portul însemnelor şi ținutei religioase în şcolile publice.

Situația bisericilor din statele vecine României

Cred că un anumit interes îl prezintă pentru noi şi situația relației dintre Biserică şi stat în țări vecine ale României.

Astfel, în *Bulgaria* prin Constituția[9] adoptată la 12 iulie 1991, conform articolului 13, alineatul 3, Religia Creştină Ortodoxă Răsăriteană este considerată religia tradițională a țării. 85% dintre bulgari se declară creştini ortodocşi, iar aproximativ 13% sunt membri ai religiei musulmane.

Biserica Ortodoxă Bulgară cunoaşte începând cu 1992 o perioadă de mari frământări, iar în 1996 confruntarea între nostalgicii comunişti şi adepții reformelor din Sinod provoacă schisma. O grupare de episcopi, sub conducerea Mitropolitului Innokentij, a părăsit Sinodul condus de Patriarhul Maxim, acuzându-l pe acesta că a fost o unealtă a regimului comunist (este cunoscut faptul că Patriarhul a fost ales în 1971 ca întâistătător al Bisericii Ortodoxe Bulgare la presiunile Partidului Comunist Bulgar). Gruparea Mitropolitului Innokentij a format un Sinod alternativ care a funcționat în numele Bisericii Ortodoxe Bulgare, fiind susținut inițial de politicieni ai Uniunii Forțelor Democratice, dar în timp a pierdut orice sprijin politic. În noaptea de 20-21 iulie 2004, numeroase forțe de poliție au asistat reprezentanții Procuraturii bulgare într-o vastă acțiune de evacuare a peste 250 de biserici şi proprietăți considerate a fi fost ocupate ilegal de preoții şi credincioşii aderenți ai Sinodului alternativ. Acțiunea în forță a fost urmată de demonstrații ale preoților şi credincioşilor din tabăra Mitropolitului Innokentij. În octombrie 2004, cu ocazia aniversării de către Patriarhul Maxim a vârstei de 90 de ani, Sinodul alternativ şi-a încetat funcționarea şi schisma a fost declarată oficial închisă.

Am convingerea că este necesar să luăm aminte la cele întâmplate în Biserica Ortodoxă Bulgară, mai ales în contextul în care încă există tensiuni provocate de situația reorganizării administrative a Bisericii noastre din Transilvania.

În *Ucraina*, conform IRFR 2005 care citează un sondaj efectuat de Serviciul Sociologic Ucrainean, 50,4% dintre locuitori se declară membri ai Bisericii Ortodoxe Ucrainiene a Patriarhatului Kiev, 26,13% membri ai Bisericii Ortodoxe Ucrainiene a Patriarhatului de la Moscova, 8% sunt membri ai Bisericii Greco-Catolice Ucrainiene, 7,2% membri ai Bisericii Ortodoxe Ucrainiene Autocefale, iar restul populației declară aparteneța la diferite alte culte (Catolici, Protestanți, Mozaici etc.).

Constituția Ucrainei[10] din 1996 şi Legea pentru Libertatea de Conştință din 1991 solicită cultelor să obțină statutul de entitate juridică şi proclamă că în Ucraina nu există religie de stat. Cultele se finanțează în special din fonduri proprii, un accent deosebit punându-se în ultimii ani pe problema restituirii proprietăților bisericilor ce au fost confiscate în timpul regimului comunist.

În *Ungaria*, 55% dintre locuitori se declară catolici, 15% membri ai Bisericii Reformate, iar 15% dintre unguri declară că nu împărtăşesc vreo religie anume.

Cetățenii Ungariei au posibilitatea să orienteze 1% din impozitul pe venit datorat statului către cultul de care aparțin şi încă 1% către o organizație neguvernamentală. Guvernul alocă sume pentru funcționarea cultelor de la bugetul de stat, sume care în 2004 au fost de peste 130 milioane de USD, conform IRFR 2005.

Situația din *Basarabia* este cunoscută, Biserica Ortodoxă Basarabeană aflându-se implicată într-o luptă cu conotații nu atât misionare, pe cât naționale cu Biserica Ortodoxă din Moldova subordonată intereselor Patriarhiei Ruse de la Moscova. Putem

[9] Textul integral al constituției poate fi studiat la adresa http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/bu__indx.html

[10] Textul integral al constituției poate fi studiat la adresa http://www.rada.kiev.ua/const/conengl.htm

afirma doar că viaţa religioasă a românilor de dincolo de Prut este în strânsă legătură cu lupta lor pentru păstrarea identităţii naţionale.

Creştinii români la momentul redefinirii

Integrarea României în structurile Uniunii Europene va determina o schimbare radicală a conţinutului sentimentelor de loialitate împărtăşite de români faţă de stat. Statul român va ceda o mare parte din atributele suveranităţii sale către supra-statul UE. De fapt, statul român, aşa cum îl cunoaştem în prezent, va dispărea. Evenimentele politice de la mijlocul lui decembrie anul trecut, când la Bruxelles s-a negociat cu duritate şi măiestrie bugetul unional pentru perioada 2007 – 2013, au demonstrat că statele Noii Europe nu pot să mai existe în mod izolat şi sunt obligate la împreună-lucrare în rezolvarea problemelor economice, sociale, politice, culturale şi militare ale continentului. Sentimentul naţional se diluează în sentimentul regional şi, într-un final, în sentimentul apartenenţei la Europa. Reprezentanţii unor state nou intrate în Uniune, precum Polonia, Ungaria, Cehia, Estonia, Letonia au manifestat o loialitate fermă nu numai faţă de interesele propriei ţări, ci mai ales faţă de interesele comune ale regiunii. Putem afirma că în decembrie 2005, la Bruxelles, ideea naţională - promovată de britanici – a fost învinsă de ideea euro-regiunilor – promovată de Franţa în alianţă cu ţările Europei Centrale şi beneficiind de neutralitatea binevoitoare a Germaniei, marele arbitru al negocierilor pentru bugetul Uniunii. Popoarele europene încep să-şi nuanţeze afirmarea identităţii naţionale, căci interesul naţional al unui popor nu mai poate fi atins acum decât în armonie cu interesele naţionale ale celorlalte popoare de pe continent.

În acest context, românii vor fi obligaţi să înveţe că „*sunt român*“ contează doar în măsura în care poţi fi capabil să rosteşti „*sunt european*“ şi mai ales să-ţi asumi consecinţele unei astfel de rostiri. Sentimentalismul ateu, fals eroic şi patriotard cu care comuniştii ne-au otrăvit sufletele împiedicându-ne să avem o cunoaştere corectă şi o gândire echilibrată despre istoria noastră şi a statului român va eşua în faţa realităţilor dure ale UE. Vom reuşi să ne păstrăm sufletul doar prin loialitate faţă de credinţa în Dumnezeu şi în Biserica Sa, dovedind încă o dată că noi ne-am format ca popor deopotrivă cu naşterea noastră ca creştini.

În curgerea timpului, dacă privim cu atenţie la semnele vremurilor noastre, în cuprinsul Noii Europe a spune „*sunt român*“ va avea o însemnătate mult mai mică decât a mărturisi „*sunt creştin ortodox*“. Păstrând în sufletele noastre Sfânta Scriptură şi fără a uita că există o logică a Apocalipsei în mersul umanităţii, vom reuşi să înţelegem că cetăţenia lumească şi apartenenţa la un popor în această lume trecătoare nu reprezintă decât trepte ale scării către dobândirea „cetăţeniei“ Împărăţiei Cerurilor.

În calea noastră se află acum o Europă măcinată de ateism, sincretism, gnosticism, secte şi alte rătăciri, o Europă bolnavă sufleteşte. Propovăduirea creştinismului ortodox popoarelor europene reprezintă misiunea la care românii sunt chemaţi în secolul XXI. Grecii ortodocşi au fost la un pas de a eşua în acest demers datorită naţionalismului ortodox şi încă nu acceptă să privească cu iubire la ereticii vest-europeni, bulgarii ortodocşi abia îşi refac unitatea Bisericii, sârbii ortodocşi sunt împietriţi în naţionalism, ucrainienii ortodocşi sunt divizaţi între naţionalismul ortodoxiei ucrainiene şi imperialismul ortodoxiei ruse, iar comunităţile ortodoxe din ţările Europei de Vest abia redescoperă marile daruri ale Ortodoxiei.

Noi, românii avem şansa de a fi popor latin şi acest fapt ne înrudeşte prin sânge cu majoritatea popoarelor Noii Europe şi, în acelaşi timp, avem binecuvântarea să fim creştini ortodocşi. Avem convingerea că Dumnezeu a rânduit cu un scop anume ca un singur popor latin din Europa să rămână în dreapta credinţă şi să nu cadă în erezie. Fiind latini, nu ne este străină mentalitatea europeană, fiind ortodocşi ne sunt specifice dragostea de Dumnezeu şi de oameni, bunătatea, răbdarea şi toate celelalte calităţi dovedite de sfinţii credinţei noastre. Însăşi istoria noastră aduce mărturie despre realitatea acestei afirmaţii. Secolul XXI nu va mai fi pentru români un secol al vitejiei demonstrate prin lupte eroice pentru apărarea fiinţei neamului şi desăvârşirea unităţii naţionale. Eroismul grandios va fi înlocuit de smerenia creştină, de anonima facere de bine în folosul străinului, bolnavului, săracului, de post şi de rugăciune, de trăirea Sfintelor Taine ale Bisericii, de mărturisirea permanentă a credinţei noastre în faţa sufletelor rătăcite ale popoarelor Europei. Vom înţelege, deci, că Iisus Hristos nu este proprietatea vreunei biserici naţionale, ci este simplu şi deopotrivă mai presus de înţelegerea noastră, Dumnezeu adevărat şi Om adevărat, Fiul lui Dumnezeu şi Mântuitorul nostru.

Pe marginea unei blasfemii

Deşi intrată într-un con de umbră după penibila răfuială publică din 1998 cu d-na Lucia Hossu-Longin, pentru şefia Televiziunii naţionale (în cele din urmă câştigată de un out-sider*, uitat şi el între timp: Cristian Hadji-Culea), d-na Alina Mungiu-Pippidi a continuat să-şi îndeplinească rolul de politruc al noii stângi intelectuale, cu zelul cu care ar fi făcut-o, probabil, şi în contextul vechiului regim comunist, când a activat în UTC şi în UASCR (neavând însă pe atunci timpul necesar de a-şi îndeplini vocaţia de cerber ideologic).*

Răzvan Codrescu

Iată însă că, nu demult, d-na Alina Mungiu-Pippidi (foto) a revenit în atenţia publică prin punerea în scenă, la Ateneul Tătăraşi din Iaşi, a piesei sale *Evangheliştii*, de către regizorul şi directorul Benoit Vitse, cu o trupă de actori de mâna a doua (pentru că cei consacraţi, spre onoarea lor, au refuzat să se facă părtaşi la colportarea scenică a acestei blasfemii anticreştine, unice prin virulenţă şi perversiune în peisajul literar-artistic românesc de după 1989).

Nu ştim ce anume l-a determinat pe regizorul Benoit Vitse să în-sceneze acest spectacol penibil şi profanator (dumnealui pretinde că l-a convins chiar „calitatea estetică“ a piesei, lecturate în versiune franceză, dar este cel puţin curios că această „calitate estetică“ nu a mai convins în atâţia ani pe nimeni din România să pună piesa în scenă, cu toate că aceasta căpătase un premiu UNITER în 1992, când un juriu mai degrabă dubios o decretase – fără să convingă pe mai nimeni – „cea mai bună piesă a anului“!); este cert că au fost la mijloc şi raţiuni sau interese extraestetice, favorizate, mai nou, şi de fondul de insidios relativism moral-religios creat de traducerea recentă a unor autori anticreştini din Occident (José Saramago, Paulo Coelho, Dan Brown etc.), precum şi de delirul mediatic orchestrat în jurul tragediei de la Tanacu.

Alina Mungiu (n. 1964, Iaşi), căsătorită Pippidi (1994), a studiat răzbit Medicina şi mai în pripă Politologia, şi-a făcut ucenicia medicală la Socola şi ucenicia ideologică la GDS, s-a ilustrat precoce ca publicistă (*Opinia studenţească*, *22*, *Expres* etc.) şi scriitoare (E*manciparea Prinţului Hamlet*, *Evangheliştii*, *Ultima cruciadă*), ajungând să treacă, în anumite medii, drept „cea mai deşteaptă femeie din România“. Chiar dacă ne sfiim să ne facem părtaşi la un asemenea entuzism superlativ, nu ne trece prin minte să-i contestăm aprigei „analiste“ anumite calităţi intelectuale şi o anume zveltеţe a condeiului. Încă din 1997-98 s-a iscat însă o legitimă nedu-

merire: cum e posibil ca o persoană cu atâtea însuşiri, afişând tot timpul un aer justiţiar şi sfătos, să-şi saboteze inadmisibil, în manieră stalinistă, o colegă de un indiscutabil profesionalism? Ne e teamă că aici e vorba de o gravă defecţiune morală. Ne întrebăm însă dacă nu cumva e la mijloc mai mult decât atât. D-na Lucia Hossu-Longin, realizatoarea „Memorialului durerii“, a întruchipat, în toată activitatea sa de după 1989, două categorii de valori pe care A.M.-P. le-a diabolizat sistematic în scrisul său: valorile *naţionale* şi valorile *creştine*. Tensiunea a lăsat impresia de a fi, prin urmare, mai ales una dintre două mentalităţi divergente, iar cu acel prilej A.M.-P. ni s-a vădit, nu doar în plan auctorial, ci şi ca om, în dimensiunea dizolvantă a personalităţii sale, ce sfidează direct nu doar cutare sau cutare adversar conjunctural, ci însuşi sentimentul naţional şi religios al poporului român.

Alina Mungiu maimuţăreşte oribil Evanghelia

(Re)citind sau văzând pusă în scenă piesa de teatru *Evangheliştii*, ignorată de lumea teatrală românească timp de mai bine de un deceniu, ni se revelează adevărata faţă a „celei mai deştepte femei din România“. Sub paravanul parşiv al „autonomiei esteticului“, autoarea îşi permite nu doar o abordare liberă a istoriei sau tradiţiei sfinte, după moda curentă a „demitizărilor“, ci o răstălmăcire batjocoritoare de proporţii delirante, mergând de la insinuarea perfidă la abjecţia cea mai vulgară.

Evangheliştii sunt de fapt ucenicii leneşi şi găunoşi ai unui sofist falit din Antiohia, care, la propunerea lui Pavel, un criminal psihopat (care-i şi lichidează în cele din urmă, pentru ca mistificarea să nu poată ieşi la iveală), acceptă să redacteze, pe bani buni, patru versiuni ale vieţii unui profet evreu obscur, identificat cu personajul paranoid al „Povestitorului“ („Era un om obişnuit. Înalt cât mine, urât ca mine, sărac ca mine“), pus de regizor să defileze gol pe scenă, de care Pavel se foloseşte spre a cuceri mulţimile în mod fraudulos, ticluind o religie iluzorie („Nu crezi una ca asta, nu-i aşa?“, îi zice sofistul lui Pavel; „Principalul este să creadă ceilalţi...“, răspunde cinic acesta).

Toate personajele masculine gravitează în jurul unicului personaj feminin, o prostituată prezentată drept „preoteasa zeiţei Artemis“ şi asimilată, în subtext, cu Maria Magdalena (cu care Povestitorul-Isus întreţine o perversă relaţie erotică: „Ai simţit natura divină din mădularul lui dumnezeiesc?“, întreabă sofistul; iar femeia răspunde: „Dimpotrivă... Atingerea lui e aproape imaterială. E un amant cu totul incapabil, dar un om fascinant...“). În scena spălării cu lacrimi a picioarelor lui Iisus, prefăcută de regizor într-un abominabil *show* erotic, Maria Magdalena începe de la tălpi şi termină între coapsele acestuia...

Episoadele evanghelice sunt maimuţărite pe rând, de la naşterea până la judecata lui Iisus, Maica Domnului fiind batjocorită cu predilecţie: „Din câte am auzit, a fost o târfă!“, exclamă Pavel. Atunci când unul dintre „evanghelişti“ pune ironic întrebarea: „Cum, o fecioară să dea naştere unui prunc?“, în fundal – ca „găselniţă“ regizorală – apare mama lui Iisus despuiată, provocând un fel de hilaritate libidinoasă, în care autoare şi regizor se întâlnesc în acelaşi duh profanator.

Pe cruce a fost răstignit Barabas, în vreme ce Isus a şters-o „englezeşte“, avertizat de Iuda („A, iată-te! Trebuie să dispari repede (...) Ia aceşti treizeci de arginţi şi pleacă fără să mai previi pe nimeni!“; „Am să mă întorc...“, bâiguieşte derutat falsul fiu al lui Dumnezeu; „Nu, să nu te mai întorci!“, îi spune categoric Iuda).

Până la urmă Pavel îl înjunghie pe la spate pe Isus însuşi (după ce-i otrăvise pe ceilalţi, vârând în desagă „Cărţile Sfinte“). „Cum, l-ai ucis şi pe Dumnezeul tău?!“, întreabă Cherintos; „N-am avut ce face. Se speriase de toate crimele acestea şi voia să dea totul în vileag“, îl lămureşte Pavel; „Ce Dumnezeu slab de înger! Oricum, mai mult te încurca decât te ajuta“, meditează sofistul; iar Pavel: „E drept. Eu voi veghea la interesele lui mai bine decât ar fi făcut-o el însuşi“...

Pentru efect, la final, pseudo-Isus este pus să învie parodic, cu pumnalul în spate; el se apropie de cadavrul prostituatei şi, îmbrăţişând-o, îi zice duios: „Nu te teme! Astă-seară vei fi cu mine în Rai!“.

Alina Mungiu: „Românii sînt fundamentaliști“

Pe fondul scandalului succesiv montării de la Iaşi, autoarea acestor insanităţi tendenţioase are tupeul cinic de a declara *pro domo* (lămurindu-ne, între altele, şi pentru ce s-a vărsat sângele eroilor-martiri din decembrie '89!): „Izolate sub comunism, bisericile din România par să fi rămas mult în urma democraţiei. Ideea că Evanghelia trebuie interpretată alegoric, nu literal, aparţine Sfântului Toma din

Aquino, nu mie. Ca orice text, şi Evanghelia trebuie citită şi interpretată critic, şi există o distinsă tradiţie intelectuală de sute de ani în acest sens. Oricine a citit *Evangheliştii* şi nu s-a luat după zvonuri tabloide nu poate crede ca piesa îl ridiculizează pe Iisus sau jigneşte sentimentele cuiva. Dacă Cioran e acceptabil pentru Biserică cu textul lui despre Apostolul Pavel, dacă *Idiotul* lui Dostoievski e acceptabil ca model ideal pentru Iisus, atunci şi piesa mea e acceptabilă. Dacă nu, asta e, există un preţ al libertăţii de gândire şi sunt dispusă să îl plătesc. E cu totul inacceptabil, după ce am obţinut în 1989, să ne mai spună cineva ce avem voie să scriem şi ce nu. Montarea lui Benoit Vitse e un exerciţiu de exorcism. Putem scăpa de acest tradiţionalism retrograd care s-a ridicat cu totul neaşteptat la noi după 1989? Suntem singurii care, de la ateismul forţat, am căzut în fundamentalism creştin. Bulgarii au rămas moderni, hai să ne străduim şi noi!".

O iresponsabilă toleranţă

Cum s-a putut ca autoarea unor asemenea elucubraţii profanatoare să fie pusă în fruntea Direcţiei Emisiuni Informative în 1996, imediat după triumful în alegeri al unui partid *creştin-democrat*? Cunoştea pe atunci preşedintele Constantinescu, care a făcut atâta caz în campania electorală de credinţa sa în Dumnezeu şi de „călugărul Vasile", aceste blasfemii ale protejatei sale? Iar, mai recent, se cunoşteau antecedentele acesteia atunci când, din postura de lider al unei aşa-numite Societăţi Academice Române (SAR), se erija anul trecut, susţinută de o mare parte a presei şi intelectualităţii „portocalii", în mare moralistă a societăţii civile şi în epuratoare a clasei politice româneşti? Şi cum se poate ca astăzi o astfel de abjecţie pseudoartistică, scoasă pe neaşteptate din sănătoasa uitare de care avusese parte, să fie tolerată public şi chiar încurajată de o parte a presei şi de diriguitorii conjuncturali ai vieţii publice româneşti (în frunte cu noul ministru al Culturii, care crede, în abstract, că apără libertatea creaţiei artistice şi, mărturisind că habar n-are de piesă, invocă naiv, ca pretinsă autoritate în materie, decizia compromisului UNITER, de acum 13 ani!)?

Nu poate fi de mirare că, în această nouă şi nefericită împrejurare, Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică din România au reacţionat la unison prin întâistătătorii lor, iar o serie de alţi ierarhi, clerici şi publicişti creştini au întărit acest protest (la care ne raliem şi noi). De mirare este însă că o atitudine publică fermă a lipsit tocmai din partea Mitropoliei de la Iaşi, care ar fi fost prima datoare să se pronunţe şi să încerce să limpezească apele tulburate chiar în ograda ei! Nu ar fi târziu nici în ceasul al doisprezecelea, chiar dacă, după nişte zvonuri de ultimă oră, reprezentaţiile cu piesa respectivă ar putea fi suspendate. (Deocamdată, mai sigur este că autoarea se va deplasa la Iaşi, să-şi contemple „capodopera".) Credincioşii din România au nevoie să ştie şi să simtă că *ierarhii Bisericii lor* (iar nu de-alde Corneliu Vadim Tudor!) stau de veghe pe bastioanele credinţei şi moralei creştine, şi că spiritul antihristic al veacului nu poate birui conştiinţa mistică şi mărturisitoare a Bisericii luptătoare.

Românii sunt acuzaţi întruna de „fundamentalism". Noi credem că ei pot fi acuzaţi mai degrabă de o iresponsabilă toleranţă. Piesa semnată de A.M.-P., cu nimic mai prejos de *Versetele satanice* ale lui Salman Rushdie (cel hăituit atâţia ani de „răzbunarea" islamică), a fost privită de creştinii din România doar ca o curiozitate jenantă, asupra căreia mai degrabă s-a tăcut, ani în şir. Lipsa unei reacţii mai generale şi mai radicale pare, într-o anume privinţă, un semn bun; însă a ignora sau a uita pur şi simplu că d-na Alina Mungiu-Pippidi, indiferent de fotoliul din care se produce, este, între altele, autoarea *Evangheliştilor*, ba a mai şi preface-o, după toate, într-un fel de martiră a democraţiei şi a „drepturilor omului", reprezintă, credem, cel puţin o imprudenţă şi o dezertare morală...

Foto: Bogdan Onofrei

Ortodoxie și putere politică în UE

În contextul confesional actual, în care Europa are nevoie de raportare la o realitate eclesială, care va (re)echilibra balanța, Biserica Ortodoxă va avea de spus un cuvânt hotărâtor. Până acum, în Uniunea Europeană exista un singur stat de confesiune majoritar ortodoxă: Grecia. Intrarea României şi a Bulgariei în Uniune va schimba radical raporturile confesionale, iar adoptarea unei atitudini este cât se poate de naturală. La capitolul acesta, atât UE, cât şi Biserica Ortodoxă sunt deficitare în definirea unei raportări garantate juridic.

Pr. Arhim. Iuvenalie Ionașcu

După lungi tratative, Tratatul de la Amsterdam a adoptat o anexă care conține o Declarație în care se precizează: „Uniunea Europeană respectă şi nu prejudiciază ceea ce potrivit legislației naționale este definit ca fiind statutul Bisericilor şi asociațiilor sau al comunităților religioase din cadrul statelor membre“[1]. Pe cât de lapidară, afirmația-garanție este destul de semnificativă, dată fiind rezerva legislației europene în a se exprima în materie de religie.

Mai problematică este, în schimb, necesitatea ca Biserica Ortodoxă să-şi definească raportarea la puterea politică, dat fiind că, în momentul de față, nu există un model satisfăcător[2]. Numai după ce va fi validat un model cu puterea statală în propria țară, Biserica Ortodoxă se va putea raporta la structurile politice în cadrul UE.

E clar că între cele două structuri, Biserică şi Stat, există deosebiri fundamentale, de esență şi de scop ultim. Biserica este instituție divino-umană, al cărei cap este Hristos. Ea se raportează la cuvântul veşnic al lui Dumnezeu, revelat în Sfânta Scriptură şi învățat de Biserică de-a lungul veacurilor. Biserica, prin însăşi esența sa, nu poate accepta stăpâniri din afară sau modificări ale propriului mesaj, fără a înceta să fie ea însăşi. Iar scopul său ultim este să garanteze mântuirea credincioşilor săi, adică să-i orienteze spre Împărăția lui Dumnezeu, a cărei pregustare se face încă din lumea aceasta. Dar tocmai această anticipare a Împărăției lui Dumnezeu face ca Biserica şi Statul să găsească un segment comun – timpul istoric –, în care misiunea lor se suprapune, chiar dacă nu mereu se şi identifică. Statul urmăreşte garantarea binelui comun pentru toți cetățenii săi, indiferent dacă aceştia aparțin sau nu Bisericii, iar aceasta din urmă trebuie să garanteze condițiile optime pentru ca proprii credincioşi să-şi poată lucra mântuirea sufletească. Cadrul trebuie însă garantat de Stat, care este responsabil şi de buna înțelegere între cetățenii de diverse confesiuni sau religii sau care nu se declară aparținători vreuneia din ele.

După căderea comunismului în Europa de est, Bisericile Ortodoxe se găsesc în dificultatea căutării unui model de raportare la puterea lumească, model practicabil şi aplicabil din punct de vedere juridic şi teologic[3]. Aceasta este marea provocare pe care Bisericile din țările majoritar ortodoxe trebuie să o înfrunte. În această materie, ecourile sunt timide, dar încurajatoare. În 2000, Biserica Ortodoxă Rusă a dat publicității un document privind gândirea sa socială, iar un sector se referea şi la redefinirea raportului său cu statul. Biserica Ortodoxă Română dă publicității, în acelaşi an, o declarație a „Cultelor religioase“[4], un document fundamental,

[1] Citat de Radu Preda, *Amnezia unui continent. Raportul Biserica-Stat între laicism şi relativism*, în *Teologie şi politică. De la Sfinții Părinți la Europa Unită*, volum coord. de Miruna Tătaru-Cazaban, Ed. Anastasia, Bucureşti 2004, p. 318.
[2] Cf. Andrea Pacini, *Le Chiese Ortodosse*, Ed. Ellenici, Leumann (Torino) 2000, p. 62.
[3] Cf. Radu Preda, op. cit., p. 338.
[4] Guvernul Romaniei. Secretariatul de Stat pentru Culte, *Cultele religioase şi integrarea României în Uniunea Europeană. Documentele Întrunirii de la Snagov, 16 mai 2000.*

din păcate insuficient receptat. Totuşi, nu putem afirma că avem un model de raportare la puterea politică şi care să garanteze soluții de prelungire în direcția structurilor europene.

Se oscilează, mai ales, către modele prezente actualmente în țările deja membre ale Uniunii Europene, chiar dacă suntem conştienți că nu se pot importa *in integrum*. De aici, şi confuzia intelectualilor, care ar trebui să-şi aducă o contribuție de nesubstituit la realizarea acestui model şi care, neştiind modelul prezent în Biserica Ortodoxă din cele mai vechi timpuri, caută scheme prefabricate în Occident. E apreciabilă preocuparea lor, dar numai până la un punct.

În Europa Unită se întâlnesc trei modele mai importante, celelalte fiind doar variații. Primul, poate cel mai acreditat ca slogan în România ultimilor ani, este „modelul francez", de separare totală între Biserică şi Stat. Altul este cel „englez" de identificare între cele două instituții. Oarecum asemănător acestuia este „modelul grecesc" (în Grecia şi Cipru[5]), chiar dacă între cele două există şi distincții fundamentale. Şi, în fine, există „modelul german", în care, între cele două instituții se desfăşoară o cooperare distinctă. Nici unul din acestea nu poate fi adoptat necritic. Căci Biserica Ortodoxă are o experiență milenară în a se raporta la puterea politică.

În căutarea unui model

Actualmente, în România (dar nu numai), Biserica Ortodoxă este în căutarea unui model, lucru deloc uşor, dat fiind că nu se poate raporta cu facilitate la o tradiție întreruptă de curând. În acelaşi timp, o eventuală privire înapoi ar fi futilă, căci condițiile sunt radical schimbate. Înainte de 1948, an în care puterea politică în România a încăput pe mâinile comuniştilor, forma de guvernare era monarhia. Şi nici măcar la acea dată BOR nu avea un model bine definit de raportare la puterea temporară. De la dobândirea autocefaliei nu trecuseră nici măcar şaptezeci de ani, iar evenimentele istorice şi-au spus cuvântul. Venirea la putere a comunismului, care a limitat activitatea Bisericii până în marginile desființării au obligat-o să adopte o atitudine ce oscila între colaborationism şi martiriu, iar BOR s-a aflat, cel mai adesea, mai aproape de al doilea termen al ecuației. Gândirea politică a Bisericii, în aceste condiții, se limita la cadrele supraviețuirii, în interiorul unui fel de „amnezie istorică"[6]. După ieşirea de sub comunism, Biserica s-a regăsit în mijlocul unor realități noi, cărora trebuie să le răspundă. Iar cei cincisprezece ani trecuți sunt insuficienți. De aceea, în aceşti ani, Biserica a oscilat între un protecționism de stat şi o (sumar) definită autonomie pe diverse sfere de activitate.

E clar că elaborarea unui model de raportare la structurile politice este mai mult decât necesar. Dată fiind experiența bizantină, BOR va trebui să-şi constituie un model care să fie în acelaşi timp tradițional şi modern. Un model pe care să nu-l numim nicidecum „neo-bizantin", ci, eventual, „post-bizantin", care să ateste că Biserica şi-a elaborat o proprie gândire politică şi socială prin care reuşeşte să-şi asume timpul istoric şi să ofere soluții viabile noilor probleme cu care se confruntă fiii ei.

În sensul acesta, ne-ar putea fi de folos să aruncăm o privire la experiența Bisericii Catolice, care s-a confruntat cu căutarea unui model de raportare la noile realități politice din Europa secolelor XIX-XX. Ştim că travaliul a fost dureros. Desigur, importarea modelului ar fi absurdă; ne-am dat seama de aceasta încă din anii în care, la noi, se punea problema unui concordat cu Vaticanul. Modelul nostru ar trebui să țina cont de moştenirea bizantină care a plămădit statele de confesiune ortodoxă, dar, în acelaşi timp, să nu lăsăm de-o parte propria experiență istorică. Fără să iasă din propria istorie şi nici

[5] Cf. Alban Doudelet, *Les orthodoxes grecs*, Brépols, Maredsous 1996, pp. 119-120 şi pp. 130-140;
[6] Radu Preda, op. cit., p. 340;

din cadrele gândirii teologice, BOR trebuie să-şi construiască propriul model de raportare la Stat, să citească în istoria recentă semnele timpului prezent, pentru a oferi soluții clare pentru construirea şi îndeplinirea propriei lucrări la care este chemată. Raportarea la modernitate nu se face prin ignorarea ei, nici prin înfierarea defectelor care o caracterizează, ci prin „mântuirea“ ei. Căci Biserica Ortodoxă este o Biserică vie, iar modernitatea este câmpul său de misiune.

Un rol mai important pentru laici

Nu sunt deloc uşor de trasat coordonatele unui model. Teologul Radu Preda[7] identifică trei dintre aceste coordonate, pe care modelul post-bizantin ar trebui să le aibă în vedere.

Primul dintre ele ar fi „simfonia bizantină“, în ceea ce are ea mai bun. Adică, o colaborare distinctă între puterea spirituală şi cea politică, prin practicarea unei soluții de mijloc, între separarea radicală („modelul francez“) şi identificare („modelul englez“). O colaborare bazată pe principiul subsidiarității, în care Statul este chemat să se implice în probleme privitoare la aspectele sociale ale misiunii Bisericii, aspecte la care Biserica însăşi trebuie să solicite Statului implicare, în susținerea acestui tip de proiecte.

Al doilea element al acestui model ar putea privi angajarea laicilor în misiunea Bisericii şi în luarea deciziilor care interesează întreaga societate. Acest aspect este cât se poate de urgent şi de necesar, tocmai pentru că, în acest „interval“ zis „de tranziție“, laicii, în special intelectualii, s-au simțit marginalizați, fie de către Biserica, fie de către Stat. În felul acesta, s-ar evita tendințe precum cea laicistă şi cea anticlericală. Ar trebui să învățăm din experiența celorlalți şi să nu comitem aceleaşi erori, din aceeaşi indiferență sau imaturitate, nici să-i lăsăm pradă ideologiilor de orice fel. Laicii au un loc şi o funcțiune specială şi deloc neglijabilă în Biserică; şi ei, împreună cu ierarhia, formează comunitatea eclesială. Instrumentalizați de tendințe colaterale, pot fi aduşi pe poziții anticlericale, care nu folosesc niciuneia dintre părți. Să nu uităm, apoi, pericolul „mimetismului“. Pericolul acesta l-a traversat intelectualitatea occidentală din generația ’68. Când, în Occident, se consumau grevele studențeşti, intelectualitatea din țările comuniste nu putea mişca. După căderea comunismului, lipsind obiectul contestației, privirile s-au îndreptat către structurile tradiționaliste, inclusiv înspre Biserică. Probabil, era nevoie de acest pasaj către maturizare. Dar să nu uităm că, pentru a ieşi cu succes dintr-o criză, e nevoie de soluții clare, credibile. Iar Biserica le poate oferi. E nevoie doar de mai multă încredere reciprocă şi, mai ales, de o solidă cultura teologică, politică şi civică.

În sfârşit, al treilea element constitutiv al acestui model post-bizantin ar fi promovarea unei culturi a dialogului între Biserica şi societate, de la intelectuali la oameni politici, de la dialogul cu cultura la cel cu sindicatele. Acest dialog este mai mult decât necesar şi ar completa fericit misiunea pastorală a Bisericii.

Pentru un dialog constructiv cu modernitatea, păstrând însă cadrele tradiției, e nevoie de două virtuți. Una a fost numită „fidelitate creatoare“, care uneşte cele două exigențe. A doua este „admirația lucidă“, care ne invită la o convertire zilnică la ortodoxie[8]. Aceste două virtuți metodologice ne ajută să depăşim diversele tipuri de fatalisme şi sociologisme şi să angajăm un dialog autentic cu epoca în care trăim şi în care trebuie să ne afirmăm propria identitate.

O utopie periculoasă: Europa fără Hristos

Întâlnirea dintre cele două realități – Biserica Ortodoxă şi Uniunea Europeană – ar putea avea efecte benefice pentru amândouă. Cu toate deosebirile dintre cele două, afinitățile structurale[9] ar putea fi salutare, spre o mai bună coordonare a misiunii fiecăreia în istorie. Că Uniunea Europeană a adoptat o serie de elemente specifice structurii Bisericii Ortodoxe, n-ar fi de mirare. Se vede că tezaurul creştin pe care lumea bizantină l-a dat Vechiului Continent nu s-a epuizat, ci, dimpotrivă, îşi releva actualitatea. Biserica Ortodoxă este alcătuită din Biserici naționale autocefale, legate de un anumit

[7] Ibidem, pp. 341-342.

[8] Ibidem, p. 343.

[9] Iuliana Conovici, *Etapele asumării unui proiect. Discursul public al Bisericii Ortodoxe Române despre integrarea europeană*, în *Un suflet pentru Europa. Dimensiunea religioasă a unui proiect politic*, Ed. Anastasia, Bucureşti 2005, pp. 318-321.

teritoriu, de un anumit popor, de tradiții culturale specifice, așa cum UE este formată din state suverane.

Structura eparhiei, ca Biserica deplină, condusă de episcop, ca structură cvasi-federală a Sinodului permite existența unor spații de autonomie internă și de administrare a problemelor locale, cu respectarea specificităților zonale.

UE acordă mare atenție păstrării identității comunităților locale, conferindu-le uneori autonomie lărgită, mai mare decât o aveau în interiorul statelor cărora au aparținut. Acest lucru se realizează prin păstrarea unei autonomii de acțiune a statelor membre, dar și prin încurajarea regionalismului european. De un astfel de statut se bucura Bisericile locale. Ignorarea acestui principiu a dus adesea la conflicte (unele sunt încă în curs), de obicei greu de aplanat. Cu siguranță, ambele ar avea de câștigat din punerea în practica a acestui principiu.

Parlamentul European are ca misiune exprimarea și apărarea drepturilor tuturor cetățenilor săi. Sunt reprezentate nu doar statele, ci și bisericile, partidele, asociațiile de orice fel. Această funcțiune se regăsește în BOR și este prerogativa Adunării Naționale Bisericești, în care fiecare eparhie are ca reprezentanți un cleric și doi laici.

Bisericile Ortodoxe formează o unitate prin împărtășirea aceluiași tezaur dogmatic, liturgic și canonic, prin mărturisirea aceluiași Adevăr unic. Aici, UE are de învățat de la Biserica Ortodoxă. Căci trebuie să depășească stadiul de federație bazată pe principii economice și monetare și să-și constituie un corpus de valori comune și identitare, care să reprezinte fundamentul spiritual al uniunii. Doar atunci s-ar putea spune că Europa începe să capete un contur, o fizionomie, un „suflet" legitim.

Principiul subsidiarității, de care aminteam mai sus ca fiind fundamental pentru raportarea Bisericii la Stat, este indispensabil și în interiorul UE. Căci doar astfel, deciziile luate la nivel politic sunt eficiente la nivelul celor pe care îi interesează direct, adică Bisericile și comunitățile locale. Biserica a afirmat și apărat dintotdeauna persoana umană și demnitatea sa. Creștinul este „persoana în comunitate", nu este un simplu individ sau un număr. Respectul cuvenit persoanei umane trebuie să fie fundamental, teoretic și practic, în legislația europeană. Altfel, paradigma tehnologică va face ca știința să rătăcească iremediabil de la vocația sa și să devină amenințătoare pentru om, așa cum adesea s-a și

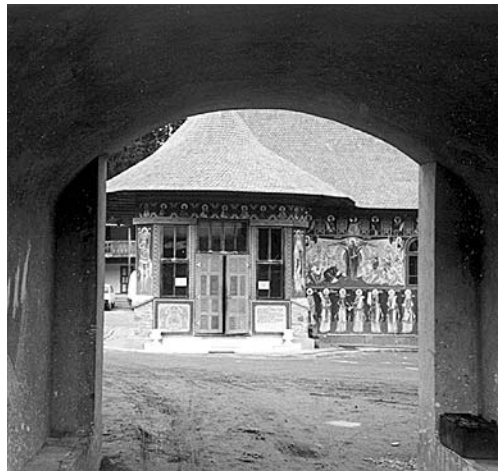

manifestat. Or, la nivel teologic și filosofic, valoarea persoanei umane este cel mai bine fundamentată în ortodoxie. Iar Bisericile surori sunt tot mai receptive la icoana ortodoxă, care, de fapt, pune în lumină chipul luminat de har al Dumnezeu-Omul și al omului îndumnezeit.

Până acum, Europa s-a întemeiat pe interese economice, financiare și politice. A încercat, deci, să satisfacă nevoile primare ale „omului european", dar tensiunile, conflictele și crizele n-au dispărut. Faimoasa „piramidă a lui Maslow" ne arată că acesta este nivelul cel mai de jos al nevoilor umane, e drept, important, dar insuficient. Ar urma apoi nivelul secund, cel intelectual, și el necesar. Europa răspunde (chiar dacă imperfect) acestui nivel, inclusiv prin circulația ideilor și cu ajutorul mijloacelor de informație în masă. Are însă nevoie imperioasă să-și creeze și nivelul superior, cel metafizic și spiritual, care are misiunea fondantă de a le legitima și ilumina pe cele inferioare. Fără acesta, „prosopocentrismul"[10] pe care îl propune creștinismul rămâne fără ecou, iar victima este însăși persoana umană. Fără acesta, omul se vede constrâns obedienței față de o societate impersonală sau în contrapoziție cu aceasta.

Omul european are nevoie de o personalitate proprie, de o identitate care să-l reflecte la întreaga-i valoare. Căci el creează Europa și nu invers. Și o creează pentru sine, pentru cei dragi și pentru generațiile care vor veni. Trebuie să aibă un aport la unificarea familiei umane, căci creștinismul este religia unității, a fraternității și iubirii în Hristos. O Europă fără Hristos poate fi o înșelare așa cum a fost comunismul. O Europă cu Hristos ar fi o utopie... adevărată.

[10] G. Mantzaridis, *Globalizare și universalitate. Himera și adevăr*, Ed. Bizantină, București 2002, p. 185.

Patriarhat românesc

O discuție extrem de actuală este purtată astăzi între adversarii şi apărătorii democrațiilor. De fapt, adversarii nu mai există, de vreme ce toată lumea este de acord ca democrația este unica soluție politică, socială, culturală, familială de supraviețuire.

Corina Bistriceanu

Ca români, totuşi, ne-am ales cu reproşurile democrațiilor „avansate“ – care încă ne supraveghează educația democratică – pentru anumite „derapaje“ sau greşeli în practica democratică. De exemplu, multă vreme am dovedit că preferăm să alegem, dintre toate tipurile autorității raționale, competente sau legale care ni se propun în campaniile electorale, autoritatea tradițională, nesusținută de probe ale competenței politice. Acest năravromânesc de a alege şi de a urma personalități tradiționale şi instituții conservatoare ignoră de fapt (ni s-a spus) libertatea de a nu te mai supune necondiționat tradiției, ci de a alege. Sociologii avertizează că autoritatea tradițională – indiscutabilă şi incontestabilă – care ne place este asimilabilă întruchipării vechii figuri a patriarhului, tiranul familiilor şi societăților înapoiate.

Năravul supunerii, de care se fac vinovați românii, vine din organizarea veche a societății româneşti. Ea are cu adevărat la bază „înapoierea“, adică tradiția, valorile, normele şi obiceiurile moştenite, şi nu norme inventate în şi pentru prezent, adecvate noilor stări de lucruri. Autoritatea societății noastre țărăneşti înseamnă abandonarea „gândirii critice“ în favoarea credinței necritice în autoritate.

La nivel comunitar, autoritatea tradițională este reprezentată prin bătrâni, părinți şi bărbați, dar nu numai. Conform regulilor generale ale patriarhatului, autoritatea tradițională - sau patriarhală - se bazează pe superioritatea fundamentală a bărbatului asupra femeii şi a bătrânilor asupra tinerilor. Această superioritate provine din reprezentările mitice, religioase ale puterii, în care patriarhul este înlocuitorul zeului, protectorul absolut şi părintele simbolic al întregii comunități, având o autoritate politică în cel mai larg sens. Important este să reținem că, în această reprezemtare a autorității nu se ține seama de charisma, de forța materială sau de competența personală a unui ins, ci de felul în care el întruneşte, la nivel de excelență, trăsăturile comunitare.

Organizarea obștelor românești

Spre deosebire de cele mai multe societăți țărăneşti din Balcani, comunitățile rurale româneşti nu aveau o conducere individuală, un staroste, o căpetenie unică. În principiu, toți bărbații aveau dreptul să-şi spună părerea, iar, uneori, în anumite chestiuni, chiar şi femeile. În societatea țărănească românească, chiar nu a fost nevoie de intervenția pluralismului pentru stabilirea unui sistem democratic de organizare politică. Dimpotrivă, colectivitatea topea laolaltă individualitățile membrilor, dând naştere în mod natural omogenității de voință. Obştea, care era forma tipică de organizare socială şi politică românească, sau adunarea „în gloată“ a sătenilor, se ocupa nu doar de administrarea vieții sociale, ci se implica direct în viața familială şi individuală a membrilor săi. Într-un asemenea sistem, reprezentarea celor conduşi de către conducători era maximă, pentru că ambele categorii se supuneau, de fapt, mai mult decât una alteia, tradiției. Locuitorii satului se întruneau de câte ori era necesar, pentru a judeca, hotărî şi aplica *cele cuvenite*, cele ce corespund tradiției (nu cele pe care oamenii le pot determina, prin influența majorității sau a competenței, ca fiind potrivite). Organizarea democratică şi participarea politică a oamenilor era posibilă tocmai pentru că pleca de la supremația tradiției şi nu de la categorii inventate, noi. Altfel, la o primă vedere, societatea tradițională românească era dominată de reflexe patriarhaliste anacronice şi tiranice.

După cum deja am amintit, patriarhatul înseamnă un sistem social şi familial care se susține prin autoritatea fundamentală şi absolută a tatălui.

Termenul în sine nu însemna o funcțiune strict familială (în sens restrâns, rolul familial al tatălui era denumit printr-un alt termen – *atta*), ci una mai curând politică: tatăl era judecător, preot, conducător militar. De la înțelesul de „întemeietor, civilizator“ al lui *pater* a plecat şi familia termenilor *patrius*, *patria*, care se referă la locul strămoşesc, teritoriul protejat de părinții mitici. În continuitate semantică şi logică, patriarhatul înseamnă dominația autorității masculine şi, în această calitate, el este mai ales astăzi criticat cu vehemență de feminism şi de democrație, ca o relitate politică inacceptabilă. El a fost definit ca „sistemul masculin de opresiune a femeilor“ (H. Hartmann), „relație de dominare producătoare de inegalități sociale“ sau „relație de putere primitivă“ (V. Pasti).

Sursa patriarhalismului românesc se află, deci, localizată în cultura țărănească, lipsită de educație, care se opune dezvoltării tehnologice şi, în general, principiilor economiei capitaliste, care îşi cultivă încăpățânată inegalitățile şi ierarhiile. De aici, patriarhatul s-a întins şi a dat naştere patriarhalismului socialist şi celui capitalist, prin care bărbații, se spune, au continuat să exploateze munca femeilor şi să-şi impună propriile valori, monopolizând posturile de conducere socială, politică şi economică. Dominația lor a fost sprijinită îndeaproape de instituțiile masculine, armată şi biserică. În fața acestei mentalități retrograde, noile filosofii se ridică şi cer introducerea egalității şi a unei autorități a competențelor, schimbată periodic prin sistemul democrației electorale.

Nu patriarhii, ci tradiția deranjează

Dacă suntem atenți, vedem însă că se combate mai puțin un sistem tiranic, nedemocratic de conducere, cât tradiția ca atare. Pentru că, în pofida a ceea ce se spune, societatea românească țărănească nu a fost una patriarhală pură. Chiar şi sociologii ar clasifica-o în tipul societăților patriarhale slăbite sau atenuate, pentru că, am văzut, la noi conducerea nu aparținea unui conducător, ci unor grupuri. Din definițiile acceptate, patriarhii au autoritate întrucât sunt cei mai buni cunoscători ai legilor; acolo unde se crede că ei sunt succesorii zeului, legile au proveniență divină; la noi, unde originile întemeietorilor sunt uitate, legile înseamnă tradiția. Aşadar patriarhii, adică şefii comunității, sunt cei mai buni cunoscători ai tradiției. În obştea românească, însă – şi aici este partea interesantă – tradiția nu este accesibilă unei singure categorii. Exista, desigur, o ierarhie sătească, în fruntea căreia se aflau gospodarii cei mai vrednici. Ei nu erau, totuşi, conducători, ci, mai degrabă, modele, erau cazurile particulare în care se întrupau virtuțile prețuite de toți. Împreună, ei erau „lumea“, erau etalonul cu care se măsurau meritele fiecăruia; la această bună-stare pe care o închipuiau şi care era râvnită de toți, fără deosebire, nu se putea ajunge numai prin străduința individuală – deci nu este vorba despre o meritocrație –, ci şi în urma unei aşezări bune a individului în lume (a fi „în rând cu lumea“, „ca lumea“). În pofida aparențelor, nu averea era primul criteriu de succes, ci *sporul*, înțeles ca o întâlnire, ca o armonizare a eforturilor proprii cu sensul general al lucrurilor, cu firea. Averea era, eventual, confirmarea acestui spor sau a armoniei stabilite între ins şi lume sau cosmos.

Pe lângă această elită exemplară exista, desigur, şi o elită politică, o categorie socială care era „ascultată“ cu precădere; în aceasta intrau oamenii cu greutate, *sau cu autoritate*. Vechile documente şi memoria țăranului vorbesc despre un grup determinat, numit, cu o sintagmă devenită aproape reflexă în română, *oamenii buni şi bătrâni*. Rolul lor, aşa cum a fost determinat în urma studiilor de etnologie juridică şi antropologice era, însă, nu atât de şefi cât de *martori*. Ei nu erau, ca patriarhii indo-europeni (greci, romani), regi suverani, nu întruneau la un loc rolurile de judecători, conducători militari şi preoți. Ei erau numai judecători, cei mai buni judecători tocmai prin calitatea de martori pe care o aveau. Importanța şi autoritatea lor era dată de vârstă şi de limpezimea memoriei. Ei mărturiseau asupra stării vechi a lucrurilor şi întorceau mereu obştea spre aceste repere. Autoritatea lor era una cu autoritatea tradiției. Ei, bătrânii buni, cunoşteau cel mai bine datina, hotarele moşiei şi ale proprietăților de neamuri[1], ei țineau şi îndreptau abaterile de la legea pământului, alcătuiau instrumente de judecată şi reprezentau satul în exterior, în relațiile cu instanțe străine. Investitura lor, ca cei mai fideli păstrători ai tradiției întrucât erau cei mai bătrâni din sat, era inamovibilă chiar şi în fața organizărilor politice superioare. În perioada feudală, dregătoria – adică instanța administrativă superioară – din care

[1] Aceste amintiri nu puteau fi pierdute, erau săpate în carnea lor, prin bătaia pe care o primiseră în copilărie la hotare, tocmai spre a putea mărturisi fără şovăire asupra aşezării lor (ritualul bătăii copiilor la hotar).

făcea parte un sat nu avea putere legală asupra cetei bătrânilor şi orice jignire sau ofensă adusă unui membru al acestui grup atrăgea revolta întregii obşti.

Rolul femeii în „patriarhatul românesc“

Pe lângă acest consiliu judecătoresc şi de „politică externă“ al bătrânilor, mai erau şi alti cunoscători ai tradiției, adică şi alți patriarhi, dacă ar fi să ne conformăm definiției patriarhatului. În funcție de aspectele existenței ce se cereau supravegheate sau rezolvate de obşte, aceasta era reprezentată de câte un „organ“ al său, cel mai autoritar în problema vizată. De pildă, un rol crucial în „patriarhatul“ românesc, la care feminismul nu este atent şi pe care nu îl mai revendică astăzi, îl aveau femeile. Pentru că trecerile dintr-o categorie de vârstă în alta sau dintr-un plan al existenței în altul, cu alte cuvinte nunțile, naşterile şi înmormântările erau guvernate şi supuse autorității grupului femeilor, mai cu seamă al bătrânelor, cele mai pricepute, mai conştiincioase şi mai atente conducătoare ale ceremoniilor respective. Ele cunoşteau ceea ce prevede tradiția în cazul naşterii unui copil, al înmormântării şi pomenirii morților sau al peţirii, în privința pregătirii zestrei şi organizării celorlalte ritualuri de nuntă. Păzirea calendarului religios şi a interdicțiilor de muncă, mai ales în ceea ce priveşte lucrul în gospodărie, erau tot atribuțiuni feminine – deci „patriarhii“, în acest domeniu al vieții sociale, erau femeile. Este posibil ca această pondere importantă în urmărirea aplicării legilor tradiției în viața familială (şi socială, căci nu exista o graniță fermă între cele două) să fie relicva unei vechi organizări agrare, matriarhale, neolitice, anterioară venirii populațiilor indo-europene, inventatoarele patriarhatului.

Apoi funcția executivă, de îndeplinire a hotărârilor sfatului bătrânilor, de păstrare a tradițiilor sărbătoreşti sau funcția paramilitară erau îndeplinite de ceata feciorilor – aşadar alți „patriarhi“, care, iată acumulau rolurile de preoți (în timpul colindatului, de pildă, în sărbătorile de iarnă, când duceau vestea naşterii zeului) şi de luptători. Judecarea conflictelor profesionale, stabilirea ritmurilor colective a muncilor (a datelor de început şi de sfârşit ale muncilor agricole) şi, în general, tot ceea ce privea reglementarea muncii cădea în sarcina altei categorii, a „oamenilor zdraveni“, a bărbaților maturi, însurați, constituiți în cete profesionale (ceata păcurarilor, ceata bacilor, a plugarilor etc.). Aceştia guvernau economia locală şi stabileau impozitele şi datoriile față de stat, pe care le repartizau pe gospodării, după posibilitățile fiecărei familii, şi nu după ordinea statornicită de funcționarii instituțiilor din afara satului. Chiar şi fetele nemăritate şi copiii îşi aveau propriul capitol al tradiției de care răspundeau, în care erau inițiați, cum ar fi ritualul de chemare sau alungare a ploii, asigurarea rodniciei câmpului (de care erau însărcinate fetele la începutul verii, când trebuia să joace dansurile magice ale Drăgaicei), păstrarea anumitor formule magice prin care comunitatea îşi atrăgea bunăvoința divină.

Din această împărțire a puterii sociale şi politice în societatea tradițională românească reiese că nu meritățm acuzația de patriarhalism cronic – şi cu atât mai puțin pe cea de autoritarism. Singura tiranie pe care o suporta țăranul român – şi pe care ar suporta-o şi astăzi cu bucurie, dacă ar mai găsi-o în rânduielile vieții noastre politice moderne – este tirania sau dictatul tradiției. În orice caz, dincolo de orice ironie, obştea țărănească românească, a cărei organizare nu apare – şi probabil nici nu va apărea curând – în nici un manual de ştiințe politice, a fost un model de concepție a puterii politice: şi anume recunoaşterea şi impunerea ordinii supreme a tradiției în defavoarea unei ordini definite de oameni, hotărâtă de ei – de cei mai mulți (democrația) sau de cei mai buni dintre ei (aristocrațiile, oligarhiile sau meritocrațiile). De altfel, ceea ce presupune progresul politicii moderne, adică înlocuirea criteriilor dominației sociale (aristocrația sau oligarhia) cu cele ale majorității (democrația) nu este nicidecum o deosebire de fond a organizării sociale (în care oamenii să renunțe la putere politică, spre a o încredința unor instanțe morale superioare), ci numai una de formă, în care puterea unora este înlocuită cu puterea altora, uneori mai mulți.

Securitatea şi terorismul (inter)naţional (1977-1989) (4)

Despre relaţiile dintre Securitate şi terorismul internaţional ştim astăzi mai multe lucruri decît s-ar putea crede la prima vedere. În acest progres al cunoaşterii trecutului nostru recent doar arhivele româneşti rămîn închise.

Mircea Stănescu

Carlos a vizat apoi extinderea războiului său personal cu Franţa pe teritoriul Germaniei Federale. Astfel, la 31 mai 1982 Weinrich a plecat cu un avion Tarom de la Bucureşti în Berlinul de Est. În ciuda faptului că voiaja cu un paşaport diplomatic sirian pe numele „Joseph Leon“, vameşii i-au controlat bagajul, iar tovarăşii de la MfS i-au confiscat cele 25 de kg de explozibil plastic pe care le avea asupra sa, de la Securitate[1]. Era clar că Stasi – dar în primul rînd, sovieticii – nu mai vedeau cu ochi buni organizarea de atentate de pe teritoriul lor. Astfel, Weinrich i-a spus Christei Margot Frölich („Heidi“) – o altă membră a grupului, care făcea şi ea parte din *Celulele Revoluţionare* – să ia o altă cantitate de explozibil, care se afla depozitat la Bucureşti. La 16 iunie 1982 ea a plecat cu explozibilul de la Bucureşti la Roma, unde a atras însă atenţia vameşilor cu valiza sa încărcată cu cele 20 de kg de explozibil plastic, pe care intenţiona, după toate probabilităţile, să o plaseze într-un tren pe ruta Roma-Paris. A fost condamnată la şase ani închisoare de instanţele italiene.

După această ultimă arestare, Carlos şi-a mutat cartierul general la Bucureşti, de unde coordona acţiunile. Ca bază de retragere membrii grupului au pregătit Damascul (Siria), iar Libia ca loc de odihnă (preferată de Johannes Weinrich).

La 13 aprilie 1983, din însărcinarea serviciului secret libian a avut loc atentatul cu bombă, plasată într-o maşină-capcană, împotriva ambasadorului Arabiei Saudite la Atena. El a fost pus la cale împreună cu membrii grupului grecesc *Lupta Populară Revoluţionară (ELA)*[2], soldat însă cu un eşec, căci nimeni nu a murit. La 25 august 1983 a urmat atentatul cu bombă de la Maison de France (Centrul Cultural Francez) din Berlinul de Vest, realizat cu participarea Wilhelminei Götting („Tina“) şi a lui Gerd Al-bartus („Kai“), membri ai *Celulelor Revoluţionare*, a libanezului Mustafa Ahmad al Sibai („Feisal“), a lui Kamal al Issawi („Ali“) şi cu concursul Ambasadei Siriei din Berlinul de Est. Pentru realizarea atentatului, Weinrich a cerut de la MfS cele 25 de kg de explozibil plastic confiscat la 31 mai 1982, pe care le-a şi primit. Est-germanii ştiau foarte bine ce se pregăteşte, întrucît îi percheziţionaseră în secret bagajul şi descoperiseră notiţele despre Centrul Cultural Francez şi alte instituţii franceze din Berlinul de Vest[3]. Singura exigenţă a lor era, se pare, ca atentatele să nu se organizeze de pe teritoriul est-german, iar atentatorii să se întoarcă apoi tot acolo, căci în acest timp RDG negocia cu RFG un împrumut de miliarde de mărci. Înţelegere pe care aceştia nu au respectat-o.

Ca în toate statele comuniste, preocuparea de căpătîi a unităţilor antiteroriste nu era deci alta decît terorismul. Şeful Stasi, Erich Mielke, nu era deloc îngrijorat de această situaţie, aşa cum o arată o rezoluţie pusă pe raportul lui Voigt cu privire la acţiunea grupului Carlos (care propunea „influenţarea grupului prin disciplinare“), decît dacă se dovedea că atentatul – care reprezenta un succes operativ împotriva duşmanului – putea să aducă pagube politice: „Cât se poate, influenţare politică. A se acorda atenţie permanentă relaţiei pagubă politică / folos operativ [...] Mielke. 1 IX 83“[4]. Atacul s-a soldat cu doi morţi, 21 de răniţi şi pagube materiale în valoare de 2,5 milioane de mărci germane. Conform informaţiilor de presă din România, această acţiune ar reprezenta – şi ea – o comandă din partea Secu-

[1] Vezi şi „Evenimentul Zilei“, 24 august 2004.

[2] *Epanastakos Laikos Agonas.*

[3] Vezi şi „Ziua“, 19 ianuarie 2000.

[4] O. Schröm, *op. cit.*, p. 253. Vezi şi J.O. Koeheler, *op. cit.*, pp. 205 şi 224-225, notele 10, 11, 12 şi 13.

rității române, fiind cel de-*al şaptelea atentat* din cele investigate de procurorii români[5]. Motivația Securității ar putea consta în răzbunarea pentru operațiunile antiteroriste realizate de către serviciile secrete franceze.

În continuarea războiului personal al lui Carlos cu Franța, motivat de preocuparea acestuia pentru Magdalena Kopp, la 31 decembrie 1983, la orele 19.30, grupul a explodat în acceleratul Marsilia-Paris o valiză-capcană care a ucis trei pasageri. La 25 de minute distanță, în Gara „St. Charles" din Marsilia a explodat o altă încărcătură, care a ucis două persoane şi a rănit peste 50, multe dintre ele foarte grav. În aceeaşi noapte a explodat o altă valiză la Centrul Cultural Francez din Tripoli (Liban). La 25 ianuarie 1984 grupul a explodat încă o bombă în incinta Centrului de Aeronautică şi Cosmonautică din apropierea Parisului. În acea perioadă cartierul general al grupului se afla la Damasc.

În mai 1984 MfS i-a comunicat lui Weinrich că pentru o perioadă de un an i-a fost suspendată permisiunea de intrare şi de tranzitare pe teritoriul RDG, întrucît Stasi aflase că acesta „se află în atenția serviciilor secrete"[6] occidentale, care îl identificaseră. Astfel, în afară de România grupul Carlos nu mai era binevenit în niciunul din statele din Est. Această situație le-a afectat serios traficul cu armament, care era o importantă sursă de profit. Aşa încît, Weinrich s-a hotărît să le ceară părinților săi un împrumut. Ei au acceptat să-şi întîlnească fiul şi, pe căi ocolite, au fost duşi la Bucureşti. Au fost cazați la clinica „Ana Aslan"[7], după care au fost conduşi la casa conspirativă a CIE de lîngă Aeroportul Otopeni. La Bucureşti au rămas cinci zile, cel mai adesea aflîndu-se în compania lui Nica-„Nițescu". La întoarcerea în Germania, ei i-au trimis lui Jonannes Weinrich 60.000 de franci elvețieni.

Conform informațiilor de presă din surse occidentale, în 1984 grupul Carlos a încercat să organizeze un nou atentat împotriva secției române a Europei Libere[8].

La începutul lui septembrie 1985 Securitatea ungară i-a comunicat din nou grupului că nu mai este dorit pe teritoriul său, iar pe 15 ale lunii Carlos, Weinrich şi Kopp (care între timp îşi executase pedeapsa) au lichidat adăpostul şi au plecat[9]. Li s-a permis să ia cu ei şi o parte din arme. În iulie 1986, în încercarea de a-şi stabili un nou cartier general, cei trei au plecat la Moscova, însă KGB-ul nici măcar nu i-a luat în seamă. Apoi s-au dus la Sofia, unde au fost refuzați politicos[10]. La 10 iunie 1986 au mers la Praga, însă lt.-col. de Securitate (STB) Václav Wallis le-a cumpărat bilete pentru Damasc. Astfel au fost lichidate punctele de sprijin din Europa de Est. Nu cunoaştem cu precizie momentul în care grupul Carlos şi-a strîns armele şi bagajele din casa conspirativă a CIE, însă se poate presupune că aceasta s-a întîmplat cu puțin înainte de luna septembrie 1985. Conform informațiilor de presă din surse occidentale, pentru a scăpa de grup Securitatea externă – care ştia de ce se teme Carlos – l-a „informat că Mossadul îl caută în România şi că ar fi bine să plece la Praga sau la Budapesta unde s-ar fi aflat în siguranță"[11].

Conform informațiilor de presă, pentru executarea celor „cel puțin şapte atentate" comandate de Securitatea externă, grupul Carlos ar fi primit în total patru milioane de dolari, iar contul deschis la BRCE a fost activ şi după 1990[12].

Alte atentate, alte tentative

În seara zilei de 19 noiembrie 1977, Nicolae Pleşiță i-a făcut lui Paul Goma o aluzie la faptul că la sosirea sa la Paris va avea un semn din partea Securității: „Ca să ştii că noi nu glumim, ca să te convingi că Brațul Revoluției poate atinge, oricând, oriunde, pe oricine!"[13] Cînd a ajuns a doua zi la Paris, în exil, Goma a aflat că la 18 noiembrie Monica Lovinescu, jurnalist la Radio Europa Liberă, fusese bătută de doi palestinieni. Conform informațiilor furnizate de Pacepa, Ceauşescu i-a spus acestuia confidențial: „Să

[5] Cf. „Ziua", 22 ianuarie 1998.

[6] O. Schröm, *op. cit.*, p. 271.

[7] Potrivit informațiilor de presă din surse occidentale, şi mama lui Carlos a fost internată, în 1981, în aceeaşi clinică. Cf. „Evenimentul Zilei", 9 ianuarie 1998.

[8] Cf. „Evenimentul Zilei", 9 ianuarie 1998.

[9] Vezi şi J.O. Koeheler, *op. cit.*, p. 224, nota 9.

[10] *Ibidem*, p. 225, nota 14.

[11] Cf. „Evenimentul Zilei", 9 ianuarie 1998.

[12] „Ziua", 22 iunie 2005.

[13] P. Goma, *Soldatul cîinelui*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, pp. 105-106.

i se închidă gura. Nu trebuie ucisă. N-avem nevoie de anchete americane şi franceze ce ne-ar pune în situaţii dificile. S-o facem zob. Să-i spargem dinţii, falca, braţele. Să nu mai poată niciodată vorbi sau scrie. Să devină un exemplu de neuitat pentru ceilalţi. Să fie bătută la ea acasă pentru ca să înveţe şi ea şi alţii că nu există nici un adăpost sigur pentru calomniatorii proletariatului. Nici chiar în propria lor casă."[14] Securitatea a executat atentatul prin intermediul lui Hani Hassan, consilier al lui Yasser Arafat pe probleme de terorism şi, totodată, colaborator al Securităţii sub numele de cod „Annette". Doi palestinieni au bătut-o îndelung pe Monica Lovinescu, în curtea casei sale, cu un obiect contondent. Ce a salvat-o a fost o greşeală a atentatorilor, care i s-au adresat cu „Madame Monica" – formulă uzuală în română, însă în Franţa alăturarea dintre „madame" şi prenume nu este folosită decît pentru ghicitoare, patroane de bordel şi portărese – căci, după primele lovituri, a mai avut răgazul să ţipe, alertînd un trecător[15].

La 6 martie 1978, Securitatea a încercat uciderea prin otrăvire a fiului lui Paul Goma, Filip Goma, pe atunci în vîrstă de doi ani şi patru luni, printr-o femeie, „refugiat politic" în Germania, care venise în vizită la familia Goma[16].

Într-un articol de presă publicat în 1998, avîndu-l ca sursă pe Pacepa, se afirmă: „La trei zile după întâlnirea cu Ceauşescu de la Neptun [care a avut loc la 22 iulie 1978 – *n.n.*], generalul Pacepa a cerut azil politic în SUA. Imediat ce a ajuns la Washington, el l-a informat pe preşedintele Carter despre intenţia lui Ceauşescu de a-l asasina pe Noël Bernard, şi a dat autorităţilor americane numele celor doi agenţi DIE care urmau să comită crimele. Unul a fost «Felix» (cetăţean american cu nume[le] real Fred Kolman, care s-a născut în România ca Alexandru Scărlătescu); celălalt a fost soţia agentului «Baltazar» (cetăţean austriac cu numele real Baltes, care lucra ca secretară a directorului pentru ştiri al Europei Libere). Ambii agenţi au fost arestaţi, iar cazurile lor au fost relatate în presa din SUA."[17] Probabil că cei doi ar fi trebuit să se dubleze, în situaţia în care unul dintre ei ar fi eşuat. Despre colaboratorul „Baltazar" şi soţia sa – şi ea colaboratoare a Securităţii – Pacepa a relatat în *Orizonturi Roşii* că erau avuţi în vedere de Ceuşescu pentru a plasa o bombă la secţia română a Europei Libere[18]. Apoi, despre colaboratorul „Felix" – un mafiot –, Pacepa a spus că prin el Ceauşescu avea în vedere şi uciderea lui Constantin Răuţă, un ofiţer DIE trecut la americani în 1973[19]. După toate aparenţele, este vorba de o operaţiune de prevenire reuşită.

În 1980, Securitatea a încercat să-l răpească pe Filip Goma, pe atunci în vîrstă de cinci ani. La grădiniţa de pe rue Manin, din arondismentul 19, s-a prezentat de două ori o femeie îmbrăcată în roşu, care pretexta că este o prietenă de familie şi că doreşte să i se încredinţeze copilul, întrucît părinţii săi ar fi plecaţi la un congres[20].

Din cîteva documente accesibile ale CIE rezultă că ofiţerul de Securitate care îl avea „în atenţie" pe Emil Georgescu (nume de cod „Iago") purta numele de cod „Helmuth"[21]. În ianuarie 1981 acest ofiţer, care pregătea o acţiune de intimidare, l-a supravegheat mai întîi timp de cîteva zile. La 26 ianuarie, în timp ce Emil Georgescu ieşea cu cîinele la plimbare, doi infractori de drept comun italieni – Gioni şi Vicenzo –, l-au bătut. „Helmuth", care a asistat de la distanţă la bătaie, relatează scena într-un raport către Pleşiţă: „Îl culc[ă] la pământ, încep să-l lovească cu picioarele. În acel moment, ţipetele de ajutor ale victimei îi scot pe oameni din case, iar agresorii o iau la goană". Apoi conchide în termeni medicali: „Emil Georgescu este bine atins, cu leziuni faciale evidente şi cu mâna stîngă ruptă."[22] Pe raportul care descrie cum a fost bătut Georgescu, colonelul I. Tiseanu – cu siguranţă superiorul lui „Helmut" din Centrală – a pus următoarea rezoluţie: „Situaţia creată ne obligă să folosim alte concepţii, tactici,

[14] Interviu publicat în „Le Matin", Paris, 1 februarie 1985, *apud* Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului 2, 1960-1980*, Bucureşti, Editura Humanitas, pp. 247-248.

[15] M. Lovinescu, *La apa Vavilonului 2, 1960-1980*, pp. 247-257.

[16] Cf. P. Goma, *Butelii... (Scrisuri) 1998*, p. 110, şi *Butelii aruncate în mare 2000*, p. 80, la www.paulgoma.fr.

[17] „Ziua", 6 octombrie 1998.

[18] I.M. Pacepa, *Horizons Rouges*, Paris, Presses de la Cité, 1978, pp. 169-171.

[19] Interviu publicat în „Jurnalul Naţional", 17 februarie 2005. Despre intenţia lui Ceauşescu de a-l ucide pe dezertor cu ajutorul Mafiei, dar fără precizările de mai sus, a se vedea I.M. Pacepa, *Horizons Rouges*, p. 212.

[20] Cf. P. Goma, *Butelii... (Scrisuri) 1998*, p. 110 şi *Butelii aruncate în mare 2000*, p. 80, la *www.paulgoma.fr*.

[21] „Ziua", 3 februarie 2004; „Jurnalul Naţional", 2 februarie 2004.

[22] „Ziua", 3 februarie 2004; „Jurnalul Naţional", 2 februarie 2004.

împrejurări şi mijloace pentru realizarea acţiunii de anihilare a lui «Iago»")[23]. După cum se vede, Securitatea nu luase încă decizia „anihilării totale" – adică a uciderii – lui Emil Georgescu. Măsurile vor evolua însă rapid în această direcţie.

În aprilie 1981, un anume Radu Rush – cu siguranţă un pseudonim[24] – s-a predat CIA în Germania, declarînd că fusese trimis de Securitate să-i lichideze pe Emil Georgescu, editor al postului de radio Europa Liberă de la München, şi pe Victor Frunză, exilat la Aarhus (Danemarca). Interogat în Germania de americani, informaţia a fost comunicată şi Serviciului de Securitate al postului, ajungînd la Emil Georgescu. Transfugul a fost dus apoi în SUA şi nu a apărut nici la procesul atentatorilor-executanţi care au mai încercat ulterior să-l asasineze pe Emil Georgescu. El a declarat însă că, în cazul în care el ar fi eşuat, o lună mai tîrziu o altă echipă va veni din Franţa. Ceea ce, în fapt, s-a şi întîmplat.

La 28 iunie 1981, Emil Georgescu a fost înjunghiat de 26 de ori în garajul locuinţei sale de la Haar, în apropiere de München, de doi infractori francezi, Constanceau şi Layani. Auzind ţipete, soţia sa a intrat în garaj, iar atacatorii au luat-o la fugă, însă au fost prinşi de Poliţie după 20 de minute. Georgescu a fost salvat numai după numeroase intervenţii chirurgicale, iar în procesul care a urmat justiţia germană nu a reuşit implicarea Securităţii în atentat, motivaţia celor doi ucigaşi fiind considerată de instanţă – exact după cum şi-a propus Securitatea – „o reglare de conturi"[25]. Operaţiunea Securităţii a primit numele de cod „Haiducu". Dosarele de la Securitatea externă privitoare la Europa Liberă la care jurnalistul Nestor Rateş a primit acces, şi care cel mai mult se referă la Emil Georgescu, deşi scrise într-un cod specific conţin termenii: „anihilare", „neutralizare", „neutralizare completă" sau – mai rar – „lichidare"[26]. Noël Bernard i-a spus lui Paul Goma că cei doi francezi ar fi fost angajaţi de un anume Boris Rubin, care făcea afaceri cu guvernul de la Bucureşti[27]. În ianuarie 1985, Yves Bonnet, şeful DST i-a spus lui Pacepa că operaţiunea executată de cei doi francezi a fost coordonată de Nicolae Pleşiţă. Numele de cod al operaţiunii criminale – „Haiducu" – trimite automat cu gîndul la Nicolae Pleşiţă, şeful CIE, care în apariţiile sale televizate din vremea din urmă nu încetează a se numi pe sine „neam de haiduc"[28]. Contrar unei imagini curente (în principal de presă), nu există date care să probeze că înjunghierea a fost executată prin intermediul grupului Carlos[29]. Nimic nu leagă ORI de această tentativă de asasinat. Dimpotrivă, dincolo de informaţiile pe care le avem în acest moment, atentatul poartă marca Securităţii externe, care plănuia operaţiuni teroriste sub acoperirea motivaţiilor de drept comun, la fel cum Securitatea internă camufla represiunea politică sub acoperirea afacerilor de drept comun.

Deşi a scăpat cu viaţă, Emil Georgescu a murit ulterior, la 1 februarie 1985, în urma unui cancer galopant. Dacă asupra originii cancerului persistă dubii, nu există nici un dubiu că atentatele descrise mai sus au fost puse la cale de Securitatea externă.

În 1981, după atentatul cu coletul capcană, Securitatea a căutat să-l asasineze pe Paul Goma trimiţînd un ofiţer al ei, pe Matei Pavel Hirsch („Haiducu", iar mai tîrziu „Forrestier") să-l otrăvească în timpul unui cocktail, cu aconitină (o otravă care nu lasă urme în sînge şi care creşte tensiunea arterială pînă provoacă un stop cardiac). Ofiţerul CIE s-a predat DST în condiţii care rămîn obscure. Conform spuselor sale, ordinul venea direct de la Ceauşescu. DST a organizat o „combinaţie informativă" prin care a convins Securitatea că tentativa de otrăvire a lui Goma a eşuat dintr-o întîmplare. Ca urmare, mamei lui Haiducu i-a fost permisă plecarea în Franţa, iar acesta a fost decorat de către Nicolae Pleşiţă, care a coordonat întreaga operaţiune[30].

În aceeaşi perioadă cu încercarea de asasinat asupra lui Goma, Securitatea i-a cerut aceluiaşi ofiţer de Securitate să-l ucidă pe scriitorul Virgil

[23] „Jurnalul Naţional", 2 februarie 2004.

[24] În engl., ca verb, *rush* înseamnă „a apărea brusc, pe neaşteptate".

[25] P. Goma, *Soldatul cîinelui*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990, pp. 128-140; „Ziua", 7 şi 22 ianuarie 1998, 7 iunie 1999.

[26] „Ziua", 3 februarie 2004; „Jurnalul Naţional", 2 februarie 2004.

[27] P. Goma, *Soldatul cîinelui*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990, p. 94; „Ziua", 7 şi 22 ianuarie 1998, 7 iunie 1999.

[28] Vezi emisiunile *Dan Diaconescu în Direct* de la „Oglinda Tv", din 18/19 ianuarie şi 14/15 februarie 2005.

[29] Vezi în acest sens I.M. Pacepa, *Cartea neagră a Securităţii*, vol. 3, pp. 184-185, notele 95 şi 96; „Jurnalul Naţional", 17 februarie 2004.

[30] Vezi P. Goma, *Soldatul cîinelui*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990; M. Lovinescu, *Posteritatea contemporană / Unde scurte III*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, pp. 357-362; „Ziua", 2 iunie 1999.

Tănase cum va dori: „cu pistol, explozibil, sau chiar contract cu ucigaşi de rînd din Franţa“[31]. Pentru a dejuca planurile CIE şi a o convinge că planul său a reuşit, între 20 mai şi 30 august 1981 DST l-a dus pe Virgil Tănase într-un loc ferit[32].

În 1982 un ofiţer al Securităţii, pe nume Nicolae Bistran, care fusese trimis în Occident cu misiunea de a-l ucide pe Virgil Ierunca – critic literar refugiat în Franţa din 1947 şi jurnalist la Europa liberă – s-a predat serviciilor secrete vest-germane. La 10 februarie, doi funcţionari ai DST s-au prezentat la locuinţa scriitorului pentru a-l avertiza ca în următoarea săptămînă să evite să iasă din casă, întrucît „poliţia secretă română are obiceiul să trimită doi agenţi, al doilea supraveghindu-l pe primul şi în caz de nevoie înlocuindu-l.“[33]

Alte posibile atentate

În martie 1977 Emil Georgescu şi soţia sa au scăpat dintr-un accident de maşină. Într-o dimineaţă, cînd ieşeau cu maşina din garaj, ei au fost loviţi din faţă de un alt automobil. Din fericire, au scăpat nevătămaţi. Soţia jurnalistului a fost convinsă că era mîna Securităţii, idee întărită de faptul că anterior primiseră ameninţări telefonice anonime. Emil Georgescu a considerat însă că este vorba de o acţiune de răzbunare a unor români refugiaţi, pe care a refuzat să-i ajute să-şi reîntregească familiile. Faptul că episodul apare descris într-o notă informativă a Securităţii ne face să credem că este vorba de un posibil atentat al Securităţii vizînd, după toate probabilităţile, intimidarea jurnalistului[34].

În anii ’80, patru angajaţi ai Secţiei Române a postului Radio Europa Liberă, dintre care trei directori, au murit de cancer. Conform spuselor lui Pacepa, se bănuieşte că ar fi fost ucişi de Securitate cu un agent iradiant numit codificat „Radu“, produs de o instalaţie portabilă de iradiere de producţie sovietică[35].

Primul dintre ei a fost Noël Bernard (director în perioadele 1955-1958 şi 1966-1981)[36]. În partea din dosarul CIE accesibilă apare o telegramă din 22 octombrie 1980[37]. Întregul document este codificat, aşa încît trebuie tradus. La expeditor este semnat de „Nicolae + Titus“ – numele de cod ale ofiţerilor operativi –, care îl trimit din „Videle“ (Bonn, locul rezidenţei Securităţii externe din Germania). Documentul începe într-un mod cît se poate de clar pentru o telegramă codificată: „În legătură cu compromiterea şi lichidarea lui N. Bernard anexăm...“. Şi continuă în cod: „Prin posibilităţile de care dispunem s-au întreprins note pentru a pune în aplicare acţiunea documentată de arhitectul şef.“[38] Ceea ce se traduce astfel: „Prin posibilităţile [operative] de care dispunem s-au întreprins *măsuri* [active] pentru a pune în aplicare acţiunea *ordonată* de şeful CIE [Nicolae Pleşiţă].“[39] Ofiţerul din Centrală care a primit raportul a înconjurat cu creionul cuvîntul „lichidare“ din titlul documentului şi a adăugat un semn de întrebare. Cu siguranţă că el a fost mirat de exprimarea clară a subordonatului său. Totodată, pe o „Notă-extras“ datată 15 martie 1981, la o lună şi jumătate după ce Noël Bernard fusese operat de plămîni, există o rezoluţie pusă de colonelul I. Tiseanu. Documentul relatează conţinutul unui articol publicat de B.I.R.E. din Paris (nr. 732/1 martie 1981) în care este vorba despre starea gravă

31 M. Lovinescu, *Posteritatea contemporană / Unde scurte III*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, p. 357.

32 Vezi P. Goma, *Soldatul cînelui*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990.

33 M. Lovinescu, *La apa Vavilonului 2, 1960-1980*, Bucureşti, Editura Humanitas, p. 248; *Posteritatea contemporană / Unde scurte III*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, p. 360.

34 Vezi „Ziua“, 3 februarie 2004; „Jurnalul Naţional“, 2 februarie 2004.

35 I.M. Pacepa, *Cartea Neagră a Securităţii*, vol. 3, p. 142.

36 „Ziua“, 10 ianuarie 2000; 13 mai 2003; „Jurnalul Naţional“, 2 februarie 2004.

37 „22“, an XIV, nr. 672, 21-27 ianuarie 2003 şi an XIV, nr. 685, 22-28 aprilie 2003; „Jurnalul Naţional“, 2 februarie 2004; „Ziua“, 13 mai 2003. În primul număr indicat din revista „22“ data documentului apare în mod greşit ca fiind 20 octombrie 1980.

38 „22“, an XIV, nr. 672, 21-27 ianuarie 2003; „Jurnalul Naţional“, 2 februarie 2004.

39 În comentariul său pe marginea documentului, Nestor Rateş spune: „În limbajul de cod folosit pentru comunicări spre şi din străinătate, «note» înseamnă «măsuri», «documentată» se traduce prin «aprobată», iar «arhitectul şef» poate fi chiar Ceauşescu sau cineva din imediata lui apropiere. Ceauşescu este numit, în câteva rânduri, «îndrumătorul principal» şi am putut verifica precis acest apelativ. «Arhitectul şef» este mai rar folosit şi nu pot determina cu exactitate dacă e vorba de şeful statului, de Elena Ceauşescu sau altcineva.“ Cf. „22“, an XIV, nr. 672, 21-27 ianuarie 2003. Astăzi putem spune cu siguranţă că „Arhitectul şef“ este şeful Centralei, pe atunci Nicolae Pleşiţă, şeful CIE. În codul Securităţii externe şi din acelaşi registru, „Şantier“ înseamnă „Centrală“ (sediul CIE de la Bucureşti), „piloţi“ – „informatori“, iar „constructori“ – „rezidenţi“ (informatori cu grad mare de penetrare în mediul celui urmărit şi coordonator al altor informatori).

a sănătății lui Noël Bernard după prima operație de plămîni, pe care revista o numea „o convalescență pe timp îndelungat“[40]. În acel moment era cunoscut că jurnalistul are cancer. Colonelul Tiseanu scrie deci, de mînă, la sfîrşitul „notei“: „[În atenția] Tov. Col. [Dorin] Bogdan. Datele publicate de BIRE confirmă că măsurile întreprinse de noi încep să aibă efect“[41]. Documentul stabileşte deci o relație de cauzalitate între forma de cancer dezvoltată de jurnalist şi acțiunile Securității. În fine, pe o notă informativă a „sursei“ „Someşan“, din 18 ianuarie 1981, un colonel care a semnat indescifrabil a pus următoarea rezoluție: „Revedeți planul de măsuri în cazul N. Bernard şi completați-l cu noi acțiuni prin care să-l îndepărtam definitiv de la REL“[42]. Rezoluția este datată 9 iunie 1981, cu şapte luni înainte de moartea lui Noël Bernard. Ea arată că Securitatea externă nu aştepta deloc ca jurnalistul să moară, ci făcea planuri operative ca să-l ucidă. Noël Bernard a murit într-adevăr la 23 decembrie 1981, într-un spital din Bavaria, de cancer galopant la plămîni. Într-un articol de presă, Nestor Rateş, jurnalistul care a văzut dosarul CIE, numeşte aceste date „indiciile [...] că Securitatea a plănuit şi executat asasinarea lui Noël Bernard“[43].

Cel de-al doilea director al Secției Române a RFE/RL, Mihail Barbu Cismărescu, cu pseudonimul jurnalistic Radu Gorun (1981-1983), a dezvoltat şi el un cancer pornind de la un chist muscular şi a murit pe 26 februarie 1983[44].

Cel de-al treilea, istoricul Vlad Georgescu (1983-1988), a încentat din viață pe 13 noiembrie 1988 din cauza unei tumori canceroase la creier[45]. O notă de 4 pagini, de la sfîrşitul lunii iunie 1982, a colonelului Dorin Bogdan – superiorul din Centrală al lui I. Tiseanu în operațiuni de acest tip – se încheie astfel: „Concomitent, vor fi completate datele actuale de cunoaştere (domiciliul său [al lui Vlad Georgescu – *n.n.*] din München, programul zilnic, preocupări extraprofesionale, deplasări etc.) şi se vor pregăti condițiile pentru a se putea trece la neutralizarea sa completă“[46]

Din datele pe care le avem pînă acum rezultă că, după toate probabilitățile, cei trei directori au fost asasinați de Securitatea externă prin iradiere. Inaccesibilitatea dosarelor Securității sau a părților lor care ar putea verifica această probabilitate nu face decît să accentueze bănuielile. În consecință, despre această situație avem mai mult decît o bănuială, dar mai puțin decît o certitudine.

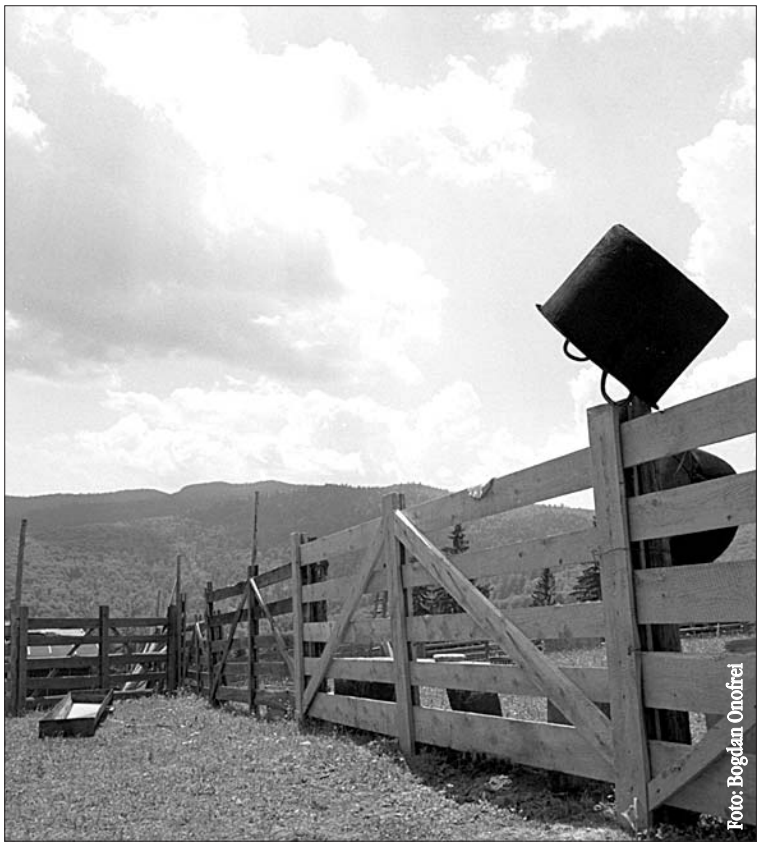
Foto: Bogdan Onofrei

[40] „22“, an XIV, nr. 672, 21-27 ianuarie 2003 şi an XIV, nr. 685, 22-28 aprilie 2003.
[41] „22“, an XIV, nr. 672, 21-27 ianuarie 2003 şi an XIV, nr. 685, 22-28 aprilie 2003; „Jurnalul Național“, 2 februarie 2004.
[42] „Jurnalul Național“, 2 februarie 2004.
[43] „22“, an XIV, nr. 782, 4-11 martie 2005.
[44] „Ziua“, 10 ianuarie 2000; 13 mai 2003; „Jurnalul Național“, 2 februarie 2004.
[45] „Ziua“, 10 ianuarie 2000; 13 mai 2003; „Jurnalul Național“, 2 februarie 2004.
[46] „22“, an XIV, nr. 672, 21-27 ianuarie 2003.

Akademos.-ul naeionescian

Constantin Mihai

Restituirea perioadei interbelice, a istoriei sale culturale continuă să rămână un deziderat încă neîmplinit al spațiului intelectual românesc. Tendința de uniformizare, de clişeizare a interbelicului, prin prisma unor locuri comune destul de pernicioase, este contrabalansată de o acțiune concertată de anulare a potențialității creative a acestei perioade, începută în mediile stângiste europene şi continuată cu pasiune furibundă de o parte a intelighenției româneşti formată la şcoala marxism-leninismului, a negândirii comuniste. Unor asemenea valuri succesive de contestare resentimentar ideologică, fără nici un fel de argumentare ştiințifică sau măcar a simțului comun li se opun încercări timide, ce-i drept, inconsistente pe alocuri, a unor studii care îşi propun să aducă o clarificare, chiar într-o fază inițială, a unor aspecte esențiale ale acestei perioade.

Direcția de contestare s-a focalizat sistematic asupra Şcolii Profesorului Nae Ionescu, a generației pe care cu succes a format-o, a unei istorii intelectuale, precum cea a Criterionului, un fenomen *sui-generis* în cultura română modernă, de o efervescență remarcabilă. Generația'27, cum o numim în mod convențional sau „tânăra generație", este cea care a recalibrat pentru puțin timp cultura română la tradiția europeană. O sinteză a acestei generații care să fixeze peremptoriu rostul şi rolul său în cultura română va umple un gol enorm şi va înlătura pe deplin multe dintre confuziile care încă domină dezbaterea asupra perioadei interbelice.

Contestarea originalității gândirii naeioneşciene, în pofida oricărei evidențe şi a recunoaşterii sale în cercurile fenomenologice occidentale (Hartmann) şi a cercurilor neotomiste (Maritain), precum şi caracterizarea publicisticii sale polemice ca fiind mediocră şi a prezenței sale publice ca fiind lamentabilă subliniază nu numai o profundă ignoranță, ci mai ales o rea-voință a celor care cred că se poate trece cu uşurință peste rolul jucat de Nae Ionescu în istoria intelectuală modernă. Dacă opiniei cel puțin bizare, pentru a nu o cataloga altfel, a „prezenței publice lamentabile" a lui Nae Ionescu i se pot aduce drept contraargumente afirmațiile elevilor, discipolilor şi apropiaților săi care abundă la acest capitol, părerii potrivit căreia „publicistica polemică naeionesciană pare mediocră" i se poate aduce argumentul lui Cristian Bădiliță, cu privire la valoarea „genului scurt", care „dă măsura harului cu care românii sunt înzestrați" (a se vedea fecunditatea publicisticii lui Eminescu, Nae Ionescu, Eliade, Noica, Paleologu ş.a).

Volumul domnului George Popescu Glogoveanu, sugestiv intitulat *„Akademos.-ul naeionescian. Existență şi destin"* (Editura Ramuri, 2005) care reuneşte câteva prelegeri prilejuite de momente aniversare sau comemorative ale unor personalități ale elitei interbelice criterioniste, se doreşte a fi o pledoarie convingătoare pentru ideea paideică de şcoală, pentru tot ceea ce înseamnă „existență şi destin" în devenirea unei generații. Chiar dacă volumul cuprinde şi o secțiune substanțială dedicată lui Lucian Blaga, omologul transilvănean al lui Nae Ionescu, Şcoala Profesorului de Logică şi Metafizică de la Universitatea din Bucureşti este în centrul atenției. Ideea de Şcoală autentică a trăirii şi a gândirii necanonice, nedogmatizate, neîncapsulate într-o normă anume, ilustrată de *Akademos.-ul naeionescian* este esențială în perceperea fecundității generaționiste. Aceast model unic de Şcoală creat cu pasiune şi competență desăvârşită de un *Intelectual Atipic*, Nae Ionescu îşi dovedeşte validitatea şi per-

formanța în timp prin produsele sale, prin discipolii pe care i-a lansat în cultura română şi europeană. Să amintim numai notorietatea lui Mircea Eliade, în istoria religiilor, a lui Emil Cioran, considerat al doilea mare stilist al limbii franceze după Racine, a lui Eugene Ionesco în dramaturgie, a lui Constantin Noica, în planul culturii române, prin opera sa şi prin singura Şcoală creată în plin comunism, după exemplul Maestrului său. Acestea sunt cazurile paradigmatice la care mai putem adăuga faima altor elevi sau discipoli ai lui Nae Ionescu: Alexandru Dragomir, Constantin Floru, Octavian Vuia, unii dintre apropiații lui Heidegger, profunzimea lui Mircea Vulcănescu, a lui Ernest Bernea, Paul Sterian, Stelian Mateescu, Gheorghe Racoveanu, Paul Costin Deleanu, Dumitru Cristian Amzăr, Vasile Băncilă, Sandu Tudor, Petru Comarnescu ş.a. Toți aceştia, atât de diverşi ca preocupari culturale şi spirituale, ca structuri umane, constituiau o adevărată *unitate în diversitate* care dădeau farmecul acestei Şcoli restauratoare de elite.

Textele domnului George Popescu Glogoveanu, scrise cu eleganța unui aristocrat care a trăit în acea perioadă, cunoscând-o îndeapropape, nu tratează exhaustiv o anumită personalitate, ci se opreşte asupra unor aspecte care dau seamă despre dimensiunea exemplară a intelectualului. Erudiția autorului, capacitatea sa reflexivă, originală, într-o bună descendență naeionesciană, sunt adesea transpuse într-un limbaj viu, expresiv, poeticitatea fiind o marcă a stilisticii discursive.

Prelegerea despre Nae Ionescu, plasată sub semnul vocației „destinului culturii române“, atinge invariabil o dublă coordonată a personalității filosofului: coordonata umană, atât de superficial abordată în textele despre Nae Ionescu, precum şi coordonata paideică, cea a operei propriu-zise şi a Şcolii create.

Abordând diverse teme care variază de la problematica „ontologiei misterului“ şi a spațiului mioritic la Blaga, la „filosofia mitului şi sacralizarea istoriei“ la Mircea Eliade, autorul nu propune o nouă grilă de hermeneutizare, ci încearcă o aplicare a acestor teorii la noul context al „terorii istoriei“. Textul consacrat identității româneşti a lui Emil Cioran sau, altfel spus, a dragostei sale enorme pentru România – o temă insuficent tratată la noi – devine unul emblematic în măsura în care domnul George Popescu Glogoveanu reuşeşte să surprindă, în spatele paradoxului cioranian, al silogismului existențial, adevărata esență a pasiunii sale pentru România.

Plasarea lui Radu Gyr în Şcoala lui Nae Ionescu – el fiind unul dintre elevii săi – se poate justifica nu sub raportul afinității sale culturale (Gyr făcând parte din nucleul gândirist), ci sub aspectul preocupării sale intelectuale şi spirituale, a modului său de a problematiza. Prelegerea despre Gyr cuprinde, dincolo de câteva informații inedite despre biografia tatălui său, Coco Demetrescu, extrasă din Arhivele Teatrului Național din Craiova, o abordare comparatistică a genului baladesc, specific creației poetului român.

Dacă la Vasile Băncilă, autorul se opreşte asupra dimensiunii metafizice a vocației pedagogice, la Ernest Bernea, domnul George Popescu Glogoveanu încearcă să surprindă într-un text considerabil trăsăturile distinctive ale antropologiei creştine. Deşi nu credem că putem vorbi despre Ernest Bernea ca un antropolog în sensul actual al disciplinei, putem afirma că există în sistemul său de gândire elemente esențiale ale unei antropologii filosofice şi religioase creştine.

Textele domnului George Popescu Glogoveanu consacrate unor figuri remarcabile ale generației ’27 precum: Mircea Eliade, Emil Cioran, Vasile Băncilă, Ernest Bernea sau unor Magistri ai perioadei interbelice: Nae Ionescu şi Lucian Blaga ajută la conturarea unui tablou, chiar şi sumar, a ceea ce înseamnă valoare în cultura interbelică. Este dificil de gândit spațiul intelectual interbelic fără prezența unor corifei ca Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, tot aşa cum este imposibil de perceput fenomenul criterionist fără Maestrul său incontestabil, Nae Ionescu care a patronat în bună măsură această generație.

Meritul cărții domnului George Popescu Glogoveanu rezidă nu numai în revelarea unor aspecte fundamentale ale istoriei intelectuale ale generației ’27, prin intermediul unora dintre reprezentanți ei remarcabili, ci şi a unor engrame specifice procesului de devenire a personalității lor. Ideea unui *Akademos* original, a unei Şcoli de gândire şi trăire, deopotrivă constituie reperele pentru o generație cu care timpul nu a avut prea multă răbdare, „o generație de sacrificiu“, care a început punerea unor baze solide în cultura română, la un nivel maxim de competență, dar al cărei destin a fost oprit brusc de paranteza comunistă, destin consumat ulterior fie în temniță (asceză sau martiriu), fie în exil. Revizitarea acestei perioade, precum şi restituirea istoriei sale intelectuale ar reprezenta pentru cultura română singura şansă de normalizare, printr-o racordare la Tradiția autentică, vie.

O carte despre jertfa militarilor români

Într-o lume în care adevăratele valori spirituale naționale duc o luptă „la baionetă" cu mediocritatea promovată pe aproape mai toate canalele media, într-o lume dominată de principiul mercantil al ascensiunii pe scara socială, rare sunt momentele când avem ocazia să întâlnim demersuri intelectuale ale căror unic scop este acela de a bucura spiritul, de a face lumină într-o zonă puțin cunoscută publicului larg.

Dan Tanasă

Cartea lui Septimiu Roman *Prin jertfă pentru Europa... Pe urmele armatei române în Campania din Vest* (Editura Bren, Bucureşti, 2005) este un astfel de demers, unul plin de încărcătură emoțională, menit a readuce în atenția publicului larg faptele de vitejie ale ostaşilor Armatei Române, care şi-au dat viața departe de țară şi care sunt îngropați în pământ străin.

Bazată pe cercetarea în teren făcută de autor în perioada 22-29 aprilie 2005, alături de o delegație a Oficiului Național pentru Cultul Eroilor, lucrarea este, în prima sa parte, un document. Ea prezintă itinerariul zecilor de mii de soldați ai Armatei Române care s-au jertfit pentru eliberarea Europei de molima nazismului şi fascismului în Campania din Vest şi care îşi dorm somnul de veci în cimitirele din Oarba de Mureş, Carei, în Ungaria la Debrețin, Sullyszop, Megyaszo şi Budapesta, în Slovacia la Zvolen, în Cehia la Brno, Kromeriz şi Zlobice şi lângă Viena. În această parte a lucrării, cititorul va fi plăcut surprins de fluența şi de nota de originalitate a redării evenimentelor. Septimiu Roman ne invită în fiecare din locurile pe care le-a vizitat şi, mai mult, ne îndeamnă să facem acest lucru luându-l şi ca un posibil itinerar turistic: *„Un drum de suflet şi de conştiință care, pentru dumneavoastră, poate fi (de ce nu?) şi un traseu...cultural, în vacanță"*.

Partea a doua a volumului este alcătuită din comentarii şi opinii ale unor importanți istorici români pe marginea locului şi rolului României în evenimentele celui de al doilea război mondial. Conține interviuri realizate, în perioada aprilie-august 2005, cu lt. col. dr. Cristian Scarlat, directorul Oficiului Național pentru Cultul Eroilor, cu istoricul gen. dr. Ioan Talpeş, cu ministrul român de externe Mihai Răzvan Ungureanu, cu senatorul Mircea Geoană, fost ministru de Externe între 2000-2004, şi cu istoricul Florin Constantiniu, membru corespondent al Academiei Române. Fiecare dintre cei intervievați susțin faptul că România şi-a afirmat încă de atunci ataşamentul față de valorile europene pe care le-a apărat prin sacrificiul soldaților săi. În anexele lucrării găsim o hartă a operațiunilor militare desfăşurate de Armata Română în războiul antihitlerist (23 august 1944 – 12 mai 1945), precum şi câteva fotografii emoționante care redau scene de luptă şi imagini ale monumentelor dedicate ostaşilor români.

Prin cele trei texte prezente în motto-ul acestei lucrări, Septimiu Roman îşi propune să tragă un semnal de alarmă asupra stării materiale precare şi a lipsei de apreciere față de veteranii de război pe care o manifestă opinia publică. Autorul reuşeşte să creeze un contrast între faptele de vitejie ale acestora şi condițiile, de cele mai multe ori inumane, în care aceşti eroi ai neamului sunt nevoiți să îşi ducă existența.

Trebuie menționat faptul că lucrarea se bucură de prezența, ca redactor, a renumitului istoric militar dr. Mircea Dogaru, fin cunoscător al evenimentelor petrecute în timpul celui de-al doilea război mondial.

Apariția cărții *Prin jertfă pentru Europa...* reprezintă, fără îndoială, un eveniment editorial deosebit care vine să întregească biblioteca adevăratelor valori naționale, impunând respect față de faptele de vitejie ale înaintaşilor noştri.

O altfel de cunoaștere a lui Eminescu

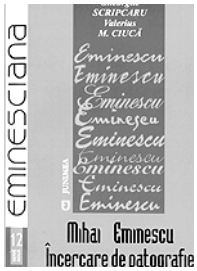

Există, în mod cert, în destinul fiecăruia dintre noi momente în care revin cu obstinație fraze demult uitate, încastrate în ritmicități lirice, memorate încă în cursul interminabilelor ore de limba şi literatura română.

Cristina Furnică

O are câți dintre noi nu am murmurat în momente de adâncă tristețe dulcele *„viers“* eminescian? Câți dintre noi nu ne-am cântat iubirea în ritmuri eminesciene? Universalitatea eminesciană este copleşitoare aproape în existența fiecărui român, prin raporturile sale cu modernitatea, în spațiul amplu oferit de umanitate. Constantin Noica spunea: „Un păcat al românilor este în primul rând că nu-l cunoaştem noi înşine pe Eminescu, şi în al doilea rând că nu-l facem cunoscut lumii aşa cum se cuvine“. Ce oare ar mai fi de spus cu privire la viața şi opera celui mai mare geniu romantic al tuturor românilor?

Şi totuşi, la mijlocul lui 2005, apare la Iaşi, sub emblema editurii Junimea, prin dăruirea a doi oameni de aleasă cultură, prof. dr. Gheorghe Scripcaru şi juristul Valerius Ciucă volumul intitulat *Mihai Eminescu – Încercare de patografie*.

Plecând de la premisa că „opera este medicația tuturor anxietăților“, cartea constituie rezultatul analizei ştiințifice medicale şi medico-legale a unui număr impresionant de documente şi înregistrări medicale mai puțin cunoscute, aflate în bibliotecile din Iaşi şi Bucureşti, precum şi în unele colecții particulare, în contextul reperelor biografice cunoscute. Materialul este grupat în două părți esențiale. Într-o primă parte se relevă, într-o eleganță intelectuală desăvârşită, ipostazele complexe ale îmbolnăvirii celui ce avea să rămână *pururi veşnic* în conştiința neamului românesc. Fără a se opri asupra detaliilor biografice şi de analiză literară cunoscute, fideli crezului lor profesional, autorii aduc argumente în favoarea reconstituirii postume a vieții lui Mihai Eminescu. Istoricii literari par în general puțin dispuşi în a admite puternica influență a bolii şi a caracterului ei ereditar asupra discursului liric al poetului. Argumentele medicale şi medico-legale prezentate şi analizate justifică faptul că nici cel mai mare geniu nu poate înnebuni, în sensul psihiatric al cuvântului, doar din disperare metafizică, fără existența unui substrat etiopatogenic determinat de boală.

Eminescu a fost fără îndoială un om care a iubit viața în toate ipostazele ei, a citit Schopenhauer şi a devenit un pesimist, pendulând între atitudini lirice şi tente filozofice. Suferința dată de boală l-a făcut mai sensibil, mai matur, mai sentimental şi mai dezolat în neputința sa de a atinge perfecțiunea. Prin geniul său el a luptat sfidând moartea. Răsplata jertfei sale o constitue cunoaşterea: „Trăind în cercul vostru strâmt / Norocul vă petrece / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor şi rece“.

Cea de a doua valență a volumului e dată de prezentarea materialului bibliografic studiat, autorii urmărind astfel două planuri care se susțin şi potențiază reciproc: planul estetic şi cel al bolii. Se constituie astfel o relație analizată cu multă finețe, acerb spirit critic, bazată pe probe de necontestat, reprezentate de mărturii ale vremii. Această interpretare a istoriei pe baza criteriului medical a presupus o documentare enormă, făcută cu vocație şi fidelitate pentru cauza eminesciană.

Răsturnând concepțiile clasice cu privire la geniul eminescian, cartea de față constituie o provocare pentru criticii literari, pentru iubitorii de Eminescu şi, nu în ultimul rând, pentru cei ce vor să pătrundă în *fondul autentic eminescian*, aşa cum spunea Şt. Augustin Doinaş: „Eminescu a fost şi este cea mai copleşitoare mărturie despre forma inegalabilă pe care o poate atinge geniul creator românesc atunci când se alimentează din adâncimile insondabile ale unui fond autentic“.

Între epigonismul mizeriei şi originalitatea sfinţeniei

În anul care a trecut s-au petrecut şi rostit câteva lucruri demne de trecut la catastif. În cele ce urmează mă voi referi la trei dintre ele.

Mircea Platon

1. În „Observator cultural“ (nr. 19/7-13 iulie 2005), într-un articol trasând idei directoare pentru asortarea culturii române cu Occidentul civilizat, Silviu Lupescu, directorul editurii Polirom, a scris: „Un posibil obiectiv major ar fi, să zicem, o cultură modernă, competitivă, bună de ieşit «la export». Or, ca şi în cazul altor produse autohtone, nici cele culturale nu prea îndeplinesc asemenea condiţii. Cititorul român cultivat, scria într-un răzvrătit articol din *Suplimentul de cultură* tânărul prozator Adrian Şchiop, «merge la duhovnic, îşi face cruci în autobuz şi are idei dure de dreapta». Cel occidental e altfel. Ceea ce primul caută cu nesaţ, celuilalt îi este îndeobşte indiferent. «Păşunismul» folcloricoreligios şi derivatele sale [...] nu pot duce decât la idei de «uz intern» [...] O cultură gregară şi conservatoare, steril moralizatoare, care reflectează mai curând asupra propriului ei trecut, decât priveşte către viitorul imediat este, de la sine înţeles, una a «contrasensurilor». Or, în pofida unor zvâcniri juvenile recente, cultura română are tendinţe gerontologice“

Înainte de orice alt comentariu, trebuie să notăm că „Suplimentul de cultură“ e o publicaţie a Poliromului şi că Adrian Şchiop e şi el un produs Polirom. Romanul său, *Pe bune/pe invers*, face parte din noua serie de proză programatic mizerabilistă editată de Polirom. Dacă, în cadrul noii direcţii poliromice, Cecilia Ştefănescu ne oferă scene de lesbianism studenţesc în anii ’80, iar Ioana Băeţică personaje compulsiv coprofage, personajul lui Şchiop e un „ingenuu, homosexual, complexat, inhibat, (semi-)ratat social“ (*apud* C. Rogozanu pe coperta a patra a cărţii). Ce e interesant în ruminaţiile lui Lupescu e dispreţul arătat tradiţiei româneşti de directorul celei mai active edituri româneşti la ora actuală. Silviu Lupescu, directorul editurii care publică Biblia în noua traducere girată de Cristian Bădiliţă, e scârbit de faptul că cititorul român se spovedeşte. Dar poate că Biblia e, pentru domnia-sa, doar literatură. Sau doar o afacere. Asta înţeleg. Ceea ce nu înţeleg însă e cum de, în condiţiile unui divorţ atât de marcat între gusturile lui Lupescu şi cele ale publicului cultivat, a putut editura Polirom să ajungă lider de piaţă. Dacă publicul român e atât de obscurantist, cum de a putut proiectul editorial al lui Lupescu să reziste? Cine îi cumpără pe cei ca Şchiop? Sau pe Elfriede Jelinek, de exemplu, laureata Nobel din 2004 pe care Lupescu s-a grăbit să o traducă, o scriitoare pornografic-comunistă a cărei lipsă de valoare literară a şi făcut pe unul din membrii juriului care i-a decernat premiul să demisioneze de ruşine.[1] Dacă cititorul român cultivat are îndeletniciri bisericeşti care îl fac incompatibil cu viziunea estetică a lui Lupescu, să înţelegem că Polirom e editura publicului român incult? De obicei oamenii religioşi sunt învinuiţi de „obscurantism“ şi „analfabetism“; or, acum reiese că ei sunt, de fapt, cititorii „cultivaţi“ ale căror gusturi trebuie cu necesitate schimbate. Şi de asta se ocupă Lupescu, în

[1] Vezi http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/1/hi/entertainment/arts/4329962.stm

numele reducerii păşunistei „rapsodii române“ la atonalismul Occidental.

2. Dar, se pare, nici Occidentul nu e chiar aşa obsesiv-erotic precum insistă Lupescu. În „Ziua“ din 12 mai 2005, s-a putut citi un articol în care Andrei Şerban se dezlănțuia împotriva puritanismului american. La 21 aprilie, când la Metropolitan Opera din New York a avut loc premiera operei *Faust* de Charles Gounod în regia lui Şerban, spectatorii şi cronicarii prezenți au avut surpriza să-l vadă pe „dracu' gol“. Adică nu chiar gol, dar într-un costum de cauciuc mulat pe corp, cu mușchi de halterofil, genitalii la vedere şi coadă de şarpe. Astfel deghizat în Mefisto, basul (est-) german Rene Pape a cântat, spun cronicarii, excelent, deşi vizibil stânjenit de caraghioasa montare a lui Andrei Şerban, considerată de cronicarii de la „New York Times“ şi „American Record Guide“ drept kitsch. Supărat de primirea montării sale, Andrei Şerban declara în articolul din „Ziua“ că „bogătaşii“ care subvenționează Metropolitanul au un „gust burghez“, diferit de „gustul estetic“ pe care-l are el. Citez în continuare din articolul semnat de Simona Chițan: „Ziarul «New York Times» a criticat faptul că Rene Pape, interpretul lui Mefisto, apare dezbrăcat pe scenă. «Trăim în America în perioada lui Bush, când puritanismul şi ipocrizia religioasă devin periculoase», a declarat Şerban. «Până şi Mefisto ar trebui îmbrăcat în costum şi cravată, ca politicienii de la Casa Albă, ca să fie aprobat», a comentat regizorul. «Dar şi mie, ca şi lui Mefisto, puțin ne pasă de ce scrie New York Times», a conchis el“.

Ceea ce trebuie să ştie cititorul român care citeşte asemenea articole e faptul că „New York Times“ nu e o publicație pro-Bush. E, mai degrabă, un ziar de stânga, perfect adaptat şi promotor al corectitudinii politice, multiculturalismului şi avangardei artistice de pe meterezele cărora trage cât poate în conservatori. Din 1974 şi până acum, în paginile acestui ziar au apărut sute de articole, notițe şi cronici laudative la adresa lui Andrei Şerban. Aşadar, deşi „New York Times“ nu e la fel de radical ca hipiotul „Vilage Voice“ sau ca foile care se distribuie gratis la metrou sau pe stradă, el nu e un ziar pentru conservatori, ci pentru stânga moderat radicală şi cu nevroze şi despuieri la modă. De fapt, ceea ce critică Anthony Tommasini în „New York Times“ şi Kurt Moses în „American Record Guide“ e faptul că, în lipsa unei concepții regizorale cu adevărat înnoitoare, Andrei Şerban a ales să fie convențional neconvențional şi original la modul clişeistic. Dar nu avatarurile Metropolitanului mă interesează aici, ci modul cum realitatea culturală Occidentală e filtrată în România. Silviu Lupescu spune că Occidentul e maniac sexual, Andrei Şerban se plânge că e dominat de mic- sau mare-burghezi, de o respectabilitate pe care el, ca artist, nu o poate aproba. Lasă că şi „Faustul“ lui Gounod, ca operă scrisă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, e „artă burgheză“, dacă e să folosim concepte

sociologice în artă. Dacă Occidentul e aşa de conservator precum pretinde Andrei Şerban, atunci de ce să ne dedăm auto-erotismului de dragul integrării? Dacă Occidentul e atât de pidosnic pe cât susține Lupescu, atunci oare exemplul lui Şerban nu ne arată că, saturați de propria lor mizerie umană, nu mai au nevoie şi de a noastră? Între epigonismul mizeriei şi originalitatea sfinţeniei, între „integrarea“ unor dezintegrați şi autonomia unor oameni integri, oare care e de preferat? Să ne descompunem interior de dragul protezelor sufleteşti Occidentale – care, de altminteri, nu sunt decât o variantă mai otrăvită teoretic a comunismului de care de-abia am scăpat – sau să ne înfigem în straturile de adâncime ale ființei, să ne modelăm după ierarhiile cereşti şi după fireasca ordine a tradiției? În primul caz, odată deconstruiți, nu vom mai avea de ales: va trebui să cerşim asistența Vestului, Estului, a oricui. În cel de-al doilea caz, integrați sau nu, vom fi măcar sănătoşi şi liberi interior, indiferenți la asistența dar bucuroşi de compania oricui poate să țină pasul cu noi.

3. Dacă, din fericire, Andrei Şerban a ales să vină în România mai ales cu spectacolele sale de rezistență, de un teribilism acoperit estetic, nu acelaşi lucru se poate spune despre Alina Mungiu, care ne colonizează din interior cu „Evangheliştii“, o piesă transformată de Benoit Vitse dintr-un mai vechi eşec dramatic într-un *flop* nou-nouț. Plin de blasfemii şi cu un Iisus căruia i se atribuie isprăvi sexuale demne de Mefisto-ul lui Andrei Şerban, piesa a stârnit proteste din partea bisericilor Ortodoxă şi Catolică.[2] În apărarea operei sale, autoarea a declarat că „piesa nu a fost scrisă pentru a spune vreun adevăr despre Iisus sau credință, ci numai unul despre alegerea intelectuală între intoleranță şi bigotism.“ (După cum bine s-a remarcat, dacă subiectul acestui exercițiu dramaturgic ar fi fost Mahomed sau Moise, probabil că el nu s-ar fi montat nicăieri. La Londra, în 2005, în urma amenințărilor cu proteste de stradă, au fost anulate reprezentațiile unei piese care jignea onoarea sectei indiene Sikh. Şi stânga europeană a privit acest lucru ca pe un firesc tribut adus multiculturalismului. La fel se întâmplă şi în cartierele europene dominate de musulmani – din Belgia, Suedia, Olanda, Franța – unde, pe durata Ramadanului, polițiştilor nu li se mai îngăduie să mănânce sau să bea în public, în timpul patrulării, unde o femeie a fost bătută pentru că mânca pe stradă un hamburger din carne de porc – nesuferită musulmanilor –, unde polițiştii care fac razii în cartierele musulmane nu au voie să intre cu câini în casele musulmanilor – pentru că aceştia consideră câinele un animal murdar –, nu au voie să intre în baie – pentru că îl ruşinează pe musulman –, nu au voie să le filmeze nevestele fără iaşmac etc., etc., etc. La Mohamed nu ai voie să atentezi, că te reperează dom' Bombică. La Iisus însă, voie ca de la banu Ghica. Asta am înțeles-o. Ceea ce nu înțeleg este altceva. Alina Mungiu publică, în săptămânalul „22“, un jurnal de călătorie, amuzament şi propagandă din care reiese cât de bună prietenă e cu neoconservatorii americani cu care ia masa, pentru ca apoi să le dea sfaturi de viață şi scobitori, şi de a căror filosofie s-a contaminat. Or, neoconservatorii – unii foşti troțkişti, alții nu, unii evrei, alții nu – sunt angajați, în interiorul Americii, într-un război cultural împotriva stângii secularizata(n)te. Cine citeşte „National Review“, „Weekly Standard“, „American Spectator“, „Commentary“, „First Things“, „National Interest“, cine urmăreşte FoxNews, cine citeşte chiar şi publicații paleo-conservatoare, precum „American Conservative“, ştie că o componentă importantă a arsenalului neoconservator e retorica creştină – de substanță catolică şi neo-protestantă – îndreptată împotriva stângii care vrea să scoată religia din şcoli, să transforme Crăciunul într-o sărbătoare non-denominațională, să oficializeze căsătoriile homosexuale etc. Creştinismul e o componentă esențială a „războiului împotriva terorismului“ şi probabil că Silviu Lupescu, la braț cu Andrei Şerban, ar fi complet scârbit de păşunismul şi bigotismul americanilor. Mirarea mea e cum de unui important pion propagandistic american în România i se îngăduie să-şi scoată de la naftalină o piesă anticreştină scrisă pe vremea când se afla sub inspirația mai politic corectă a lui George Soros – finanțator al campaniei anti-Bush şi considerat de neoconservatori un periculos terorist de stânga. Sau poate creştinismul american e aidoma naționalismului german din anii '30: rezistă doar stârpind orice altă varietate. Sau poate libertatea Alinei Mungiu de a comite, în România, sub umbrela autorității americane, lucruri pentru care baptiştii americani ar „excomunica-o“ din orice funcție şi sinecură, nu e decât o dovadă, după cum reiese şi din cazul foştilor torționari ai Securității angajați de către serviciile secrete americane, că guvernul de la Washington ştie să recunoască şi să folosească un profesionist al propagandei, torturii şi spălării de creier. Cine ştie?

[2] Vezi www.hotnews.ro/ pp_articol_7857-Alina-Mungiu-Pippidi-scandalizeaza-dulcele-targ-al-Iesilor.htm

Apel către cititori

O publicație independentă este azi o lucrare la limita posibilului. Ea nu rezistă decît cu sprijinul conştient, constant şi major al cititorilor săi. Altminteri, are două variante: să găsească un investitor sau să tragă obloanele. Şi rari sînt acei mecena care cheltuie bani pe o publicație fără să ceară ceva în schimb; cel mai adesea – influență şi rabat de la adevăr.

Totuşi, ROST a făcut imposibilul şi a apărut vreme de aproape trei ani fără să facă vreun compromis. ROST a ieşit de sub tipar lună de lună grație efortului membrilor Asociației Romfest XXI şi, uneori, al unor oameni cu dare de mînă. Însă, ROST trăieşte mai ales datorită cititorilor săi. Gîndul că sînt mii de persoane care prețuiesc aceleaşi valori, care trăiesc aceeaşi credință, cărora nu le este indiferent ce se va întîmpla mîine cu România şi care aşteaptă în fiecare lună ROST ne-a întărit şi ne-a obligat să găsim soluții pentru a continua.

Revista este editată prin munca voluntară (neplătită) a redactorilor şi a colaboratorilor săi. Prețul de vînzare al publicației este menținut la un nivel accesibil, deşi nu acoperă cheltuielile de editare şi difuzare, tocmai pentru ca toți oamenii interesați să şi-o permită.

Rezultatul acestui efort: ROST a crescut calitativ de la număr la număr, în jurul său s-au adunat din ce în ce mai mulți intelectuali de mare calibru şi de caracter, iar revista a început să conteze în peisajul publicistic. Pentru a continua însă şi pentru a face din această revistă ceea ce trebuie să fie, o instituție-reper, este obligatorie implicarea mai activă a cititorilor.

Prin urmare, facem un apel la dvs., cititorii noştri, de a vă arăta dragostea față de ROST. Prin:

Abonament individual

Vă puteți abona:

- trimițînd contravaloarea abonamentului prin mandat poştal (în care specificați citeț numele, adresa completă, telefonul şi perioada de abonament) pe numele: **Târziu Claudiu Richard, CP 27, OP 23, Bucureşti;**
- achitînd contravaloarea abonamentului în **contul nr. RO61CECEIS0143RON0122556**, deschis la **CEC Iaşi** pe numele **Asociației Romfest XXI;** după care veți trimite copia chitanței şi o scrisoare în care solicitați abonamentul la **CP 27, OP 23, Bucureşti**;
- contractînd abonamentul la oficiile poştale din fiecare județ.

Prețul unui abonament este **180.000 lei (18 lei noi) pentru 6 luni** şi de **360.000 lei (36 lei noi) pentru un an**. Pentru cei din străinătate abonamentul este de **50 euro/an în Europa** şi **70 USD/an** pentru celelalte continente.

Abonament de susținere

Aceleaşi modalități de plată le puteți folosi pentru a face abonament pentru mai multe exemplare (2, 3, 5, 7, 10), pe care să le dați unor prieteni (gratis sau contra prețului de pe copertă) spre a le deschide gustul pentru ROST. Suma pe care o achitați prin mandat, în cont sau la poştă o calculați în funcție de cîte exemplare vă puteți permite să comandați şi de perioada pentru care doriți abonamentul de susținere a revistei.

Contribuție financiară

Orice sumă este binevenită pentru editarea revistei. Puteți trimite banii prin mandat poştal sau în contul asociației, făcînd mențiunea „contribuție – ROST“ în locul pentru corespondență.

Trimestrial, numele celor care au sprijinit apariția revistei în orice mod vor fi publicate în ROST, ca ale unora care au un aport la renaşterea morală şi spirituală a poporului român. Îi rugăm pe cei care nu vor să le fie făcute publice numele să precizeze aceasta.

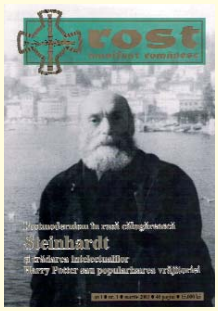

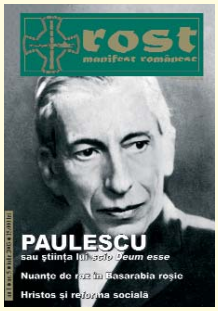

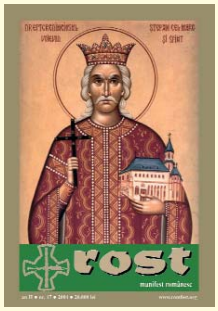

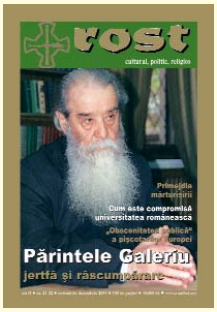

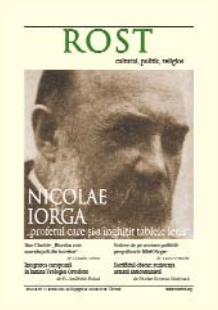

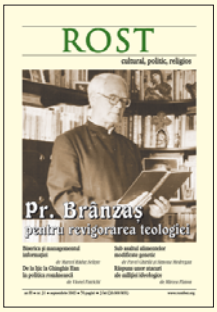

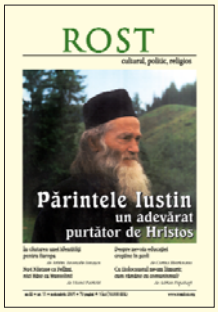

Nr. 1 – martie 2003, dedicat lui Nicu Steindhardt
Nr. 2 – aprilie 2003, dedicat lui Mircea Eliade
Nr. 3 – mai 2003, dedicat lui Lucian Blaga
Nr. 4 – iunie 2003, dedicat lui Mihai Eminescu
Nr. 5 – iulie 2003, dedicat lui Nicolae Paulescu
Nr. 6 – august 2003, dedicat lui Sandu Tudor
Nr. 7 – septembrie 2003, dedicat lui Nae Ionescu
Nr. 8 – octombrie 2003, dedicat lui Valeriu Gafencu
Nr. 9 – noiembrie 2003, dedicat părintelui Dumitru Stăniloae
Nr. 10-11 – decembrie 2003, dedicat lui Vasile Băncilă
Nr. 12 – februarie 2004, dedicat lui Nichifor Crainic
Nr. 13 – martie 2004, dedicat lui Mircea Vulcănescu
Nr. 14-15 – aprilie-mai 2004, dedicat lui Radu Gyr
Nr. 16 – iunie 2004, dedicat lui Vintilă Horia
Nr. 17 – iulie 2004, dedicat lui Ştefan cel Mare
Nr. 18 – august 2004, dedicat lui Ernest Bernea
Nr. 19 – septembrie 2004, dedicat lui Constantin Noica
Nr. 20 – octombrie 2004, dedicat Părintelui Arsenie Boca
Nr. 21-22 – noiembrie-decembrie 2004, dedicat Părintelui Constantin Galeriu
Nr. 23 – ianuarie 2005, dedicat lui Vasile Lovinescu
Nr. 24 – februarie 2005, dedicat lui Octavian Goga
Nr. 25-26 – martie-aprilie 2005, dedicat Părintelui Constantin Voicescu
Nr. 27 – mai 2005, dedicat lui Nicolae Iorga
Nr. 28 – iunie 2005, dedicat Părintelui Arsenie Papacioc
Nr. 29 – iulie 2005, dedicat Părintelui Zosim Oancea
Nr. 30 – august 2005, dedicat lui Vasile Voiculescu
Nr. 31 – septembrie 2005, dedicat Părintelui Liviu Brânzaş
Nr. 32 – octombrie 2005, dedicat lui Aron Cotruş
Nr. 33 – noiembrie 2005, dedicat Părintelui Iustin Pârvu
Nr. 34 – decembrie 2005, dedicat lui Paul Goma

Cei care doresc să-şi completeze colecţia publicaţiei ROST pot trimite contravaloarea revistei (30.000 lei vechi/exemplar), prin mandat poştal, pe numele: Târziu Claudiu Richard, CP 27, OP 23, Bucureşti. Precizaţi pe mandatul poştal ce număr al revistei doriţi, în câte exemplare şi adresa dvs. Pentru informaţii sunaţi la tel.: 0740.103.621